

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΣΧΟΛΗ
ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ Μ/Υ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΤΕΧΝΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ»

Διπλωματική Εργασία

Ένταξη ενδιαφερόμενων μερών στη διαδικασία χάραξης πολιτικής.

Η περίπτωση του Διαβατηρίου Κτηρίων

Φλωράτος Παναγιώτης

Επιβλέπων : Δούκας Χρυσόστομος
Αναπληρωτής Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2020

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή Φεβρουάριος 2020.

(Υπογραφή)

.....

Χρυσόστομος Δούκας
Αναπληρωτής Καθηγητής
Ε.Μ.Π.

(Υπογραφή)

.....

Δημήτριος Ασκούνης
Καθηγητής Ε.Μ.Π.

(Υπογραφή)

.....

Ιωάννης Ψαρράς
Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2019

(Υπογραφή)

.....

Φλωράτος Παναγιώτης

Διπλωματούχος Μηχανολόγος Μηχανικός, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Copyright © 2019 – Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος, All rights reserved

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό.

Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς το συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται στο παρόν έγγραφο εκφράζουν το συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εκπονήθηκε κατά το ακαδημαϊκό έτος 2019-2020 στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Τεχνοοικονομικά Συστήματα», στο Εργαστήριο Συστημάτων Αποφάσεων και Διοίκησης της σχολής Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στην υποψήφια διδάκτορα Κανέλλου Ελένη για την πολύτιμη βοήθεια που μου παρείχε σε όλο το στάδιο της συγγραφής, καθώς επίσης και τον Αναπληρωτή Καθηγητή κ. Δούκα Χρυσόστομο για τη συνολική εποπτεία της εργασίας.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω και τα υπόλοιπα μέλη της εξεταστικής επιτροπής τον κ. Ψαρρά Ιωάννη και τον κ. Ασκούνη Δημήτριο, για την συνολική τους συνεισφορά καθ' όλη τη διάρκεια αυτών των δύο ετών.

Κλείνοντας δεν θα μπορούσα να μην ευχαριστήσω την οικογένεια μου, ο κόπος των οποίων συνέβαλλε και συνεχίζει να συμβάλλει στην υλοποίηση των στόχων και των ονείρων μου.

Φλωράτος Παναγιώτης
Αθήνα, Φεβρουάριος 2020

Περίληψη

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει πόσο σημαντική είναι η ένταξη των ενδιαφερομένων μερών στη χάραξη πολιτικής καθώς και να παρουσιάσει τις σχετικές μεθοδολογίες που έχουν αναπτυχθεί για την προσέγγιση των ενδιαφερομένων μερών και την ένταξή τους στη διαδικασία διαβουλεύσεων σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής μιας πολιτικής. Συγκεκριμένα αυτό μελετάται μέσω της μελέτης περίπτωσης που αφορά την εργαλειοθήκη του iBRoad, η οποία περιλαμβάνει ένα διαβατήριο κτηρίων όπου αναφέρονται αναλυτικά όλες οι παρεμβάσεις που γίνονται διαχρονικά στα κτήρια.

Στην παρούσα εργασία, αρχικά παρουσιάζονται οι βασικοί στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επίτευξη μιας κλιματικά ουδέτερης οικονομίας ως το 2050 και τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας κατά το ήμισυ σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2005. Ένας από τους τρόπους επίτευξης των στόχων αυτών είναι η μετατροπή των υφιστάμενων κτηρίων, με ανακαινίσεις, σε κτήρια υψηλής ενεργειακής απόδοσης και μηδενικών ανθρακικών ρύπων.

Συγκεκριμένα στο 1^ο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η εθνική στρατηγική ανακαίνισης κτηρίων, η οποία περιλαμβάνει τον Κανονισμό Ενεργειακής Απόδοσης κτηρίων (KENAK), αλλά και διάφορες ενέργειες όπως το «εξοικονόμηση κατ' οίκον I & II», τη δράση της αντικατάστασης συστημάτων θέρμανσης πετρελαίου με συστήματα φυσικού αερίου σε κατοικίες καθώς και το πρόγραμμα «Πράσινη πιλοτική αστική γειτονιά». Σκοπός των έργων αυτών είναι η υλοποίηση παρεμβάσεων σε κτήρια με αποδεδειγμένα μικρή ενεργειακή απόδοση και τα οποία ανήκουν σε ιδιοκτήτες με χαμηλά εισοδήματα. Στο κεφάλαιο αυτό επίσης παρουσιάζονται ορισμένα εμπόδια που αποτελούν αιτίες αποτυχίας πολιτικών, καθώς και ορισμένα οικονομικά κίνητρα που έχουν χρησιμοποιηθεί προκειμένου να ενθαρρύνουν τους ενδιαφερομένους να συμμετάσχουν ενεργά στις πολιτικές ενεργειακής αναβάθμισης κτηρίων.

Στο 2^ο κεφάλαιο, παρουσιάζονται πρακτικές που υποδεικνύουν πόσο σημαντική είναι η αποδοχή του κόσμου στην επιτυχία μιας πολιτικής. Στο 3^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται η συνολική διαδικασία διαβουλεύσεων από τη στιγμή δημιουργίας μιας πολιτικής απ' τους αρμόδιους φορείς, μέχρι την τελική αποδοχή ή απόρριψη της πολιτικής αυτής από τους ενδιαφερομένους. Συγκεκριμένα παρουσιάζονται όλες οι φάσεις της διαδικασίας διαβούλευσης. Στην 1^η φάση επιλέγεται η στρατηγική διαβούλευσης, η οποία θα ακολουθηθεί απ' τις αρμόδιες αρχές. Αυτή περιλαμβάνει τη χαρτογράφηση των ενδιαφερομένων μερών, η οποία πραγματοποιείται με διάφορες μεθόδους όπως: focus groups, semi-structured interviews, snow-ball sampling, interest-influence matrices, stakeholder-led categorization, Q-methodology, actor-linkage matrices, knowledge mapping, brainstorm session, Social Network Analysis καθώς και Stakeholder circle methodology. Στη φάση αυτή, τέλος, παρουσιάζονται οι μέθοδοι και τα εργαλεία διαβούλευσης. Στην 2^η φάση περιγράφονται οι διάφορες δραστηριότητες διαβούλευσης, όπως η ανακοίνωση της έναρξης του κύκλου διαβουλεύσεων, η διεξαγωγή τους αλλά και η ανάλυση των συνεισφορών των ενδιαφερομένων. Ολοκληρώνοντας, η 3^η φάση περιλαμβάνει την παροχή ανατροφοδότησης σχετικά με τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων. Στο 4^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο προσδιορισμός και η ανάλυση των ενδιαφερομένων μερών για το ευρωπαϊκό χρηματοδοτούμενο έργο iBRoad. Συγκεκριμένα δίνεται έμφαση στο πώς αντέδρασαν οι ενδιαφερόμενοι σε βάθος χρόνου από την πραγματοποίηση της πρώτης συνάντησης ενδιαφερομένων μερών το 2018, μέχρι και τη δεύτερη συνάντηση, δυο χρόνια αργότερα. Επιπλέον παρουσιάζονται τα συμπεράσματα αλλά και οι προοπτικές σχετικά με την εφαρμογή ενός εργαλείου όπως το iBRoad.

Abstract

The aim of this thesis is to indicate the importance of stakeholder integration in policy making. This is studied through the iBRoad case study toolbox, which includes a building passport. In this passport, all the interventions made over time in buildings will be mentioned. Initially, the main objectives of the European Union for achieving a climate-neutral economy by 2050 and reducing energy consumption by half compared to 2005 levels are presented. One of the ways to achieve these goals is to transform existing buildings, through renovations to high-energy buildings and zero carbon emissions.

Specifically, in Chapter 1 we present the national building renovation strategy which includes the Energy Efficiency Building Regulation (KENAK), various actions such as «εξοικονόμηση Home Savings I & II», the action of replacing oil heating systems with natural gas systems and the Green Pilot Urban Neighborhood Program as well. The purpose of these projects is to implement interventions in buildings with proven low energy efficiency, owned by owners with low incomes. This chapter also outlines some of the obstacles that cause policy failures, as well as some financial incentives used to encourage stakeholders to actively participate in building energy upgrading policies.

In Chapter 2, we present practices that illustrate the importance of policy acceptance by the stakeholders. Chapter 3 presents the overall consultation process from the creation of a policy by the competent bodies to the final acceptance or rejection of this policy by the stakeholders. In particular, all stages of the consultation process are presented. In the first phase, the consultation strategy is selected by the competent authorities. This includes stakeholder mapping, which is carried out by various methods such as focus groups, semi-structured interviews, snow-ball sampling, interest-impact matrices, stakeholder-led categorization, Q-methodology, actor-linkage matrices, knowledge mapping, brainstorm session, Social Network Analysis as well as Stakeholder circle methodology. Finally, the methods and tools of consultation are presented at this stage.

Phase 2 describes the various consultation activities, such as announcing the start of the consultation cycle, their implementation, and analysis of stakeholder contributions. In conclusion, Phase 3 involves the feedback providing on the consultations results.

Chapter 4 presents the identification and analysis of stakeholders for the European funded iBRoad project. Particularly, emphasis is given to how stakeholders reacted over time from the first stakeholder meeting in 2018, to the second meeting, two years later. In addition, the conclusions and prospects for implementing a tool such as iBRoad are presented.

Πίνακας περιεχομένων

Κεφάλαιο 1 ^ο	8
Εισαγωγικές έννοιες.....	8
1.1 Εισαγωγή	8
Δομή Εργασίας.....	9
Στόχος Εργασίας.....	9
1.2 Εθνική στρατηγική ανακαίνισης κτηρίων	10
1.2.1 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΚΤΗΡΙΩΝ (ΚΕΝΑΚ)	10
1.2.2 «Εξοικονόμηση κατ' οίκον I & II»	11
1.2.3 Αντικατάσταση συστημάτων θέρμανσης πετρελαίου με συστήματα φυσικού αερίου σε κατοικίες	12
1.2.4 Ενεργειακή αναβάθμιση κτηρίων κοινωνικής κατοικίας Πρόγραμμα «Πράσινη πιλοτική αστική γειτονιά».....	13
1.2.5 Κίνητρα	14
1.3 Ανάλυση Εμποδίων κατά την εφαρμογή των πολιτικών.....	14
1.3.1. Ανωριμότητα αγοράς – Τεχνικά εμπόδια.....	15
1.3.2. Θεσμικά εμπόδια	15
1.3.3. Εμπόδια οικονομικού τύπου.....	16
1.3.4. Έλλειψη πληροφόρησης και ενημέρωσης.....	16
Κεφάλαιο 2 ^ο	17
Ρόλος ενδιαφερόμενων μερών στη χάραξη πολιτικής.....	17
2.1 Η σημασία της αποδοχής των πολιτικών από τα ενδιαφερόμενα μέρη	17
Κεφάλαιο 3 ^ο	19
Μέθοδοι ένταξης των ενδιαφερόμενων μερών στη χάραξη πολιτικής	19
3.1 Δημόσια διαβούλευση και παρακολούθηση	19
3.1.1 Διαδικασία διαβουλεύσεων	19
3.1.1 Φάση 1 - Καθιέρωση στρατηγικής διαβούλευσης.....	20
Μέθοδοι εντοπισμού ενδιαφερομένων μερών.....	23
3.2. Φάση 2 - Διεξαγωγή των εργασιών διαβούλευσης	34
3.2.1. Ανακοίνωση και επικοινωνία	34
3.2.2. Διεξαγωγή διαβουλεύσεων και παροχή επιβεβαίωσης	34
3.2.3. Ενημέρωση σχετικά με τις συνεισφορές.....	35
3.2.4. Ανάλυση περιεχομένου	36
3.3. Φάση 3 – Ενημέρωση σχετικά με την χάραξη πολιτικής και παροχή ανατροφοδότησης	38
Κεφάλαιο 4ο	40

Μελέτη περίπτωσης.....	40
4.1 Τί είναι το εργαλείο iBRoad	40
4.2 Αναλυτική Παρουσίαση των Ενδιαφερομένων μερών όπου συμμετέχουν στις διαβουλεύσεις του iBRoad	40
4.3 Συναντήσεις ενδιαφερομένων μερών για το έργο iBRoad.....	45
4.3.1 1 ^η συνάντηση ενδιαφερομένων στο Βέλγιο και στην Ελλάδα.	45
4.3.2 2 ^η συνάντηση ενδιαφερομένων μερών στο Βέλγιο και στην Ελλάδα.	50
Συμπεράσματα μελέτης περίπτωσης.....	55
Κεφάλαιο 5 ^ο	57
Συμπεράσματα και προοπτικές	57
Συμπεράσματα.....	57
Βιβλιογραφία.....	58

Πίνακας σχημάτων

Σχ. 1 Γραφική απεικόνιση της Τεχνικής Μητρώων.....	26
Σχ. 2 Γραφική απεικόνιση του Social Network Analysis.....	31
Σχ. 3 Γραφική απεικόνιση του Stakeholder Circle Methodology.....	32
Σχ. 4 Ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών στην πρώτη συνάντηση ενδιαφερομένων μερών.	42
Σχ. 5 Ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών στην πρώτη συνάντηση στην Ελλάδα.....	43
Σχ. 6 Ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών στη δεύτερη συνάντηση ενδιαφερομένων μερών	44
Σχ. 7 Ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών στην δεύτερη συνάντηση στην Ελλάδα.....	45

Λίστα Πινάκων

Πίνακας 1. Περιγραφή μεθόδων των ενδιαφερόμενων μερών	23
---	----

Κεφάλαιο 1^ο

Εισαγωγικές έννοιες

1.1 Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεσμευθεί να αναπτύξει ένα ενεργειακό σύστημα βιώσιμο, ανταγωνιστικό, ασφαλές και απαλλαγμένο από ανθρακούχες εκπομπές. Προς την κατεύθυνση αυτή, η Ενεργειακή Ένωση και το πλαίσιο πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα με ορίζοντα το 2030, θέσπισαν δεσμεύσεις της Ένωσης για περαιτέρω μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 40 % έως το 2030 σε σύγκριση με το 1990 (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019). Επιπλέον δεσμεύτηκαν για την αύξηση του ποσοστού της κατανάλωσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, εξοικονομώντας σημαντικά ποσά ενέργειας που αντιστοιχούν στο επίπεδο των φιλοδοξιών της Ένωσης, με απώτερο σκοπό να ενισχυθεί η ενεργειακή ασφάλεια, η ανταγωνιστικότητα και η βιωσιμότητα της. Σύμφωνα με την οδηγία (ΕΕ) 2018/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ως πρωταρχικός στόχος, ορίζεται η εξοικονόμηση ενέργειας τουλάχιστον κατά 32,5 % σε επίπεδο Ένωσης, ενώ σύμφωνα με την οδηγία (ΕΕ) 2018/2001 τουλάχιστον το 32 % της ενέργειας θα πρέπει να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές έως το 2030.

Ο κυριότερος παράγοντας σύμφωνα με τον οποίο, τα κτήρια βρίσκονται στο επίκεντρο της πολιτικής της Ε.Ε για την ενεργειακή απόδοση, έγκειται στο ότι σε αυτά αναλογεί σχεδόν το 40 % της κατανάλωσης τελικής ενέργειας (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019). Αξίζει να σημειωθεί πώς οι προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για απαλλαγή του κτηριακού δυναμικού της από τις ανθρακούχες εκπομπές ενισχυθήκαν με την συμφωνία του Παρισιού του 2015 για την κλιματική αλλαγή. Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψιν ότι 50 % περίπου της κατανάλωσης τελικής ενέργειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρησιμοποιείται για θέρμανση και ψύξη, και από αυτό, το 80 % χρησιμοποιείται σε κτήρια, γίνεται εύκολα αντιληπτό, πώς για να επιτύχει η Ε.Ε τους στόχους που έχει θέσει σχετικά με την ενέργεια και το κλίμα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη έμφαση στην ανακαίνιση του κτηριακού της δυναμικού, δίνοντας προτεραιότητα στην ενεργειακή απόδοση.

Στην ανακοίνωση της η Ευρωπαϊκή Επιτροπή «για ένα ευρωπαϊκό στρατηγικό μακρόπνοο όραμα για μια ευημερούσα, σύγχρονη, ανταγωνιστική και κλιματικά ουδέτερη οικονομία», τόνισε ότι τα μέτρα ενεργειακής απόδοσης θα διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο, με απώτερο στόχο την επίτευξη μιας κλιματικά ουδέτερης οικονομίας έως το 2050 και τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας κατά το ήμισυ σε σύγκριση με το 2005.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο (ΕΟΑΚ), με τις οδηγίες 2010/31/ΕΕ, 2009/125/ΕΚ, τον κανονισμό 2017/1369, αλλά και την τροποποίηση τους το 2018 με την οδηγία (ΕΕ) 2018/844, στοχεύει στην επιτάχυνση της ανακαίνισης των υφιστάμενων κτηρίων έως το 2050 και τη στήριξη του εκσυγχρονισμού όλων των κτηρίων με έξυπνες τεχνολογίες, καθώς και την καλύτερη σύνδεση με την καθαρή κινητικότητα.

Συνεπώς, με τις τροποποιήσεις της ΟΕΑΚ χαράσσεται μια σαφής πορεία για τη δημιουργία ενός κτηριακού δυναμικού χαμηλών και μηδενικών εκπομπών στην Ευρωπαϊκή Ένωση έως το 2050, το οποίο θα υποστηρίζεται από εθνικούς χάρτες πορείας με ορόσημα και εγχώριους δείκτες προόδου καθώς και από δημόσια και ιδιωτική χρηματοδότηση και επενδύσεις. Ωστόσο, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της ΟΕΑΚ, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ανακαίνιση των υφιστάμενων κτηρίων, μετατρέποντας τα σε υψηλής ενεργειακής απόδοσης και χωρίς ανθρακούχες εκπομπές κτήρια έως το 2050, απαιτείται η ύπαρξη εθνικών μακροπρόθεσμων στρατηγικών ανακαίνισης με σταθερή συνιστώσα χρηματοδότησης.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως για να εξασφαλίσει η ΟΕΑΚ πώς στην ανακαίνιση κτηρίων εφαρμόζονται κατά βέλτιστο τρόπο τα χρηματοδοτικά μέτρα που σχετίζονται με την ενεργειακή απόδοση, απαιτεί θέσπιση εθνικής νομοθεσίας κατά την οποία εφαρμόζονται μέθοδοι, με χρήση κυρίως πρότυπων τιμών, στις οποίες συγκρίνονται και αξιολογούνται τα πιστοποιητικά ενεργειακής απόδοσης που εκδίδονται πριν και μετά την ανακαίνιση.

Αναλυτικότερα σύμφωνα με το άρθρο 2α της ΟΕΑΚ, τα κράτη μέλη πρέπει, μεταξύ άλλων:

Α) Να εφαρμόσουν μια ολοκληρωμένη στρατηγική με σκοπό τη δημιουργία ενός υψηλής απόδοσης και απαλλαγμένου από ανθρακούχες εκπομπές κτηριακού δυναμικού έως το 2050, και την οικονομικά αποδοτική μετατροπή υφιστάμενων κτηρίων, σε κτήρια με σχεδόν μηδενική κατανάλωση ενέργειας.

Β) Να παρουσιάσουν έναν οδικό χάρτη με μέτρα και μετρήσιμους εθνικούς δείκτες προόδου και ενδεικτικά ορόσημα για το 2030, το 2040 και το 2050.

Γ) Να διεξάγουν δημόσια διαβούλευση σχετικά με τη στρατηγική τους προτού την υποβάλουν στην Επιτροπή και να καθορίσουν ρυθμίσεις για περαιτέρω διαβουλεύσεις χωρίς αποκλεισμούς στις διάφορες ομάδες ενδιαφερομένων κατά τη διάρκεια της εφαρμογής.

Δ) Να διευκολύνουν την πρόσβαση σε μηχανισμούς μέσω της έξυπνης χρηματοδότησης προκειμένου να υποστηριχθεί η κινητοποίηση των επενδύσεων.

Ε) Να υποβάλουν τη στρατηγική τους στο πλαίσιο του τελικού ενοποιημένου εθνικού σχεδίου τους για την ενέργεια και το κλίμα (NECP) και να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή των οικείων ενοποιημένων εθνικών εκθέσεων προόδου όσον αφορά την ενέργεια και το κλίμα.

Δομή Εργασίας

Στο 1ο κεφάλαιο περιλαμβάνεται η εθνική στρατηγική ανακαίνισης κτηρίων. Στο 2ο, παρουσιάζονται case studies πετυχημένων και αποτυχημένων πολιτικών που έγιναν αποδεκτές ή απορρίφθηκαν αντίστοιχα από τους ενδιαφερομένους, τόσο στον τομέα της ενέργειας όσο και σε άλλους τομείς. Το 3ο κεφάλαιο παρουσιάζει τη συνολική διαδικασία διαβουλεύσεων απ' τη δημιουργία μιας πολιτικής μέχρι την τελική αποδοχή ή απόρριψη της, ενώ το 4ο κεφάλαιο περιγράφει τον προσδιορισμό και την ανάλυση των ενδιαφερομένων μερών για το ευρωπαϊκό χρηματοδοτικό έργο iBRoad, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στόχος Εργασίας

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι μέσα από τη μελέτη περίπτωσης που παρουσιάζεται να καταγραφεί η συμπεριφορά των ενδιαφερομένων μερών κατά την ένταξη ενός νέου εργαλείου, στη χάραξη πολιτικής. Το εργαλείο που θα μελετηθεί έχει ως σκοπό να συνεισφέρει στην επίτευξη των Ευρωπαϊκών και εθνικών στόχων, όσο αφορά την συνολική μείωση της καταναλωθείσας ενέργειας των κτηρίων, εξετάζοντας το κτήριο στο σύνολο του και παρέχοντας ένα προσαρμοσμένο σχέδιο ανακαίνισης. Ωστόσο, για να γίνει αποδεκτό κάτι τέτοιο, θα πρέπει οι ίδιοι οι ενδιαφερόμενοι να το αποδεχτούν ως εργαλείο το οποίο θα χρησιμοποιούν κατά την πραγματοποίηση οποιονδήποτε ενεργειακών βελτιώσεων στις οικίες τους. Για να εξαχθεί συνεπώς το συμπέρασμα του κατά πόσο οι ενδιαφερόμενοι θα μπορούσαν να αποδεχτούν ή όχι το εργαλείο αυτό, εξετάσαμε την αντίδραση των ενδιαφερομένων, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο Βέλγιο. Συγκεκριμένα, συγκρίναμε την αντίδραση τους, κατά την πρώτη παρουσίαση του iBRoad, το 2018 με εκείνη που είχαν δύο χρόνια αργότερα, παρατηρώντας κατά πόσο η συνεχής ενημέρωση και παροχή πληροφοριών γύρω από το εργαλείο τους επηρέασε στο εάν τελικά θα το αποδεχτούν ή όχι.

1.2 Εθνική στρατηγική ανακαίνισης κτηρίων

Η Ελλάδα μαζί με τα υπόλοιπα Κράτη Μέλη συμμετέχει στην κοινή δέσμευση για την επίτευξη του στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μείωση κατά 20% της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας στην ΕΕ έως το 2020 και κατά 30% έως το 2030.

Ήδη από τον Δεκέμβριο του 2017 έχει παρουσιάσει το 4^ο Εθνικό Σχέδιο Δράσης της Ενεργειακής Απόδοσης (ΕΣΔΕΑ) (Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας, 2018), στο οποίο περιλαμβάνεται η στρατηγική για την βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτηρίων της χώρας μέσα από δράσεις και πολιτικές όπου έχει εφαρμοστεί. Ο πολιτικές για την ενεργειακή απόδοση έχουν ως σκοπό να αποφέρουν μείωση του ενεργειακού κόστους για τους τελικούς καταναλωτές, συμβάλλοντας στην μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου, καθώς και στη βιωσιμότητα της εθνικής οικονομίας, αλλά και στη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα ήδη καθορισμένα μέτρα πολιτικής, αλλά και εκείνα τα οποία βρίσκονται σε εξέλιξη, σύμφωνα με τα προηγούμενα αλλά και το τελευταίο ΕΣΔΑ.

1.2.1 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΚΤΗΡΙΩΝ (ΚΕΝΑΚ)

Με τον Ν. 4122/2003 (ΦΕΚ Β', 42, 19-02-2013), σύμφωνα με το εθνικό σχέδιο δράσης, εγκρίθηκε ο Κανονισμός Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων (ΚΕΝΑΚ), με τον οποίο θεσμοθετήθηκε ο ολοκληρωμένος ενεργειακός σχεδιασμός στον κτηριακό τομέα με σκοπό τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτηρίων, την εξοικονόμηση ενέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος, με συγκεκριμένες δράσεις:

1. Εκπόνηση Μελέτης Ενεργειακής Απόδοσης Κτηρίων.
2. Θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων ενεργειακής απόδοσης κτηρίων.
3. Ενεργειακή Κατάταξη Κτηρίων (Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης).
4. Ενεργειακές Επιθεωρήσεις κτηρίων, λεβήτων και εγκαταστάσεων θέρμανσης και κλιματισμού.

Η **Μελέτη Ενεργειακής Απόδοσης Κτηρίων** εκπονείται για κάθε κτίριο (άνω των 50 τ.μ.), νέο ή υφιστάμενο που ανακαίνιζεται ριζικά και βασίζεται σε μια συγκεκριμένη μεθοδολογία η οποία αναφέρεται:

- Στην εκπλήρωση ελάχιστων προδιαγραφών του κτηρίου όσο αφορά στο σχεδιασμό του, το κτηριακό κέλυφος και τα τεχνικά συστήματα του.
- Στη σύγκρισή του με κτήριο αναφοράς. Ως κτήριο αναφοράς νοείται κτήριο με τα ίδια γεωμετρικά χαρακτηριστικά, θέση, προσανατολισμό, χρήση και χαρακτηριστικά λειτουργίας με το εξεταζόμενο κτήριο που πληροί όμως ελάχιστες προδιαγραφές και έχει καθορισμένα τεχνικά χαρακτηριστικά όσον αφορά τον σχεδιασμό, το κτιριακό κέλυφος και τα τεχνικά συστήματα του.

Το **Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης** ισχύει για δέκα χρόνια και απαιτείται:

- μετά την ολοκλήρωση κατασκευής νέου κτηρίου ή κτηριακής μονάδας
- μετά την ολοκλήρωση ριζικής ανακαίνισης κτηρίου ή κτηριακής μονάδας
- κατά την πώληση κτηρίου ή κτηριακής μονάδας
- κατά τη μίσθωση σε νέο ενοικιαστή κτηρίου ή κτηριακής μονάδας
- για κτήρια συνολικής επιφάνειας άνω των διακοσίων πενήντα (250) τετραγωνικών μέτρων τα οποία χρησιμοποιούνται από υπηρεσίες του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα και τα οποία επισκέπτεται συχνά το κοινό.

Η απαίτηση Πιστοποιητικού Ενεργειακής Απόδοσης στην περίπτωση αγοραπωλησίας και ενοικίασης έχει τεθεί σε εφαρμογή από 9 Ιανουαρίου 2011.

Το **Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης περιλαμβάνει**, μεταξύ άλλων, τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του ενεργειακού επιθεωρητή και συστάσεις για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του κτηρίου, ώστε οι καταναλωτές να είναι σε θέση να συγκρίνουν και να αξιολογήσουν την πραγματική τους κατανάλωση και τις τυχόν δυνατότητες βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης.

Η **ενεργειακή επιθεώρηση** αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο διάγνωσης της ενεργειακής κατάστασης των υφιστάμενων κτηρίων, της κατάταξής τους σε ενεργειακή κατηγορία, καθώς και των δυνατοτήτων βελτίωσης της ενεργειακής κατάστασής τους. Η κατάταξη του κτηρίου σε ενεργειακή κατηγορία γίνεται βάσει του λόγου της κατανάλωσης του κτηρίου προς την κατανάλωση του κτηρίου αναφοράς.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πώς ο έλεγχος για την ορθή εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου γίνεται από τα Τμήματα Επιθεώρησης Ενέργειας της Ειδικής Γραμματείας Σώματος Επιθεωρητών και Ελεγκτών.

1.2.2 «Εξοικονόμηση κατ' οίκον I & II»

Όπως αναφέρθηκε, στην προσπάθεια της Ελλάδας να στηρίξει το στόχο της ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση το 2030, μείωσε τουλάχιστον κατά 27% τη χρήση πρωτογενούς ενέργειας σε σύγκριση με τα προβλεπόμενα επίπεδα, μέσω υιοθέτησης μέτρων βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης.

Ένα απ' αυτά τα μέτρα βρίσκουν εφαρμογή στον κτηριακό τομέα, ο οποίος έχει μεγάλο δυναμικό εξοικονόμησης ενέργειας, καθώς η πλειοψηφία του κτηριακού αποθέματος έχει κατασκευαστεί πριν από το 1980.

Για την προώθηση συνεπώς των πολιτικών βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης στον κτηριακό τομέα, σχεδιάζονται και υλοποιούνται προγράμματα εξοικονόμησης ενέργειας για την περίοδο 2014-2020, όπως το πρόγραμμα «Εξοικονόμηση Κατ' Οίκον II», σε συνέχεια του προγράμματος «Εξοικονόμηση Κατ' Οίκον I» τα οποία συγχρηματοδοτούνται από πόρους της Ε.Ε (Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας, 2017).

Τα προγράμματα «Εξοικονόμηση κατ' Οίκον» αφορούν στην υλοποίηση παρεμβάσεων με σκοπό τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατοικιών, που έχουν αποδεδειγμένα μικρή ενεργειακή απόδοση και οι οποίες ανήκουν σε ιδιοκτήτες με χαμηλά εισοδήματα, που δεν μπορούν να χρηματοδοτήσουν πλήρως με ίδια κεφάλαια την ενεργειακή αναβάθμιση της κατοικίας τους, ή στις οποίες θα υλοποιηθούν παρεμβάσεις που ξεπερνούν τα ελάχιστα απαιτούμενα επίπεδα ενεργειακής απόδοσης.

Πρόγραμμα «Εξοικονόμηση κατ' οίκον»

Το πρόγραμμα «Εξοικονόμηση Κατ' Οίκον I», με αρχικό προϋπολογισμό 548 εκατ. ευρώ, ξεκίνησε το 2011 στοχεύοντας στην προώθηση παρεμβάσεων βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης σε κτήρια κατοικιών.

Συγκεκριμένα οι παρεμβάσεις περιλαμβάνουν:

1. Αντικατάσταση κουφωμάτων με νέα θερμομονωτικά/θερμο-διακοπτόμενα κουφώματα με διπλούς υαλοπίνακες.
2. Τοποθέτηση θερμομόνωσης στο κτηριακό κέλυφος συμπεριλαμβανομένου του δώματος/στέγης και της πιλοτής.
3. Αναβάθμιση συστήματος θέρμανσης.

4. Αναβάθμιση με συστήματα ΑΠΕ για θέρμανση/ψύξη. Στην κατηγορία αυτή είναι επιλέξιμη η τοποθέτηση ηλιακού συστήματος για την παροχή ΖΝΧ (ζεστού νερού χρήσης) ή/και υποβοήθηση του κυρίως συστήματος θέρμανσης (συλλέκτης, δοχείο αποθήκευσης νερού, βάση στήριξης, σωληνώσεις, κ.α.) καθώς και συστήματος εξυπηρέτησης των φορτίων θέρμανσης/ψύξης που λειτουργεί με την αξιοποίηση ανανεώσιμης πηγής ενέργειας, ΑΠΕ, (π.χ. καυστήρας βιομάζας, αντλίες θερμότητας, ηλιοθερμικά συστήματα, κ.α.) ή συστήματος συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας υψηλής απόδοσης (ΣΗΘΥΑ).

Στα επτά περίπου έτη εφαρμογής του, συμμετείχαν περίπου 100.000 νοικοκυριά στο πρόγραμμα, με συνολικό επιλέξιμο προϋπολογισμό της τάξης των 400 εκατ. ευρώ, εξοικονομώντας ενέργεια κατά μέσο όρο 41%, καθώς η πλειοψηφία των παρεμβάσεων αφορά σε παλαιά και ενεργοβόρα κτήρια. Μέσω του Προγράμματος αναμένεται να εξοικονομηθεί συνολική ετήσια εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας περίπου 40 ktoe.

Πρόγραμμα «Εξοικονόμηση κατ'οίκον II»

Σε συνέχεια του προγράμματος «Εξοικονόμηση Κατ' Οίκον I», ξεκίνησε το 2018 το πρόγραμμα «Εξοικονόμηση Κατ' Οίκον II». Οι στόχοι του Προγράμματος είναι αντίστοιχοι με του πρώτου προγράμματος, περιλαμβάνοντας παρεμβάσεις βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης στο κέλυφος και στα συστήματα θέρμανσης και ζεστού νερού χρήσης σε κτήρια κατοικιών χαμηλής ενεργειακής κατάταξης. Η συνολική Δημόσια Δαπάνη του Προγράμματος ανέρχεται σε 292,43 εκ. € (248,06 εκ. ευρώ από το ΕΠΑΝΕΚ-Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία»- και 44,37 εκ. ευρώ από τα ΠΕΠ - Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα). Η ολοκλήρωση του δεύτερου κύκλου παρεμβάσεων βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας τους αναμένεται το 2020, με συνολικό επιλέξιμο προϋπολογισμό της τάξης των 670 εκατ. ευρώ, εξοικονομώντας ενέργεια κατά μέσο όρο 58%, καθώς η πλειοψηφία των παρεμβάσεων αφορά σε παλαιά και ενεργοβόρα κτήρια, κατασκευασμένα προ του 1980 (Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας, 2017). Μέσω του Προγράμματος αναμένεται να εξοικονομηθεί συνολική εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας ετήσια περίπου 93 ktoe, ενώ αξίζει να σημειωθεί πώς το συνολικό έργο ανακαίνισης κτηρίων θα διαρκέσει περίπου 10 χρόνια μέσα από επόμενους κύκλους «Εξοικονόμηση Κατ' Οίκον».

Μέσω των προγραμμάτων αυτών, η ανακαίνιση του κτηριακού αποθέματος για την επίτευξη υψηλής ενεργειακής απόδοσης οδηγεί στα παρακάτω οφέλη.

- Εξοικονόμηση ενέργειας.
- Μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.
- Αναβάθμιση αστικού περιβάλλοντος.
- Αναβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης στα κτήρια και στις πόλεις και βελτίωση της καθημερινότητας του πολίτη.

Πρόσθετα όφελι και σε άλλους οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς, όπως η αύξηση της ενεργειακής ασφάλειας, η καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας, αύξηση της απασχόλησης και η υγεία.

1.2.3 Αντικατάσταση συστημάτων θέρμανσης πετρελαίου με συστήματα φυσικού αερίου σε κατοικίες

Η συγκεκριμένη δράση αφορά την επιχορήγηση του κόστους της εσωτερικής εγκατάστασης φυσικού αερίου, με σκοπό την αντικατάσταση των υφιστάμενων συστημάτων θέρμανσης

πετρελαίου σε κατοικίες. Στόχος, είναι η μείωση των εκπομπών αερίων ρύπων μέσω της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης των συστημάτων θέρμανσης των κατοικιών και την αύξηση της διείσδυσης του φυσικού αερίου σε αστικές περιοχές (ΕΣΠΑ 2014-2020, 2017).

Αναλυτικότερα, στην εσωτερική εγκατάσταση φυσικού αερίου για κεντρικές ή αυτόνομες θερμάνσεις κατοικιών περιλαμβάνονται: η τεχνική διάταξη που περιλαμβάνει τον καυστήρα, το λέβητα, τις σωληνώσεις, τις βάνες, τις θυρίδες αερισμού, τις συνδέσεις, την καπνοδόχο, καθώς και τυχόν πρόσθετα εξαρτήματα και κατασκευές που αφορούν σε μέτρα ασφαλείας (π.χ. αερισμός με ανεμιστήρα ή/και ανιχνευτής φυσικού αερίου) καθώς και οι εργασίες και τα υλικά μετατροπής των υδραυλικών δικτύων του διαμερίσματος στις αυτόνομες θερμάνσεις.

Στόχος του παρόντος εγχειρήματος είναι η ενίσχυση ιδιοκτητών με χαμηλά εισοδήματα, που δεν μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν πλήρως με ίδια κεφάλαια την αντικατάσταση του υφιστάμενου συστήματος θέρμανσης πετρελαίου με σύστημα φυσικού αερίου.

Η παρούσα δράση εστίασε στην ενίσχυση κατοικιών που βρίσκονται σε περιοχές της Αττικής με χαμηλή τιμή ζώνης, στις οποίες η διείσδυση φυσικού αερίου ήταν χαμηλή και των οποίων οι ιδιοκτήτες ήταν δικαιούχοι του κοινωνικού εισοδήματος αλληλεγγύης.

Η δράση συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)) και από Εθνικούς Πόρους, μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη (ΕΠ-ΥΜΕΠΕΡΑΑ)» 2014-2020 και υλοποιήθηκε από το 2018 μέχρι το 2019. Ο συνολικός προϋπολογισμός της Δράσης ανήλθε σε 5 εκατ. €.

1.2.4 Ενεργειακή αναβάθμιση κτηρίων κοινωνικής κατοικίας

Πρόγραμμα «Πράσινη πιλοτική αστική γειτονιά»

Το έργο «Πράσινη αστική πιλοτική γειτονιά» υλοποιείται από το ΚΑΠΕ, σε συνεργασία με το Δήμο Αγίας Βαρβάρας, και στοχεύει στη δημιουργία μιας αστικής οικιστικής ενότητας «σχεδόν μηδενικού ισοζυγίου ενέργειας» (Χτίζοντας το Μέλλον, 2011.).

Ο σχεδιασμός του έργου ξεκίνησε το 2011, αλλά μετά από μια μακρά χρονική περίοδο στασιμότητας, το έργο ξανάρχισε στις αρχές του 2014, με την εκπόνηση των απαραίτητων μελετών και των τευχών δημοπράτησης. Το επιλεγθέν οικιστικό συγκρότημα στον Δήμο Αγίας Βαρβάρας διαθέτει υψηλό δυναμικό εξοικονόμησης ενέργειας, δεδομένου ότι οι τέσσερις πολυκατοικίες που το απαρτίζουν είναι κατασκευασμένες την περίοδο 1965-1970 και δεν έχουν ανακαινισθεί τα τελευταία χρόνια. Στις πολυκατοικίες αυτές, όπου κατοικούν πολίτες χαμηλών εισοδημάτων, προβλέπεται να πραγματοποιηθούν παρεμβάσεις σε 72 διαμερίσματα. Οι εργασίες ενεργειακής αναβάθμισης των πολυκατοικιών ξεκίνησαν τον Ιούνιο του 2019 και θα διαρκέσουν περίπου ένα χρόνο.

Παρεμβάσεις υλοποίησης

Οι παρεμβάσεις στο οικοδομικό τετράγωνο του Δήμου Αγίας Βαρβάρας, περιλαμβάνουν:

- Τοποθέτηση εξωτερικής θερμομόνωσης στους τοίχους και στο δώμα των κτηρίων, μειώνοντας τις απώλειες θερμότητας.
- Αντικατάσταση των κουφωμάτων με νέα, θερμοδιακοπτόμενα και αντικατάσταση των υαλοστασίων με ενεργειακά διπλά υαλοστάσια.
- Τοποθέτηση ψυχρών επιχρισμάτων σε δώμα και κατακόρυφα δομικά στοιχεία.
- Αντικατάσταση των συστημάτων θέρμανσης και δροσισμού με σύστημα κλιματισμού Γεωθερμικών Αντλιών Θερμότητας.
- Έξυπνα δίκτυα στα κτήρια που θα δίνουν τη δυνατότητα στον οποιοδήποτε κάτοικο να ενημερώνεται για το ενεργειακό κόστος του νοικοκυριού του.
- Τοποθέτηση πράσινων οροφών.
- Επεμβάσεις στον περιβάλλοντα χώρο που θα βασίζονται στη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας υλικών και στην αύξηση του πρασίνου ώστε να βελτιωθεί το θερμικό ισοζύγιο της περιοχής.

- Εγκατάσταση συστημάτων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όπως φωτοβολταϊκά και ηλιακοί συλλέκτες.

Όφελος από την υλοποίηση του έργου

Μετά την υλοποίηση του Έργου, κάθε νοικοκυριό θα πληρώνει ελάχιστα έως μηδενικά χρήματα για θέρμανση το χειμώνα και για δροσισμό το καλοκαίρι, ενώ παράλληλα οι συνθήκες διαβίωσης θα είναι πολύ καλύτερες και ο κάθε κάτοικος θα νιώθει περισσότερο άνετα στο διαμέρισμά του. Ταυτόχρονα, η Γειτονιά θα αναβαθμιστεί περιβαλλοντικά, με περισσότερους χώρους πρασίνου, διαθέσιμους για όλους τους κατοίκους.

Το έργο χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020» και ο προϋπολογισμός του ανέρχεται σε, περίπου, 4.900.000€.

1.2.5 Κίνητρα

Ένας τρόπος αποδοχής των πολιτικών ενεργειακής αναβάθμισης κτηρίων από τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι η παροχή κινήτρων. Ορισμένα κίνητρα, κυρίως οικονομικά, τα οποία δίνουν στους ιδιοκτήτες κατοικιών ένα παραπάνω λόγο προκειμένου να πραγματοποιήσουν ενεργειακές αναβαθμίσεις, παρουσιάζονται παρακάτω.

Φορολογικά κίνητρα

Ήδη από το 1994 ξεκίνησε η εφαρμογή φορολογικών κινήτρων για επεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης και εγκατάστασης ΑΠΕ. Συγκεκριμένα, αφαιρούνταν το 20% της συνολικής δαπάνης από το φορολογητέο εισόδημα με άνω όριο τα 700 ευρώ. Από το 2010 αφαιρούνταν ποσοστό της τάξεως του 10% του κόστους ενός έργου από το φορολογητέο εισόδημα με όριο τα 600 ευρώ, ενώ από το 2011 έπεσε ακόμα περισσότερο στα 300 ευρώ και το 2013 το συγκεκριμένο μέτρο καταργήθηκε εξ' ολοκλήρου. Ωστόσο αναμένεται να θεσπιστεί νέα νομοθετική ρύθμιση που προβλέπει μείωση από το φόρο εισοδήματος ποσοστού επί των δαπανών για επεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης κτηρίων, οι οποίες εκτελούνται μετά από ενεργειακή επιθεώρηση.

Πολεοδομικά κίνητρα

Σύμφωνα με τον «Νέο Οικοδομικό Κανονισμό» Ν. 4067/2012 (ΦΕΚ Α' 79), στο άρθρο 25 παρέχονται κίνητρα για τη δημιουργία κτηρίων ελάχιστης ενεργειακής κατανάλωσης. Ειδικότερα, σε κτήρια ενεργειακής απόδοσης A+ δίνεται κίνητρο αύξησης του συντελεστή δόμησης κατά 5%, ενώ 10% αύξηση του συντελεστή δίνεται για τα κτήρια με πρωτογενή ενεργειακή κατανάλωση κάτω των 10kWh/τ.μ./έτος).

Συμψηφισμός προστίμων αυθαίρετων με εργασίες ενεργειακής αναβάθμισης

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του Ν. 4178/2013 (ΦΕΚ Α' 174) και του άρθρου 102 του Ν.4495/2017 (ΦΕΚ Α' 167), δίνεται η δυνατότητα συμψηφισμού του κόστους της ενεργειακής αναβάθμισης των κτηρίων, συμπεριλαμβανομένων αμοιβών για τις παρεχόμενες υπηρεσίες, εργαλείων και υλικών, με τα ποσά του ειδικού προστίμου που προβλέπονται για αυθαίρετες κατοικίες, φτάνοντας μέχρι και το 50% του προβλεπόμενου ειδικού προστίμου. Να σημειωθεί πως ο συμψηφισμός διενεργείται εφόσον οι παρεμβάσεις επιφέρουν αναβάθμιση του κτηρίου κατά μια τουλάχιστον ενεργειακή κατηγορία.

1.3 Ανάλυση Εμποδίων κατά την εφαρμογή των πολιτικών

Κατά την εφαρμογή των στρατηγικών ενεργειακής αναβάθμισης κτηρίων στην χώρα, εμφανιστήκαν ορισμένα εμπόδια, των οποίων ωστόσο η αντιμετώπιση καθίσταται αδήριτη

ανάγκη. Παρακάτω, παρουσιάζουμε ορισμένα από τα εμπόδια τα οποία αποτελούν τις βασικότερες μέχρι στιγμής αιτίες, για τις οποίες θα μπορούσαν να αποτύχουν οι πολιτικές ενεργειακής αναβάθμισης κτηρίων (Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας, 2018).

1.3.1. Ανωριμότητα αγοράς – Τεχνικά εμπόδια

Όπως και κάθε νέα αγορά, η ενεργειακή ανακαίνιση κτηρίων, διανύει μία πρώτη φάση ανάπτυξης και γι' αυτό το λόγο εμφανίζει τα προβλήματα που παρατηρούνται κατά τη δημιουργία μιας αγοράς. Πρόκειται για μια διάδοχος κατάσταση μετά την κάμψη της οικοδομικής δραστηριότητας, από τα τέλη του 2008 μέχρι πρόσφατα.

Στα πλαίσια της νέας αυτής αγοράς, μπορούν να συμπεριληφθούν και τεχνικά εμπόδια όπως:

- Τεχνικοί περιορισμοί επεμβάσεων στο κτηριακό κέλυφος καθώς και ευρύτεροι περιορισμοί που σχετίζονται με τις παρεχόμενες υπηρεσίες ανακαίνισης, όπως θέματα αρχιτεκτονικής, προσβασιμότητας υποδομών, καθώς και κοινής υποδομής της παροχής θέρμανσης.
- Η δυσκολία λήψης απόφασης σε περιπτώσεις πολυκατοικιών λόγω των παρωχημένων κανονισμών.
- Η έλλειψη επαρκούς εφοδιαστικής αλυσίδας παροχής υπηρεσιών ανακαίνισεων.
- Η έλλειψη ενεργειακής σήμανσης, ενεργειακών προτύπων και πιστοποίησης των χρησιμοποιούμενων υλικών στις κατασκευές.
- Η έλλειψη τεχνικής υποστήριξης και αξιοπιστίας των ενεργειακών υπηρεσιών.
- Η έλλειψη μετρητικών μηχανισμών (π.χ. smart meters), οι οποίοι θα καταδεικνύουν εμφανώς και άμεσα την εξοικονόμηση ενέργειας της υπό εφαρμογή ανακαίνισης.

Μια επιπλέον αστοχία μπορεί να θεωρηθεί το γεγονός ότι σε πολλές περιπτώσεις το άτομο που αποφασίζει (και αναλαμβάνει το αντίστοιχο κόστος) για το επίπεδο ενεργειακής απόδοσης ενός κτιρίου δε συμπίπτει με το άτομο που αναλαμβάνει το κόστος της καταναλισκόμενης ενέργειας εντός αυτού. Χαρακτηριστική περίπτωση συνιστούν οι μισθώσεις κτιρίων, όπου το κόστος της ενεργειακής τους αναβάθμισης βαραίνει τον ιδιοκτήτη ενώ το όφελος από την εξοικονόμηση ενέργειας αποδίδεται στο μισθωτή. Η εν λόγω αστοχία δύναται να διορθωθεί με τη μετακύλιση του κόστους ενεργειακής αναβάθμισης στο μισθωτή μέσω της ενσωμάτωσης του κόστους στο μίσθωμα ως ανταπόδοση του περιορισμένου κόστους κατανάλωσης ενέργειας.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί πως ένα χαρακτηριστικό του ελληνικού κατασκευαστικού τομέα είναι ότι τα υλικά που χρησιμοποιούνται (μονωτικά, φωτιστικά, υαλοπίνακες, κουφώματα, ηλεκτρολογικό υλικό, κλπ) δε διαθέτουν συχνά επαρκείς πιστοποιήσεις των χαρακτηριστικών τους, ενώ κάτι αντίστοιχο ισχύει και για τους εγκαταστάτες και συντηρητές των κτιριακών εγκαταστάσεων που συνήθως δεν έχουν πιστοποιηθεί από αρμόδιους φορείς.

1.3.2. Θεσμικά εμπόδια

Εάν και ο ΚΕΝΑΚ έχει υιοθετήσει μια μεθοδολογία υπολογισμού των μετρήσεων, όσον αφορά την κατανάλωση ενέργειας στα κτήρια, δεν υπάρχει ακόμα καθορισμένο εθνικό πρότυπο για τη διεξαγωγή επιβεβαιωμένων μετρήσεων. Το γεγονός αυτό οφείλεται, στο ότι η μεθοδολογία του ΚΕΝΑΚ δεν σχετίζεται με τη λειτουργία του κτηρίου (operational method), αλλά με τα χαρακτηριστικά του (asset method), με αποτέλεσμα να μην αποτελεί χρηστικό πρότυπο καταγραφής των πραγματικών καταναλώσεων. Ωστόσο, η διεθνής κοινότητα έχει ήδη επεξεργαστεί από τις αρχές του 2000 σχετικό Πρωτόκολλο (International Performance Measurement & Verification Protocol) που επιχειρεί να θέσει ένα ενιαίο τρόπο διεξαγωγής των μετρήσεων και της επαλήθευσής τους τόσο για την εξοικονόμηση ενέργειας όσο και για την εξοικονόμηση νερού.

1.3.3. Εμπόδια οικονομικού τύπου

Ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια στην περίοδο της οικονομικής ύφεσης που διανύει η Ελληνική αγορά είναι η αβεβαιότητα των ανταποδοτικών ωφελειών, που προκύπτουν από τις ενεργειακές ανακαινίσεις κτηρίων, σε σχέση με άλλες επενδύσεις. Η συγκεκριμένη αβεβαιότητα πηγάζει από το αυξημένο «country risk», αυξάνοντας έτσι τον κίνδυνο απόδοσης των μακροχρόνιων επενδύσεων όπως οι ενεργειακές ανακαινίσεις. Επίσης, η συρρίκνωση του τραπεζικού δανεισμού τόσο για καταναλωτικές, όσο και για επενδυτικές ανάγκες οδήγησε και στον περιορισμό των δανείων για ανακαινίσεις κτηρίων. Ωστόσο, δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε τον σημαντικότερο παράγοντα ο οποίος άλλαξε ριζικά τα καταναλωτικά πρότυπα του πληθυσμού της χώρας και δεν είναι άλλος από την μείωση των εισοδημάτων συγκριτικά με την αύξηση του κόστους ζωής, έχοντας ως συνέπεια μια τέτοιου είδους επένδυση να μην αποτελεί προτεραιότητα.

1.3.4. Έλλειψη πληροφόρησης και ενημέρωσης

Η έλλειψη κατάλληλης πληροφόρησης για την ενεργειακή αποδοτικότητα των μέτρων ανακαίνισης κτηρίων φαίνεται πώς είναι ένας σημαντικός παράγοντας που καθυστερεί την εφαρμογή νέων τεχνικών για τη βελτίωση του κτηριακού αποθέματος. Συγκεκριμένα εμφανίζονται ελλείψεις δεξιοτήτων και εκπαίδευσης των ενδιαφερομένων τόσο στον τομέα των τεχνολογιών εξοικονόμησης όσο και στον τομέα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας που χρησιμοποιούνται στην διεθνή πρακτική ανακαινίσεων.

Ένα σημείο που αξίζει να τονιστεί είναι πώς η πληροφόρηση παρέχεται ευκαιριακά, χωρίς να δίνεται η δυνατότητα στους επενδυτές αλλά και στους μεμονωμένους χρήστες να εκτιμήσουν με ολοκληρωμένο και πλήρη τρόπο, τα οφέλη της επένδυσης στον τομέα της ενεργειακής ανακαίνισης.

Μια θεμελιώδης δράση αντιμετώπισης είναι η αναπροσαρμογή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των Πανεπιστημίων, προκειμένου να συμπεριλάβουν τις έννοιες της ενεργειακής εξοικονόμησης μέσω της ανακαίνισης κτηρίων, τόσο για το κέλυφος των κτηρίων όσο και για τα συστήματα των εγκαταστάσεων, καθώς επίσης και για την συμπεριφορά των χρηστών. Η δράση αυτή θα δημιουργήσει κίνητρα για συμμετοχή των Ιδρυμάτων σε ερευνητικά προγράμματα στο τομέα των κτηρίων με έμφαση στα θέματα ανακαίνισης τόσο από την τεχνική όσο και από την οικονομική πλευρά τους.

Κεφάλαιο 2^ο

Ρόλος ενδιαφερόμενων μερών στη χάραξη πολιτικής

2.1 Η σημασία της αποδοχής των πολιτικών από τα ενδιαφερόμενα μέρη

Σύμφωνα με τον (Wallner J.,2008) οι δημόσιες πολιτικές αξιολογούνται μέσα από τους φακούς της αποτελεσματικότητας, της απόδοσης τους και εν τέλει της συνολικής επίδρασης τους στην επιδρούσα κοινότητα. Για να γίνει αποδεκτή μια πολιτική οφείλει το περιεχόμενο της να είναι ευθυγραμμισμένο με τις κυρίαρχες πεποιθήσεις της επηρεασμένης απ' αυτήν κοινότητα καθώς και του ευρύτερου κοινού. Από διαδικαστικής απόψεως, τα κύρια κλειδιά μιας επιτυχημένης πολιτικής είναι η δημιουργία εκστρατειών οι οποίες βασίζονται στην αποδοχή τους χρησιμοποιώντας ψυχο-συναισθηματικές προσεγγίσεις, καθώς και τεχνικές «επώασης» της παρουσιαζόμενης πολιτικής προκειμένου μέσα από δράσεις, αλλά και με το πέρασμα του χρόνου να γίνει αποδεκτή από τον κόσμο. Επίσης, μία ακόμα μέθοδος είναι η ουσιαστική εμπλοκή του κοινού με την εκάστοτε πολιτική, παρουσιάζοντας τα οφέλη που θα έχει στα ίδια τα άτομα.

Σε περίπτωση, λοιπόν, όπου η πολιτική δεν είναι «ευθυγραμμισμένη» με τις απόψεις και τις ευρύτερες πεποιθήσεις των ενδιαφερομένων, οι πιθανότητες να αποτύχει είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Το επιχείρημα αυτό βασίζεται στη σύγκριση μεταξύ δύο επαρχιών του Καναδά γύρω από τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις κατά την δεκαετία του 1990 (Wallner, J. (2008). Συγκεκριμένα, οι κυβερνήσεις της Αλμπέρτας και του Οντάριο ακολούθησαν μια κοινή ατζέντα μεταρρύθμισης της εκπαίδευσης, ωστόσο ενώ στην Αλμπέρτα εφαρμόστηκε με επιτυχία, η κυβέρνηση του Οντάριο βρέθηκε αντιμέτωπη με μια σειρά αποτυχιών κατά την θέσπιση των μέτρων αυτών, καταλήγοντας να χάνει την υποστήριξη των φορέων της εκπαίδευσης αλλά και του ευρύτερου κοινού. Αξίζει να σημειωθεί πως μία από τις κύριες αιτίες επιτυχίας στην Αλμπέρτα, ήταν η ενεργή συμμετοχή των σχολικών συμβουλίων στον καθορισμό των τελικών ρυθμίσεων. Κατά αυτόν τον τρόπο οι εκπαιδευτικοί έλαβαν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση των πολιτικών γύρω από την εκπαίδευση, λειτουργώντας έτσι ως συνεργάτες με το Υπουργείο Παιδείας.

Αντίθετα, στο Οντάριο, η κυβέρνηση δεν έδειξε εμπιστοσύνη στα σχολικά συμβούλια προκειμένου να λαμβάνουν αποφάσεις, αναθέτοντας την ευθύνη των τελικών ρυθμίσεων σε εξωτερικές επιτροπές, οι οποίες αποτελούνταν από στελέχη της πολιτικής και όχι της εκπαίδευσης. Το γεγονός αυτό είχε ως συνέπεια οι επιτροπές αυτές να μην είναι εις βάθος γνώστες των σχολικών αναγκών, επιτυγχάνοντας έτσι την δυσαρέσκεια των σχολικών συμβουλίων και κατά συνέπεια την απομόνωση της κυβέρνησης από τα ενδιαφερόμενα μέρη, καθώς η ίδια δεν δεχόταν να ακούσει ή να συμβιβαστεί με εναλλακτικά συμφέροντα. Η στάση αυτή της κυβέρνησης ήταν η αρχή του τέλους μιας πολιτικής που δεν κατάφερε να συμπορευτεί με τις ανάγκες και την φιλοσοφία του εκπαιδευτικού τομέα σε ευρύτερο πλαίσιο.

Όπως έγινε κατανοητό με βάση το προηγούμενο παράδειγμα, για να εξασφαλιστεί η επιτυχία μιας πολιτικής, είναι σημαντικό να γίνει αποδεκτή από όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς και κυρίως από τους ανθρώπους που η συγκεκριμένη πολιτική θα επηρεάσει. Ωστόσο σε περίπτωση που δεν καταφέρουν οι αρμόδιοι φορείς να πείσουν τους άμεσα ενδιαφερομένους και εκείνοι οργανώσουν μαζικές δράσεις εναντίωσης, τότε υπάρχουν πολλές πιθανότητες αποτυχίας του συνολικού εγχειρήματος, όπως και έγινε με την περίπτωση ενός εργοστασίου παραγωγής ενέργειας από βιομάζα στο Ηνωμένο Βασίλειο (Upreti & van der Horst, 2004).

Το συγκεκριμένο έργο εάν και υποστηρίχθηκε από την κεντρική κυβέρνηση, αντιμετώπισε σημαντική εναντίωση από το κοινό. Η δημόσια εναντίωση για την παραγωγή ενέργειας από βιομάζα πραγματοποιήθηκε στο North Wiltshire, όπου η Ambient Energy Ltd. πρότεινε τη δημιουργία μονάδας αεριοποίησης 5 MWe κοντά στην πόλη Cricklade. Η μελέτη περίπτωσης διεξήχθη μέσω διεξοδικών συνεντεύξεων, ανάλυσης περιεχομένου, ερευνών με χρήση ερωτηματολογίων, συζήτησης με ομάδες άμεσα ενδιαφερομένων και μεθόδων συμμετοχικής αξιολόγησης από την πλευρά των υλοποιητών του εργοστασίου.

Αν και οι μονάδες παραγωγής ενέργειας από βιομάζα έχουν γενικά λιγότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις από ό, τι τα εργοστάσια που χρησιμοποιούν ορυκτά καύσιμα, θα μπορούσαν να υπάρξουν επιπτώσεις στις γύρω περιοχές. Το γεγονός αυτό δημιούργησε ανησυχίες και κατά συνέπεια την αντίθεση των κατοίκων της περιοχής σχετικά με την δημιουργία των εργοστασίων αυτών. Η εναντίωση αυτή θα μπορούσε να εξηγηθεί εν μέρει από το γεγονός ότι το ευρύ κοινό δεν είναι οικείο με την ενέργεια της βιομάζας, αλλά στην προκειμένη περίπτωση οι παράγοντες που συνετέλεσαν στην αποτυχία του εγχειρήματος και άρα της εγκατάστασης του εργοστασίου ήταν η στάση του «όχι στην αυλή μου» (not in my back yard) από το κοινό και η «δεν υπάρχει-εναλλακτική» (there is no alternative) στάση από την πλευρά των υλοποιητών.

Αξίζει να σημειωθεί πώς η επιχειρηματολογία, σχετικά με τις περιβαλλοντικές ωφέλειες που έχει η παραγωγή ενέργειας από βιομάζα σε εθνικό επίπεδο, δεν επαρκεί πάντα για να πείσει τους κατοίκους μιας περιοχής. Το να κερδηθεί συνεπώς η δημόσια υποστήριξη για την παραγωγή ενέργειας από βιομάζα απαιτεί μια εναλλακτική προσέγγιση σχεδιασμού και δράσης μέσω της διαδραστικής επικοινωνίας, της συμμετοχής του κοινού και της συλλογικής μάθησης μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων.

Στην αντίπερα όχθη, του παραπάνω παραδείγματος θα μπορούσαμε να θέσουμε το παράδειγμα της Τήλου όπου με την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών και αιολικών πάρκων, καθώς και σε συνδυασμό με τη χρήση προηγμένων τεχνολογικά συσσωρευτών, καθίσταται το πρώτο ενεργειακά αυτόνομο νησί της Μεσογείου.

Στο έργο TILOS (“Technology Innovation for the Local Scale, Optimum Integration of Battery Energy Storage”) η αποδοχή των αλλαγών από τους κατοίκους, που έπρεπε να πραγματοποιηθούν στο νησί δεν ήταν άμεση, καθώς μόλις το 1/5 των κατοίκων ήταν θετικό σε αυτές, σύμφωνα με ερωτηματολόγια τα οποία απαντηθήκαν από εκείνους κατά την πρώτη φάση της διαδικασίας, σύμφωνα με τους (Stephanides, P. et al.,2019). Ωστόσο, κατόπιν διαβουλεύσεων και συναντήσεων με τους αρμόδιους φορείς του έργου, η οπτική των κατοίκων άλλαξε και μάλιστα συμμετείχαν και οι ίδιοι ενεργά εγκαθιστώντας ενεργειακούς μετρητές στις οικίες τους.

Κεφάλαιο 3^ο

Μέθοδοι ένταξης των ενδιαφερόμενων μερών στη χάραξη πολιτικής

3.1 Δημόσια διαβούλευση και παρακολούθηση

Σύμφωνα με το άρθρο 2α παράγραφος 5 της ΟΕΑΚ προβλέπεται ότι κάθε κράτος μέλος, προκειμένου να στηρίξει την ανάπτυξη της μακροπρόθεσμης στρατηγικής του όσον αφορά τις ανακαινίσεις, διεξάγει δημόσια διαβούλευση σχετικά με την εκάστοτε στρατηγική προτού την υποβάλλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Συγκεκριμένα, οφείλει να καθορίζει τις πρακτικές λεπτομέρειες όσον αφορά τις διαβουλεύσεις με όλους ανεξαιρέτως τους ενδιαφερόμενους κατά τη διάρκεια της εφαρμογής της μακροπρόθεσμης εθνικής του πολιτικής ανακαινίσεων. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να εξετάσουν το ενδεχόμενο δημιουργίας μιας πλατφόρμας ενδιαφερόμενων μερών. Ωστόσο παρά τις απαιτήσεις της Ε.Ε για πραγματοποίηση διαβουλεύσεων σχετικά με την στρατηγική ανακαίνισης είναι σημαντικό να αναφερθεί η ουσιαστική αξία της συνολικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα, ο εντοπισμός και η διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην επιτυχημένη εφαρμογή της μακροπρόθεσμης στρατηγικής ανακαίνισης. Επιπλέον, η άμεση ή έμμεση συμμετοχή ενδιαφερόμενων μερών που συνδέονται με την ενεργειακή αναβάθμιση κτηρίων είναι καίριας σημασίας για τη διάδοση της μακροπρόθεσμης στρατηγικής ανακαίνισης και για τη συλλογή δεδομένων, και μπορεί να προωθήσει τη συναίνεση και την αποδοχή της εν λόγω στρατηγικής.

3.1.1 Διαδικασία διαβουλεύσεων

Ο αρχικός σχεδιασμός, η αξιολόγηση και η αναθεώρηση των πολιτικών πρωτοβουλιών επωφελούνται από την εξέταση των απόψεων των πολιτών και των ενδιαφερομένων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που θα επηρεαστούν άμεσα από την πολιτική, αλλά και όσων εμπλέκονται στη διασφάλιση της ορθής τους εφαρμογής. Συνεπώς, η έγκαιρη διαβούλευση η οποία περιλαμβάνει τη συλλογή πληροφοριών και απόψεων των ενδιαφερομένων από τις εκάστοτε αρμόδιες αρχές, μπορεί να οδηγήσει στην αποφυγή μεταγενέστερων προβλημάτων καθώς και σε μεγαλύτερη αποδοχή της εκάστοτε πολιτικής. Ωστόσο, πριν την έναρξη των διαβουλεύσεων απαιτείται ο προσδιορισμός των ενδιαφερομένων, οι οποίοι θα επηρεάσουν την έκβαση ενός έργου, κάτι το οποίο πραγματοποιείται με μεθόδους όπως η «Stakeholder analysis».

Επιπλέον περιλαμβάνει την πρόβλεψη σχετικά με το είδος της επιρροής, είτε θετικής είτε αρνητικής που θα έχουν οι ενδιαφερόμενες ομάδες στο έργο, καθώς επίσης και την ανάπτυξη στρατηγικών προκειμένου να υποστηριχθεί το έργο από τις ομάδες αυτές. Τέλος περιλαμβάνει δράσεις περιορισμού τυχόν εμποδίων εμφανιστούν, με απώτερο στόχο την επιτυχή ολοκλήρωση των έργων.

Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε αναλυτικά τις φάσεις που περιλαμβάνουν την προετοιμασία αλλά και την διεξαγωγή των διαβουλεύσεων, σύμφωνα με τις Ευρωπαϊκές οδηγίες.

Φάσεις προετοιμασίας και διεξαγωγής διαβούλευσης:

Η διαδικασία της διαβούλευσης σύμφωνα με τις Ευρωπαϊκές οδηγίες (Stakeholder Consultation Guidelines, 2014) μπορεί να πραγματοποιηθεί σε 3 φάσεις αλληλεπίδρασης.

Φάση 1^η: Καθιέρωση της στρατηγικής διαβούλευσης.

Φάση 2^η: Διεξαγωγή διαβουλεύσεων.

Φάση 3^η: Ενημέρωση σχετικά με την χάραξη πολιτικής.

Κάθε φάση αποτελείται από διάφορα διαδοχικά βήματα, με στόχο την παροχή πλαισίου για μια υψηλού επιπέδου διαβούλευση, με κύριο χαρακτηριστικό την διαφάνεια μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών.

3.1.1 Φάση 1 - Καθιέρωση στρατηγικής διαβούλευσης

Η αποτελεσματική και χρήσιμη διαβούλευση ξεκινά με το **σωστό σχεδιασμό όλων των εργασιών της διαβούλευσης** που πρόκειται να διεξαχθούν.

Η διαβούλευση δεν είναι ένα μοναδικό γεγονός, αλλά μία δυναμική, συνεχής διαδικασία που μπορεί να ποικίλει όσον αφορά τις ομάδες ενδιαφερομένων, τις μεθόδους και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται, καθώς και το χρονοδιάγραμμα στο οποίο μπορεί να πραγματοποιείται. Επομένως είναι σημαντικό να σχεδιαστεί προσεκτικά μια στρατηγική διαβούλευσης, η οποία:

- Καθορίζει ξεκάθαρα το αντικείμενο της διαβούλευσης και τους στόχους της.
- Προσδιορίζει όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς που ενδέχεται να ενδιαφέρονται για την εκάστοτε πολιτική.
- Καθορίζει τις καταλληλότερες δραστηριότητες, μεθόδους και εργαλεία διαβούλευσης, τα οποία διασφαλίζουν την προσβασιμότητα, καθώς επίσης εξετάζει τις κατάλληλες μεθόδους επικοινωνίας προκειμένου να πραγματοποιηθεί η διαβούλευση. Η στρατηγική θα πρέπει να εξετάσει:
 - Το πεδίο εφαρμογής και τους στόχους.
 - Την ευκαιρία για όλους τους ενδιαφερομένους να εκφράσουν τις απόψεις τους.
 - Τον απαιτούμενο χρόνο και τους πόρους που απαιτούνται για την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των διαφόρων δραστηριοτήτων διαβούλευσης.

Αξίζει να σημειωθεί πώς σε μία στρατηγική διαβούλευσης, ίσως χρειαστεί να ληφθούν υπόψη πολιτικές εξελίξεις ή συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν από την εφαρμογή άλλων στρατηγικών.

Η στρατηγική διαβούλευσης (Stakeholder Consultation Guidelines, 2014) θα πρέπει να καλύπτει τα **τέσσερα βασικά βήματα**:

- Καθορισμός του πεδίου και του αντικειμένου διαβούλευσης.
- Χαρτογράφηση των ενδιαφερομένων.
- Καθορισμός μεθόδων διαβούλευσης, εργαλείων και εξασφάλιση της προσβασιμότητας.
- Δημιουργία ιστοσελίδας διαβούλευσης.

3.1.1.1 Καθορισμό του πεδίου και του αντικειμένου διαβούλευσης

Το πρώτο βήμα στο σχεδιασμό της στρατηγικής διαβούλευσης είναι ο **καθορισμός των στόχων διαβούλευσης**:

- Ποιος είναι ο στόχος της διεξαγωγής της διαβούλευσης;
- Ποια πρόταση ή πρωτοβουλία ή ποιες πτυχές αυτής χρειάζονται διαβούλευση;

Κατά το στάδιο της διαδικασίας ανάπτυξης πολιτικής, οι στόχοι της διαβούλευσης μπορεί να είναι για παράδειγμα, η παρουσίαση νέων ιδεών, διαφορετικών απόψεων, η συλλογή πληροφοριών καθώς και η δοκιμή και ανάλυση των υπαρχουσών ιδεών.

Θέματα που πρέπει να εξεταστούν κατά τον καθορισμό των στόχων διαβούλευσης

- I. Το περιεχόμενο, ο σκοπός, ο αναμενόμενος αντίκτυπος που θα έχει η πολιτική καθώς και το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η διαδικασία ανάπτυξης της πολιτικής.
- II. Η συλλογή δεδομένων και το ιστορικό διαβούλευσης της υπό εκπόνηση πολιτικής:
 - Τα διαθέσιμα δεδομένα από άλλες πηγές (αναφορές, στατιστικά στοιχεία, παράπονα κ.λπ.)
 - Διαβουλεύσεις που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί

Αυτό θα μπορούσε να βοηθήσει τον εντοπισμό πληροφοριών που είναι ήδη διαθέσιμες και των πρόσθετων στοιχείων που αναζητηθήκαν στο παρελθόν από διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

- III. Ο σκοπός της διαβούλευσης:
 - Ποια στοιχεία ή πτυχές αποτελούν το επίκεντρο μια διαβούλευσης σε ένα συγκεκριμένο στάδιο της διαδικασίας;
 - Πότε είναι πιθανό να επηρεαστεί το αποτέλεσμα της προετοιμασίας μιας πολιτικής και τι είδη ή πτυχές έχουν ήδη αποφασιστεί;

IV. Η διαφορά μεταξύ συλλογής απόψεων και συλλογής δεδομένων ή γεγονότων.

Είναι σημαντικό να υπάρχει σαφής πληροφόρηση των στόχων στην ιστοσελίδα διαβούλευσης και στα σχετικά έγγραφα: Η διαφάνεια σχετικά με τους στόχους κάθε δραστηριότητας διαβούλευσης επιτρέπει στους ενδιαφερομένους να εντοπίσουν γρήγορα και με ελάχιστη προσπάθεια εάν το περιεχόμενο μιας διαβούλευσης τους επηρεάζει ή όχι.

3.1.1.2. Χαρτογράφηση των ενδιαφερομένων μερών

Ένα σημαντικό στοιχείο οποιασδήποτε στρατηγικής διαβούλευσης είναι να εντοπιστούν και να χαρτογραφηθούν οι ενδιαφερόμενες ομάδες που πρέπει να συμβουλευθούν. Αυτό θα βοηθήσει στον προσδιορισμό των κατάλληλων μεθόδων και εργαλείων διαβούλευσης.

Ο βασικός κανόνας έγκειται στην πραγματοποίηση διαβουλεύσεων που χαρακτηρίζονται από ευρύτητα και διαφάνεια μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών μιας πολιτικής. Σκοπός είναι να αναζητηθεί όλο το φάσμα των απόψεων προκειμένου να αποφευχθούν, προκαταλήψεις και διαστρεβλωμένα συμπεράσματα τα οποία προωθούνται από συγκεκριμένες ομάδες ενδιαφερομένων.

Μια επιτυχημένη χαρτογράφηση ενδιαφερομένων περιλαμβάνει:

- **Προσδιορισμό κατηγοριών ενδιαφερομένων μερών που σχετίζονται ή ενδιαφέρονται για την εκάστοτε πολιτική.**

Το βασικό ζήτημα είναι να προσδιοριστούν ποιες κατηγορίες ενδιαφερομένων σχετίζονται με την συγκεκριμένη κάθε φορά πολιτική.

Είναι σημαντικό να προσδιοριστούν πρόσωπα ή ομάδες με τεχνογνωσία σε ένα δεδομένο τομέα. Επίσης, συμμετέχοντες από προηγούμενες διαβουλεύσεις σχετικές με το εκάστοτε ζήτημα θα μπορούσαν να εμπλακούν ξανά ως σημείο εκκίνησης στην διαδικασία αναζήτησης ενδιαφερομένων.

- **Ταξινόμηση των κατηγοριών με τους ενδιαφερόμενους σύμφωνα με το επίπεδο ενδιαφέροντος τους ή της άσκησης επιρροής στην εκάστοτε πολιτική διαβούλευσης.**

Η κατανόηση του τύπου των ενδιαφερομένων μερών στους οποίους ανήκουν οι συμμετέχοντες συμβάλλει στον εντοπισμό του δυναμικού επιπέδου ενδιαφέροντος ή επιρροής τους στην συγκεκριμένη πολιτική η οποία θα αποτελέσει αντικείμενο διαβουλεύσεων. Με τη σειρά του, αυτό υποστηρίζει την επιλογή των κατάλληλων μεθόδων και εργαλείων διαβούλευσης.

Τύποι ενδιαφερομένων

Τα υπάρχοντα πρότυπα ορίζουν τρεις τύπους ενδιαφερομένων, οι οποίοι:

- Επηρεάζονται από την πολιτική.
- Θα πρέπει να την εφαρμόσουν.
- Έχουν εκφράσει ενδιαφέρον για την πολιτική.

Είναι χρήσιμο να πραγματοποιηθεί μια διάκριση μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών των ενδιαφερομένων, όπου η εκάστοτε πολιτική μπορεί να επηρεάσει(τόσο άμεσα όσο και έμμεσα) με διαφορετικό τρόπο. πχ. Καταναλωτές έναντι βιομηχανίας, εκείνοι οι οποίοι θα ωφεληθούν έναντι εκείνων όπου θα πρέπει να πληρώσουν ή να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους ή τις πράξεις τους κ.λ.π.

Επίσης, πρέπει να εξεταστεί και η διαφοροποίηση εντός μιας συγκεκριμένης κατηγορίας ενδιαφερομένων. Για παράδειγμα, οι επιχειρήσεις μπορούν να επηρεαστούν διαφορετικά από μία συγκεκριμένη πολιτική, ανάλογα το μέγεθος τους (π.χ. εάν είναι πολύ μικρές, ή μεσαίες ή μεγάλες), την τοποθεσία, τον τύπο δραστηριότητας, εάν είναι δημόσιοι ή ιδιωτικοί φορείς εκμετάλλευσης καθώς και εάν είναι νεοεισερχόμενες στον κλάδο όπου επηρεάζει η πολιτική ή όχι.

Για μια επιτυχημένη χαρτογράφηση των ενδιαφερομένων, θα πρέπει να εξεταστούν οι ακόλουθες πτυχές:

- **Προσδιορισμός ομάδων ενδιαφερομένων που κινδυνεύουν να αποκλειστούν:**
Πιθανότατα να υπάρχουν διαφορές μεταξύ των ομάδων ενδιαφερομένων όσον αφορά την πρόσβασή τους σε διαβουλεύσεις ή τη διαθεσιμότητα των πόρων που μπορούν να αφιερωθούν για τη συμμετοχή τους στις διαβουλεύσεις. Για παράδειγμα, για απομακρυσμένες περιοχές με περιορισμένη πρόσβαση στο διαδίκτυο, η χρήση διαφορετικών εργαλείων όπως οι διαβουλεύσεις μέσω διαδικτύου μπορούν να εξασφαλίσουν ευρύτερη συμμετοχή.
- **Η κάλυψη όλου του φάσματος:**
Κοινωνικοί, οικονομικοί και περιβαλλοντικοί φορείς, μεγάλες και μικρές οργανώσεις ή εταιρείες. Ευρύτερες ομάδες(όπως θρησκευτικές κοινότητες) καθώς και ομάδες ενδιαφέροντος όπως (γυναίκες, ηλικιωμένους, ανέργους, εθνικές μειονότητες).
- **Προσδιορισμός αν υπάρχει η ανάγκη:**
 - Για συγκεκριμένη εμπειρία, ή τεχνικές γνώσεις. ή
 - Της συμμετοχής μη οργανωμένων ομάδων με συγκεκριμένα συμφέροντα

- **Αποφυγή ρυθμιστικών δεσμεύσεων :** (regulatory capture)
Δεν πρέπει να ζητείται συνεχώς η γνώμη των ίδιων επιχειρήσεων ή αντιπροσωπευτικών οργανώσεων, καθώς αυτό δημιουργεί τον κίνδυνο ακρόασης, ενός περιορισμένου φάσματος συμφερόντων.

- **Χρήση σαφών και διαφανών κριτηρίων για την επιλογή των συμμετεχόντων στις διαβουλεύσεις:**

Για στοχευμένες διαβουλεύσεις όπως συναντήσεις, συνέδρια ή άλλου τύπου δρώμενα με περιορισμένη δυνατότητα συμμετοχής ενδιαφερομένων, ενδέχεται να απαιτείται προεπιλογή των συμμετεχόντων.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένοι **μέθοδοι εντοπισμού των ενδιαφερόμενων μερών**, τα χαρακτηριστικά τους καθώς και τα πλεονεκτήματα αλλά και τα μειονεκτήματα έναντι των άλλων μεθόδων (Resin, n.d.), (Reed et al, 2009).

Μέθοδοι εντοπισμού ενδιαφερομένων μερών

Παρακάτω παρουσιάζονται και αναλύονται οι διαφορετικές μέθοδοι εντοπισμού ενδιαφερομένων μερών όπως βρέθηκαν στη σχετική βιβλιογραφία.

Πίνακας 1. Περιγραφή μεθόδων των ενδιαφερόμενων μερών

Μέθοδοι	Σύντομη περιγραφή
Focus groups	Εντοπισμός και κατηγοριοποίηση των ενδιαφερομένων με βάση τα ενδιαφέροντα τους, της επιρροής τους κ.α.
Semi-structured interviews	Συλλογή πληροφοριών μέσα από ανοιχτές και κλειστές ερωτήσεις για εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τους ρόλους, τα ενδιαφέροντα, τις αντιλήψεις των ενδιαφερομένων, τα προβλήματά τους, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν.
Snowball sampling	Άτομα από τις ήδη υπάρχουσες κατηγορίες ενδιαφερομένων ερωτώνται, προσδιορίζοντας νέες κατηγορίες ενδιαφερομένων και επαφές.
Interest-influence matrices	Απεικονίζεται η σχετική θέση μεταξύ των ενδιαφερομένων σε έναν πίνακα, με κλίμακες, όπως τα στάδια επιρροής που μπορούν να ασκήσουν οι ενδιαφερόμενοι, τα επίπεδα ενδιαφέροντος και άλλα.
Stakeholder-led categorization	Οι ενδιαφερόμενοι εδώ από μόνοι τους, κατηγοριοποιούν άλλους ενδιαφερόμενους σε κατηγορίες που οι ίδιοι έχουν δημιουργήσει.
Q-methodology	Οι ενδιαφερόμενοι κατατάσσουν τις προτάσεις μιας πολιτικής ανάλογα με το πόσο συμφωνούν μαζί τους, διεξάγοντας συγχρόνως συζητήσεις γύρω από κοινωνικά θέματα.
Actor-linkage matrices	Οι ενδιαφερόμενοι καταγράφονται σε διδιάστατο πίνακα και οι σχέσεις τους περιγράφονται χρησιμοποιώντας κώδικες.
Social network analysis	Χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό του δικτύου των ενδιαφερομένων καθώς και της μέτρησης των μεταξύ τους δεσμών, μέσω της χρήσης δομημένων συνεντεύξεων/ ερωτηματολογίων
Knowledge mapping	Μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων αναγνωρίζει τους ενδιαφερομένους, οι οποίοι θα μπορούσαν να συνεργαστούν καλά, καθώς και εκείνους που θα μπορούσαν να ασκήσουν επιρροή σε ένα σύνολο ανθρώπων.
Radical transactiveness	Εντοπίζει και διερευνά τις απόψεις των περιθωριοποιημένων ενδιαφερομένων.

Brainstorm session	Εντοπισμός ενδιαφερομένων μέσω ομαδικών συζητήσεων.
Stakeholder circle methodology	Μέσα από workshops, οι υπεύθυνοι έργου και οι βασικοί ενδιαφερόμενοι καταρτίζουν έναν κατάλογο με τους ενδιαφερομένους ,χρησιμοποιώντας τις επαγγελματικές γνώσεις και τις προηγούμενες εμπειρίες τους.

Focus groups (Ομάδες εστίασης)

Περιγραφή

Εντοπισμός μιας μικρής ομάδας ενδιαφερομένων, με βάση τα ενδιαφέροντά τους, της επιρροής τους και άλλων χαρακτηριστικών, καθώς και κατηγοριοποίησή τους (Reed et al, 2009).

Απαιτούμενοι πόροι

Υψηλής ποιότητας παροχές όπως ενουκίαση δωματίου, φαγητό και ποτό, καθώς και χαρτικά π.χ. flip chart χαρτί, post-it κλπ.

Πλεονεκτήματα

Γρήγορη μέθοδος και συνεπώς οικονομικά αποδοτική. Είναι εφικτό να επιτευχθεί ομαδική συναίνεση σχετικά με τις κατηγορίες ενδιαφερομένων, ενώ επίσης είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τη δημιουργία δεδομένων σχετικά με πολύπλοκα ζητήματα που απαιτούν συζήτηση για την ανάπτυξη κατανόησης.

Μειονεκτήματα

Είναι λιγότερο δομημένη από άλλες μεθόδους και έτσι απαιτεί αποτελεσματική συνδρομή, για να επιτευχθούν καλά αποτελέσματα.

Semi-structured interviews (Ημι-δομημένες συνεντεύξεις)

Περιγραφή

Οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις είναι μια μέθοδος συλλογής πληροφοριών σχετικά με τις αντιλήψεις και τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων σχετικά με το εκάστοτε πλαίσιο, μέσα από ερωτήσεις που τους θέτονται. Συγκεκριμένα, μια ημι-δομημένη συνέντευξη συνεπάγεται ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις. Η προσέγγιση αυτή παρέχει αξιόπιστα, συγκρίσιμα και ποιοτικά δεδομένα σχετικά με τους ρόλους, τα ενδιαφέροντα, τις αντιλήψεις των ενδιαφερομένων, τα προβλήματά τους, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν (Reed et al, 2009).

Απαιτούμενοι πόροι

Χρόνος συνεντεύξεων, η μεταφορά ανάμεσα σε αυτές καθώς και μια συσκευή εγγραφής φωνής.

Πλεονεκτήματα

- Είναι χρήσιμη για εις βάθος γνώση σχετικά με τα συμφέροντα και τη θέση των ενδιαφερομένων, καθώς και τις μεταξύ τους σχέσεις.
- Μπορεί να χρησιμοποιηθεί όταν υπάρχουν αντικρουόμενα συμφέροντα των ενδιαφερομένων.
- Πρόκειται για μια ευέλικτη μέθοδο τόσο για τον ερωτώμενο όσο και για τον ερευνητή. Μια συνέντευξη με ανοικτές ερωτήσεις δίνει χώρο για διαμοιρασμό νέων ιδεών.
- Είναι ένας καλός τρόπος έναρξης της οικοδόμησης μιας σχέσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Μειονεκτήματα

- Είναι μια χρονοβόρα (τόσο για τον ερωτώμενο όσο και για τον ερευνητή) και συνεπώς δαπανηρή μέθοδος.
- Είναι δύσκολο να επιτευχθεί συναίνεση σχετικά με τις κατηγορίες των ενδιαφερομένων.

Snow-ball sampling (Τεχνική της χιονοστιβάδας)

Περιγραφή

Τα άτομα από τις ήδη υπάρχουσες κατηγορίες ενδιαφερομένων ερωτώνται, προσδιορίζοντας νέες κατηγορίες ενδιαφερομένων και επαφές.

Ουσιαστικά, πρόκειται για μια μέθοδο συλλογής πληροφοριών απ' όλους τους ενδιαφερόμενους. Κατ' αυτόν τον τρόπο να χαρτογραφείται ο πλήρης κατάλογος των ενδιαφερομένων μερών ξεκινώντας αρχικά με λίγους, ζητώντας τους να εντοπίσουν νέες κατηγορίες ενδιαφερομένων παρέχοντας συγχρόνως περαιτέρω επαφές (Reed et al, 2009)..

Οδηγός εφαρμογής της μεθόδου

- Ξεκινήστε με μερικούς προκαθορισμένους ενδιαφερομένους, για παράδειγμα μέσω συνεντεύξεων.
- Ζητήστε από τους ενδιαφερόμενους να σας δώσουν νέα ονόματα, οργανώσεις και κατηγορίες νέων ενδιαφερομένων.
- Χρησιμοποιήστε τις επαφές τους για να προσεγγίσετε τους νέους ενδιαφερόμενους.
- Δημιουργώντας έτσι έναν πλήρη κατάλογο των ενδιαφερομένων και των κατηγοριών, μπορεί πλέον με βάση τον προϋπολογισμό και τον χρόνο που υπάρχει, να ληφθεί απόφαση για το ποιος θα πρέπει να εμπλακεί.

Απαιτούμενοι πόροι

Χρόνος συνεντεύξεων, η μεταφορά ανάμεσα σε αυτές καθώς και μια συσκευή εγγραφής φωνής.

Πλεονεκτήματα

- Εύκολος και με χαμηλό κόστος προσδιορισμός των ενδιαφερομένων.
- Χρήσιμη μέθοδος, όταν απαιτούνται περισσότεροι ενδιαφερόμενοι εξαιτίας της απεριόριστης λίστας που μπορεί να δημιουργηθεί.
- Λιγότερες συνεντεύξεις ακυρώνονται.

Μειονεκτήματα

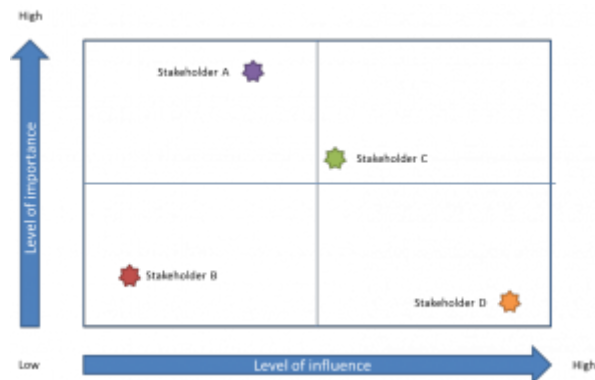
- Οι συμμετέχοντες ενός συγκεκριμένου δείγματος μπορεί να είναι προκατειλημμένοι μέσω των κοινωνικών δικτύων, στηριζόμενοι στον πρώτο συμμετέχοντα αυτής της μεθόδου αναζήτησης ενδιαφερομένων.

Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί από μόνη της η μέθοδος, αλλά χρειάζεται να συνδυαστεί και με άλλες μεθόδους (όπως η Brainstorm Session).

Interest-influence matrices (Τεχνική Μητρώων επιρροής-ενδιαφέροντος)

Περιγραφή

Η μέθοδος αυτή, απεικονίζει τη σχετική θέση μεταξύ των ενδιαφερομένων σε έναν πίνακα. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν διαφορετικές κλίμακες, όπως τα στάδια επιρροής που μπορούν να ασκήσουν οι ενδιαφερόμενοι, επίπεδα ενδιαφέροντος, σημασίας και άλλων (Resin. (n.d.), (Reed et al, 2009).

Σχ. 1 Γραφική απεικόνιση της Τεχνικής Μητρώων.

Οδηγός εφαρμογής της μεθόδου

- Αποφασίστε την κλίμακα που θα χρησιμοποιήσετε, για παράδειγμα το επίπεδο επιρροής, ενδιαφέροντος ή σημασίας.
- Σχεδιάστε έναν πίνακα και τοποθετείστε τους αρχικά προσδιορισμένους ενδιαφερομένους σε αυτήν την κλίμακα.
- Η τοποθέτηση των ενδιαφερομένων στον πίνακα μπορεί να πραγματοποιηθεί από εκείνους που γνωρίζουν το πεδίο μελέτης και κατανοούν το πλαίσιο, τους ρόλους των ενδιαφερομένων ή από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους.
- Βασισμένοι στις θέσεις των ενδιαφερομένων, μπορεί να προσδιοριστεί μια στρατηγική για τη μελλοντική εμπλοκή των μερών αυτών.

Απαιτούμενοι πόροι

Μπορεί να πραγματοποιηθεί εντός της ομάδας εστίασης, ή μεμονωμένα από τον κάθε ενδιαφερόμενο κατά τη διάρκεια συνεντεύξεων ή από ερευνητή /ειδικό.

Πλεονεκτήματα

- Ένας απλός και γρήγορος τρόπος για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τη δυναμική εξουσίας των αναγνωρισμένων ενδιαφερομένων.
- Η απεικόνιση είναι ένας καλός και αποτελεσματικός τρόπος επικοινωνίας αλλά και εμπλοκής των ενδιαφερομένων.

Μειονεκτήματα

- Η προτεραιοποίηση ενδιαφερομένων, πιθανότατα να οδηγήσει στο περιθώριο ορισμένες ομάδες, καθώς η μέθοδος αυτή λαμβάνει υπόψιν μόνο τις ομάδες οι οποίες με βάση την επιρροή-ενδιαφέρον που έχουν, είναι σχετικές με την θέσπιση μιας πολιτικής.
- Δεν παρέχει μια εις βάθος πληροφόρηση σχετικά με τους ρόλους των ενδιαφερομένων, τις απόψεις τους, τα προβλήματα καθώς και τις προκλήσεις.

Stakeholder-led Categorization

Περιγραφή

Μία μέθοδος στην οποία οι ενδιαφερόμενοι από μόνοι τους, κατηγοριοποιούν άλλους ενδιαφερόμενους σε κατηγορίες που οι ίδιοι έχουν δημιουργήσει(Resin. (n.d.), (Reed et al, 2009).

Απαιτούμενοι πόροι

Οι ίδιοι με εκείνους που απαιτούνται στις συνεντεύξεις της ημι-δομημένης τεχνικής

Πλεονεκτήματα

Οι κατηγορίες των ενδιαφερομένων στηρίζονται στις ίδιες τις αντιλήψεις των ενδιαφερομένων.

Μειονεκτήματα

Διαφορετικοί ενδιαφερόμενοι πιθανότατα να τοποθετηθούν στις ίδιες κατηγορίες από διαφορετικούς ερωτηθέντες, καθιστώντας τις κατηγορίες άνευ σημασίας.

Q-methodology

Περιγραφή

Πρόκειται για μια μέθοδο συστηματικής συλλογής πληροφοριών (Curren et. al,2016) για τις απόψεις και τις πεποιθήσεις των ενδιαφερομένων γύρω από ένα θέμα. Ουσιαστικά οι ενδιαφερόμενοι κατατάσσουν τις προτάσεις μιας πολιτικής ανάλογα με το πόσο συμφωνούν μαζί τους, διεξάγοντας συγχρόνως συζητήσεις γύρω από κοινωνικά θέματα (Reed et al, 2009).

Απαιτούμενοι πόροι

Υλικά για την ταξινόμηση των προτάσεων, χρόνος συνέντευξης, καθώς και η μεταφορά μεταξύ των συνεντεύξεων

Πλεονεκτήματα

Διαφορετικές κοινωνικές συζητήσεις μπορούν να πραγματοποιηθούν γύρω από ένα θέμα και οι ενδιαφερόμενοι να κατηγοριοποιηθούν, ανάλογα την «προσαρμογή» τους μέσα σε αυτές τις συζητήσεις.

Μειονεκτήματα

- Δεν προσδιορίζονται όλα τα κοινωνικά θέματα, παρά μόνο εκείνα τα οποία παρουσιάστηκαν από τους ενδιαφερομένους.
- Χρονοβόρα και κοστοβόρα μέθοδος.

Actor-linkage matrices

Περιγραφή

Οι ενδιαφερόμενοι καταγράφονται σε διδιάστατο πίνακα και οι σχέσεις τους περιγράφονται χρησιμοποιώντας κώδικες(Resin. (n.d.),(Reed et al, 2009).

Απαιτούμενοι πόροι

Η μέθοδος αυτή μπορεί να εφαρμοστεί στα πλαίσια μιας ομάδας ενδιαφερομένων ,ή με μεμονωμένα ενδιαφερόμενα μέρη κατά τη διάρκεια συνεντεύξεων από ειδικευμένο ερευνητή / επαγγελματία.

Πλεονεκτήματα

Σχετικά εύκολη μέθοδος, ενώ επίσης απαιτεί περιορισμένους πόρους.

Μειονεκτήματα

Μπορεί να προκληθεί σύγχυση και δυσκολία χρήσης της μεθόδου αν περιγραφούν πολλές συνδέσεις.

Social Network Analysis (Ανάλυση Κοινωνικών Δικτύων)

Περιγραφή

Χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό του δικτύου των ενδιαφερομένων καθώς και της μέτρησης των μεταξύ τους δεσμών, μέσω της χρήσης δομημένων συνεντεύξεων/ερωτηματολογίων. Οι κόμβοι του δικτύου είναι οι άνθρωποι και οι ομάδες, ενώ οι σύνδεσμοι δείχνουν σχέσεις ή ροές μεταξύ των κόμβων(Yang, R. J,2014),(Reed et al, 2009).

Απαιτούμενοι πόροι

Ο συνεντευκτής, τα ερωτηματολόγια, εκπαίδευση σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης και ανάλυσης, ο χρόνος καθώς και τα λογισμικά.

Πλεονεκτήματα

- Απόκτηση εικόνας στα όρια του δικτύου ενδιαφερομένων.
- Η δομή του δικτύου.
- Εντοπίζει σημαντικούς ενδιαφερόμενους (οι οποίοι ασκούν επιρροή) αλλά και περιφερειακούς ενδιαφερόμενους.

Μειονεκτήματα

- Χρονοβόρα μέθοδος.
- Το ερωτηματολόγιο είναι λίγο κουραστικό για τους ερωτηθέντες.
- Απαιτούνται ειδικοί για την εφαρμογή αυτής της μεθόδου.

Knowledge mapping

Περιγραφή

Μία μέθοδος η οποία χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με την ανάλυση κοινωνικών δικτύων. Περιλαμβάνει ημι-δομημένες συνεντεύξεις, ενώ επίσης αναγνωρίζει τους ενδιαφερομένους, οι οποίοι θα μπορούσαν να συνεργαστούν καλά, καθώς και εκείνους που θα μπορούσαν να ασκήσουν επιρροή σε ένα σύνολο ανθρώπων(Resin. (n.d.), (Reed et al, 2009).

Απαιτούμενοι πόροι

Αντίστοιχοι με εκείνους των ημι-δομημένων συνεντεύξεων.

Πλεονεκτήματα

Προσδιορίζει τους ενδιαφερόμενους που θα συνεργάζοντουσαν καλά καθώς και εκείνους που ασκούν επιρροή.

Μειονεκτήματα

Οι ανάγκες για πληροφορίες ίσως να μην ικανοποιούνται, εξαιτίας των διαφορετικών πληροφοριών που κατέχουν και χρειάζονται οι διάφοροι ενδιαφερόμενοι.

Radical transactiveness

Περιγραφή

Η συγκεκριμένη μέθοδος είναι μια εκδοχή της τεχνικής της «χιονοστιβάδας», για τον εντοπισμό των περιθωριακών ενδιαφερομένων. Επιδιώκει να εντοπίζει και να διερευνά τις απόψεις των περιθωριοποιημένων ενδιαφερομένων, όπως φτωχούς, αδυνάμους, απομονωμένους ανθρώπους, με σκοπό την χάραξη στρατηγικών στις οποίες θα λαμβάνονται και εκείνες υπόψιν(Resin. (n.d.), (Reed et al, 2009).

Απαιτούμενοι πόροι

- Εκπαίδευση στην προσέγγιση.
- Χρόνος.

Πλεονεκτήματα

Προσδιορίζει ενδιαφερομένους και θέματα τα οποία εναλλακτικά πιθανότατα να χανόντουσαν ελαχιστοποιώντας έτσι το ρίσκο για το μέλλον του έργου.

Μειονεκτήματα

Χρονοβόρα μέθοδος και κατά συνέπεια μεγάλη κόσμη.

Brainstorm session

Περιγραφή

Μια μέθοδος συλλογής πληροφοριών σχετικά με τους ενδιαφερόμενους, προκειμένου να εντοπιστούν μέσω ομαδικών συζητήσεων. Συνεπώς, μέσω αυτής της μεθόδου, μπορεί να συζητηθεί εις βάθος ένα συγκεκριμένο θέμα και να συλλεχθούν έτσι πληροφορίες σχετικά με τις απόψεις των ενδιαφερομένων (Resin. (n.d.).

Οδηγός εφαρμογής της μεθόδου

- Απαιτείται συγκεκριμένη προετοιμασία:
 - Απόφαση σχετικά με το θέμα συζήτησης στην ομάδα. Ποιος να προσκληθεί και πώς να δοθεί το έναυσμα της συζήτησης.
 - Απαιτείται ένας ειδικός εφαρμογής της συγκεκριμένης μεθόδου.
 - Απαιτείται αίθουσα που να περιλαμβάνει κάποια απαραίτητα εργαλεία για την ομαλή διεξαγωγή της συνάντησης (π.χ. flip-chart).
- Διεξαγωγή της συνεδρίασης.
- Δημιουργία μιας έκθεσης σχετικά με τη σύνοδο, στην οποία θα είναι δομημένη η συλλεχθείσα πληροφορία σχετικά με τις απόψεις και τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων όπου συζητηθήκαν κατά την διάρκεια της.
- Ταυτοποίηση των ενδιαφερομένων, με βάση τα στοιχεία που συλλεχθήκαν κατά τη συνεδρίαση.

Πλεονεκτήματα

- Είναι εφικτό να επιτευχθεί συναίνεση μεταξύ των μελών της ομάδας σχετικά με τις κατηγορίες των ενδιαφερομένων.
- Χρήσιμη μέθοδος για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με περίπλοκα ζητήματα, τα οποία απαιτούν συζήτηση

Μειονεκτήματα

- Απαιτείται ένας ειδικός, προκειμένου να καθοδηγήσει και να δώσει τα κατάλληλα ερεθίσματα για μια πετυχημένη συζήτηση με τους συμμετέχοντες. Η διαδικασία αυτή είναι απαραίτητη προκειμένου να συλλεχθούν οι διαφορετικές απόψεις όλων των ανθρώπων σε μια ομάδα.
- Η παρούσα μέθοδος είναι λιγότερο δομημένη σε σχέση με άλλες διαθέσιμες.

Λαμβάνοντας υπόψη την σπουδαιότητα των μεθόδων, ανάλυσης κοινωνικών δικτύων (Social Network analysis) και της μεθοδολογίας κύκλου ενδιαφερομένων (stakeholder circle methodology), οι οποίες εφαρμόζονται επί το πλείστον σε διαδικασίες αναζήτησης των κατάλληλων ενδιαφερομένων, κρίθηκε σκόπιμη μια περαιτέρω ανάλυση τους.

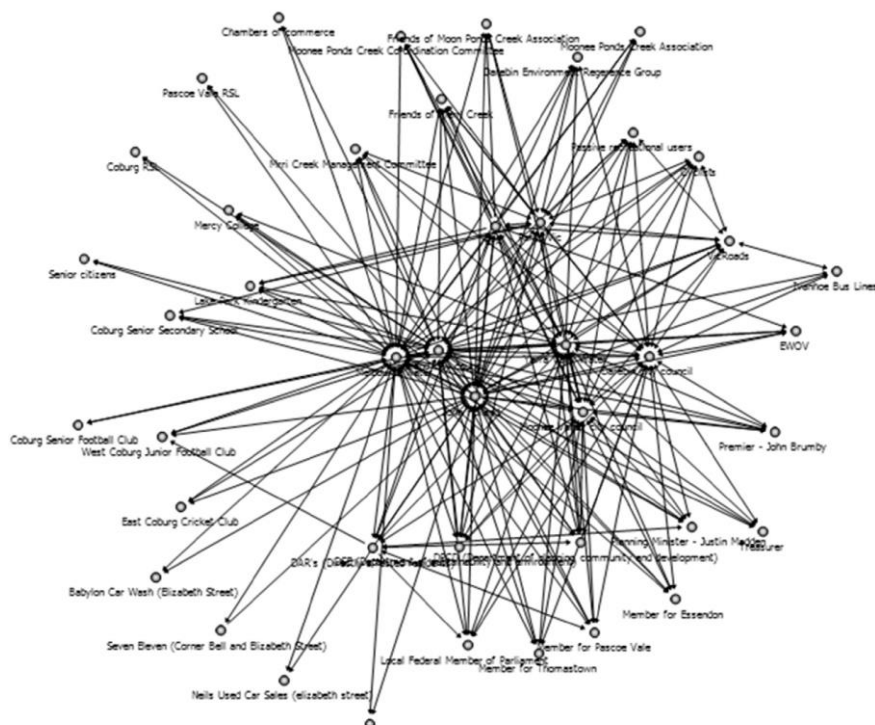
Social Network Analysis (Yang, R. J,2014)

Η θεωρία κοινωνικών δικτύων, η οποία προέρχεται από την ανθρωπολογία και την κοινωνιολογία, εστιάζει στη χρήση κοινωνικής και συμπεριφορικής ανάλυσης. Πρώτοι οι (Wasserman S. & Fraust K.,1994) εξέτασαν την ιδέα ενός δικτύου, για να δώσουν έμφαση στο γεγονός ότι κάθε άτομο είχε δεσμούς με άλλα άτομα, καθένας από τα οποία με τη σειρά του συνδεόταν με λίγους, μερικούς ή πολλούς άλλους και ούτω καθεξής, όπως φαίνεται και στο Σχ 1. Σε αντίθεση με άλλες παραδοσιακές κοινωνικές επιστήμες που επικεντρώνονται στα χαρακτηριστικά των ενδιαφερομένων, οι πληροφορίες που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση κοινωνικών δικτύων επικεντρώνονται στις σχέσεις μεταξύ των ζευγαριών των ενδιαφερομένων σε ένα δίκτυο.

Σύμφωνα με τους (Mitchell et al., 1997) το κοινωνικό δίκτυο ορίζεται ως «ένα συγκεκριμένο σύνολο δεσμών μεταξύ ενός ορισμένου συνόλου ατόμων, με την πρόσθετη ιδιότητα ότι τα χαρακτηριστικά αυτών των δεσμών στο σύνολό τους μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ερμηνεία της κοινωνικής συμπεριφοράς των εμπλεκόμενων ατόμων". Δηλαδή, η φράση «κοινωνικό δίκτυο» αναφέρεται στο σύνολο των εμπλεκόμενων σε αυτό αλλά και στους μεταξύ τους δεσμούς.

Η ανάλυση κοινωνικών δικτύων η οποία αναπτύχθηκε από τη Θεωρία Κοινωνικών Δικτύων, ενσωματώνει διάφορες μαθηματικές, στατιστικές και υπολογιστικές μεθοδολογίες, οι οποίες δεν θα παρουσιαστούν στα πλαίσια της παρούσας εργασίας. Ωστόσο, έχει ιδιαίτερη σημασία να παρατεθούν τα βήματα της διαδικασίας διεξαγωγής της ανάλυσης ενός κοινωνικού δικτύου κατά τον (Yang, 2014), τα οποία είναι τα εξής:

- 1) Εντοπισμός των ορίων του δικτύου, δηλ. των ενδιαφερομένων στο δίκτυο: Για να προσδιοριστεί ένας πλήρης κατάλογος των ενδιαφερομένων, θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί η τεχνική της «χιονοστιβάδας» με μια σειρά συνεντεύξεων ή ερευνών με χρήση ερωτηματολογίου.
- 2) Αξιολόγηση σημαντικών σχέσεων και σχέσεων με δυνατότητα δράσης: Αυτό το βήμα μπορεί να διεξαχθεί παράλληλα με το πρώτο βήμα. Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων ή των ερευνών με ερωτηματολόγια, μπορούν να συγκεντρωθούν πληροφορίες για τη χαρτογράφηση των σχέσεων. Σύμφωνα με τους (Cross, R. L., & Parker, A., 2004)., μπορούν να αναλυθούν τέσσερις τύποι σχέσεων: 1) εκείνες που τις χαρακτηρίζουν η συνεργασία σε ένα δίκτυο (π.χ ορθή επικοινωνία και ευρύτερη ανταλλαγή πληροφοριών, εστίαση στην επίλυση προβλημάτων, πρόταση καινοτόμων ιδεών) 2) εκείνες που στηρίζονται στην ανταλλαγή πληροφοριών εντός του δικτύου 3) εκείνες που χαρακτηρίζονται από αυστηρότητα σε ένα δίκτυο (π.χ ιεραρχική λήψη αποφάσεων, ανάθεση και ροή εργασιών αλλά και ευρύτερα η ύπαρξη εξουσίας και η άσκηση επιρροής στα μέλη αυτού του δικτύου και 4) εκείνες οι σχέσεις που τις χαρακτηρίζουν η ευημερία και υποστήριξη μεταξύ των μελών του δικτύου (π.χ. φιλία, υποστήριξη σταδιοδρομίας, προσωπική υποστήριξη καθώς και η ύπαρξη εμπιστοσύνης μεταξύ τους)
- 3) Οπτικοποίηση του δικτύου: Μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα πακέτα λογισμικού, για την απεικόνιση του δικτύου σχέσεων, συμπεριλαμβανομένων των UCINET, NetMiner, NetDraw, Pajek κ.λπ.
- 4) Ανάλυση των δεδομένων δικτύου: Η ποσοτική ανάλυση είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ανάλυση του δικτύου. Συγκεκριμένα, οι κύριες μέθοδοι μέτρησης του δικτύου είναι η «cohesion» και η «Density», ενώ η «centrality» χρησιμοποιείται σε μεμονωμένες κυρίως περιπτώσεις.
- 5) Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης.

Σχ. 2 Γραφική απεικόνιση του Social Network Analysis.

Αν και οι μέθοδοι του κύκλου ενδιαφερομένων μερών και της ανάλυσης κοινωνικών δικτύων έχουν παρόμοιους σκοπούς, συγκεκριμένα τον εντοπισμό και την ιεράρχηση των ενδιαφερομένων, οι διεργασίες και οι προοπτικές ανάλυσης είναι τελείως διαφορετικές.

Stakeholder Circle methodology (Yang, R. J, 2014)

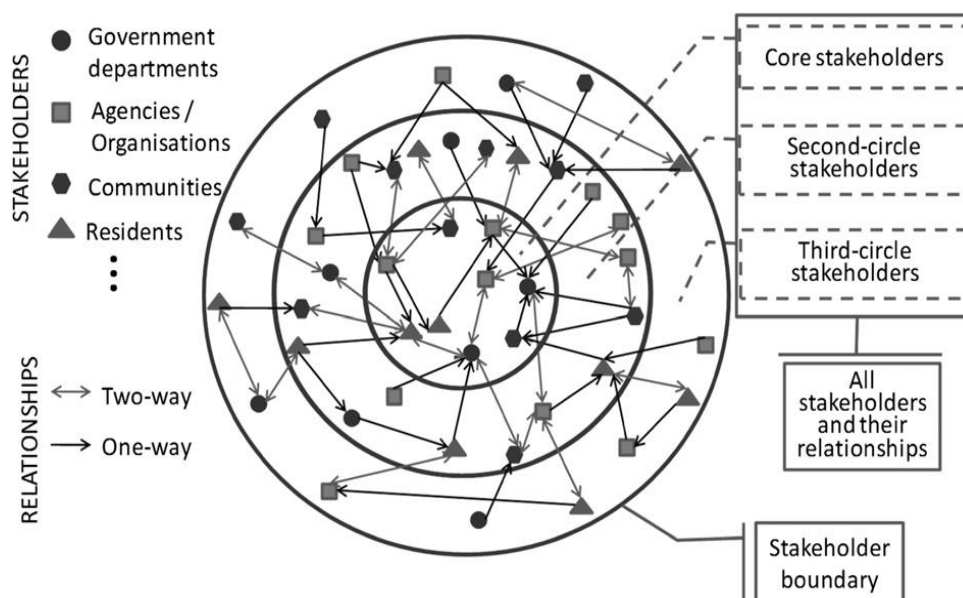
Η μεθοδολογία του «κύκλου ενδιαφερομένων» που αναπτύχθηκε από την (Bourne, L., 2005). παρέχει ένα μέσο για την ομάδα έργου να εντοπίσει και να προτεραιοποιήσει βασικούς ενδιαφερόμενους ενός έργου και στη συνέχεια να αναπτύξει μια κατάλληλη στρατηγική και ένα σχέδιο επικοινωνίας προκειμένου να διασφαλίσει ότι οι ανάγκες και οι προσδοκίες αυτών των βασικών ενδιαφερομένων είναι κατανοητές και διαχειρίζονται, με πέντε βήματα (προσδιορισμός, ιεράρχηση, οπτικοποίηση, εμπλοκή και παρακολούθηση) επιτρέποντας στην ομάδα να μετρήσει την αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας.

Για τον εντοπισμό των ενδιαφερομένων και των συμφερόντων πραγματοποιούνται κατά κύριο λόγο εργαστήρια (workshops). Οι ομάδες έργου και οι βασικοί ενδιαφερόμενοι (συνήθως συμπεριλαμβανομένου του χρηματοδότη), χρησιμοποιώντας τις επαγγελματικές γνώσεις και τις προηγούμενες εμπειρίες τους, καταρτίζουν έναν κατάλογο με τους ενδιαφερόμενους και τις πιθανές συμμετοχές, ενδιαφέροντα και περιορισμούς στο έργο. Για να δοθεί προτεραιότητα στους ενδιαφερόμενους, η (Bourne, L. 2005) ανέπτυξε περαιτέρω το μοντέλο επιστήμης των ενδιαφερομένων μερών (power / legitimacy / urgency) σύμφωνα με τους (Mitchell et al., 1997) και πρότεινε τρία χαρακτηριστικά που πρέπει να αξιολογηθούν για να τονιστεί η σχετική σημασία των ενδιαφερομένων:

- **Εξουσία (power):** έχουν αρκετή ή περιορισμένη δύναμη, στο να επηρεάσουν το έργο ή τα αποτελέσματα του έργου;
- **Εγγύτητα (Proximity):** συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το έργο;

- **Σπουδαιότητα (Urgency):** είναι διατεθειμένοι να κάνουν οτιδήποτε προκειμένου να πετύχουν τους στόχους τους; ή αποτελέσματα τους;

Η Bourne δεν συμπεριέλαβε τη «νομιμότητα» (legitimacy) στη μεθοδολογία της. Σύμφωνα με τον (Beetham, D.,2013) η «νομιμότητα» μπορεί να εξηγηθεί από την «εξουσία» αν ένας ενδιαφερόμενος είναι σε θέση να καθορίσει κανόνες συμμόρφωσης, δικαιολογώντας τους κανόνες αυτούς με αναφορά στις κοινές τους πεποιθήσεις, παίρνοντας έτσι τη συγκατάθεση των υφισταμένων. Εμπειρικές μελέτες επίσης έδειξαν ότι οι επαγγελματίες πίστευαν πως η ιδιότητα της «νομιμότητας» ήταν ασαφής και δύσκολο να λειτουργήσει και προτιμούσαν έτσι να χρησιμοποιήσουν το χαρακτηριστικό «εγγύτητα», το οποίο ήταν πιο εύκολο να εξηγηθεί και να τεθεί σε εφαρμογή σύμφωνα με τους (Yang,J. et al., 2011). Τα επίπεδα των χαρακτηριστικών κάθε συμμετέχοντος αναλύονται και χαρτογραφούνται σε ένα διάγραμμα κύκλου ενδιαφερομένων και τα τρία χαρακτηριστικά σταθμίζονται από την ομάδα του έργου της (Bourne,L., 2009). Τέλος, Ο υπολογισμός της επιρροής των ενδιαφερομένων βασίζεται στη σχετική διαφορά μεταξύ των βαρών και των επιπέδων των τριών χαρακτηριστικών.

Σχ. 3 Γραφική απεικόνιση του Stakeholder Circle Methodology.

3.1.1.3. Καθορισμός μεθόδων διαβούλευσης, εργαλείων και εξασφάλιση της προσβασιμότητας

Οι πλέον κατάλληλες μέθοδοι και εργαλεία διαβούλευσης, εξαρτώνται από τους στόχους της διαβούλευσης, τους προσδιορισμένους ενδιαφερόμενους, τη φύση της εκάστοτε πολιτικής καθώς και τον απαιτούμενο χρόνο και πόρους.

Μια στρατηγική διαβούλευσης μπορεί να προβλέπει διάφορες δραστηριότητες διαβούλευσης, χρησιμοποιώντας διαφορετικές μεθόδους και εργαλεία, εξυπηρετώντας διαφορετικούς σκοπούς σε διαφορετικά στάδια της διαδικασίας αξιολόγησης ή ανάπτυξης πολιτικής και στοχεύοντας στις διάφορες κατηγορίες ενδιαφερομένων. Αξίζει να σημειωθεί πως δεν πρέπει να συμμετέχουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι σε κάθε δραστηριότητα διαβούλευσης. Επίσης, Το συνολικό αποτέλεσμα της διαβούλευσης προκύπτει από το άθροισμα των διαφόρων δεδομένων που λαμβάνονται, σε διάφορες στιγμές, μέσω διαφορετικών μεθόδων και εργαλείων, καθώς

και από όλους τους συμμετέχοντες, οι οποίοι θα συμμετάσχουν στην διαμόρφωση της τελικής απόφασης.

3.1.1.3.1 Μέθοδοι διαβούλευσης

Οι μέθοδοι διαβούλευσης περιλαμβάνουν δημόσιες αλλά και στοχοθετημένες διαβουλεύσεις, ενώ για ορισμένες πολιτικές, η δημόσια διαβούλευση είναι υποχρεωτική. Να σημειωθεί πώς οι επιλεγείσες μέθοδοι θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν τους στόχους διαβούλευσης και τις ομάδες προσέγγισης που προσδιορίζονται κατά την χαρτογράφηση των ενδιαφερομένων.

- Η **δημόσια διαβούλευση** περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα ερωτηθέντων, χωρίς ωστόσο να διασφαλίζεται η πλήρης αντιπροσωπευτικότητα καθώς αυτοί δεν επιλέγονται από κάποιους υπευθύνους, αλλά έχει δικαίωμα ο κάθε ένας να απαντήσει κατά δική του βούληση. Κατά συνέπεια, η συνάφεια των συλλεγόμενων γνώμων θα πρέπει να αξιολογηθεί λεπτομερώς, ιδίως όταν τα ποσοστά απάντησης είναι χαμηλά ή έχουν πραγματοποιηθεί μεγάλες εκστρατείες με σκοπό να επηρεάσουν μια πολιτική.

Οι δημόσιες διαβουλεύσεις μπορούν έτσι να προωθήσουν τη διαφάνεια εξασφαλίζοντας ευρύτερη δημόσια επικύρωση ή αποστροφή μιας πολιτικής.

- Οι **στοχοθετημένες διαβουλεύσεις** επιτρέπουν πιο εστιασμένες αλληλεπιδράσεις ή διάλογο και μπορούν να αξιοποιούν την τεχνογνωσία με αποτελεσματικότερο τρόπο, ιδίως όταν ασχολούνται με πολύ συγκεκριμένο ή τεχνικό θέμα. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αποφευχθεί η προνομιακή πρόσβαση ορισμένων ενδιαφερομένων σε αυτού του είδους τις διαβουλεύσεις.

3.1.1.3.2 Εργαλεία διαβούλευσης

Η επιλογή της μεθόδου διαβούλευσης θα καθορίσει τα εργαλεία διαβούλευσης. Τα πιο συνηθισμένα εργαλεία διαβούλευσης είναι γραπτές διαβουλεύσεις μέσω εγγράφων διαβούλευσης ή ερωτηματολόγια καθώς και άμεσες αλληλεπιδράσεις με τους ενδιαφερόμενους μέσω συναντήσεων, διασκέψεων, ακροάσεων ή άλλων εκδηλώσεων.

Η επιλογή του καταλληλότερου εργαλείου διαβούλευσης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη:

- Την αναλογικότητα (αντιπροσωπευτικό δείγμα).
- Τον απαιτούμενο βαθμό διαδραστικότητας (π.χ. γραπτή διαβούλευση έναντι πραγματοποίησης εκδηλώσεων μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών / φόρουμ διαδικτυακής συζήτησης ή άλλων εργαλείων με βάση το διαδίκτυο).
- Ζητήματα προσβασιμότητας (γλωσσικό καθεστώς, αναπηρία κλπ.).
- Απαιτήσεις χρονισμού (timing requirements).

Στην πράξη, η αποτελεσματική διαβούλευση απαιτεί συχνά συνδυασμό γραπτών εργαλείων διαβούλευσης (που χρησιμοποιούνται τόσο για δημόσιες όσο και στοχοθετημένες διαβουλεύσεις) και πιο άμεσες αλληλεπιδράσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Τα έγγραφα διαβούλευσης, συμπεριλαμβανομένων των ερωτηματολογίων, θα πρέπει να καλύπτουν επαρκείς γλώσσες προκειμένου να φθάσουν στους ενδιαφερόμενους φορείς. Αυτό πρέπει να προσδιορίζεται στη στρατηγική διαβούλευσης όσον αφορά κάθε δραστηριότητα διαβούλευσης.

Είναι σημαντικό να τονιστεί πώς η γλώσσα διαβούλευσης θα πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να γίνεται κατανοητή απ' όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, ειδικά στις περιπτώσεις όπου η εκάστοτε πολιτική είναι πιθανό να προκαλέσει ευρύ δημόσιο ενδιαφέρον.

Επιπλέον, εάν η διαβούλευση αποβλέπει στην παροχή στατιστικά αντιπροσωπευτικών αποτελεσμάτων, θα πρέπει να προβλεφθούν κατάλληλα εργαλεία, όπως έρευνες (π.χ. Eurobarometer)

3.1.1.4. Δημιουργία μιας ιστοσελίδας διαβούλευσης

Η δημιουργία μιας ιστοσελίδας διαβούλευσης είναι ιδιαίτερα σημαντική για την εκτίμηση μιας πολιτικής η οποία βρίσκεται στα πρωταρχικά στάδια του έργου. Μέσω της ιστοσελίδας, δημοσιεύεται η στρατηγική διαβούλευσης ή το περιεχόμενο της, συμπεριλαμβανομένων των προγραμματισμένων ημερομηνιών των διαφόρων δραστηριοτήτων της, αμέσως μόλις αυτές είναι γνωστές.

Είναι σημαντικό, τα υλικά επικοινωνίας που σχετίζονται με τη διαβούλευση να είναι σαφή και συνοπτικά. Ακόμη, θα πρέπει να δημιουργηθούν ειδικές υποσελίδες για τις διάφορες εργασίες διαβούλευσης (π.χ. δημόσια διαβούλευση, διάσκεψη με τους ενδιαφερόμενους κ.λπ.).

3.2. Φάση 2 - Διεξαγωγή των εργασιών διαβούλευσης

Μόλις η στρατηγική διαβούλευσης εγκριθεί από τις αρμόδιες αρχές, μπορούν να ξεκινήσουν οι διάφορες δραστηριότητες διαβούλευσης. Για κάθε δραστηριότητα διαβούλευσης, θα πρέπει να ακολουθηθούν τα ακόλουθα βήματα:

- Ανακοίνωση και επικοινωνία.
- Διεξαγωγή διαβουλεύσεων.
- Ενημέρωση σχετικά με τις συνεισφορές.
- Ανάλυση περιεχομένου

3.2.1. Ανακοίνωση και επικοινωνία

Η πρώτη φάση περιλαμβάνει την ανακοίνωση της έναρξης μιας προγραμματισμένης δραστηριότητας διαβούλευσης στον δικτυακό τόπο. Είναι σημαντικό η επιλεγμένη διαφήμιση να είναι προσαρμοσμένη σε όλες τις ομάδες προσέγγισης, ενώ οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να χρησιμοποιούν όλους εκείνους τους διαύλους επικοινωνίας οι οποίοι είναι οι πλέον κατάλληλοι για να προσεγγίσουν τις ομάδες αυτές. Η ομάδα προσέγγισης η οποία λαμβάνει μέρος στις διαβουλεύσεις θα πρέπει να αναφέρεται σαφώς στο έγγραφο διαβούλευσης και στην ιστοσελίδα διαβούλευσης.

Τρόποι δημοσιοποίησης των δραστηριοτήτων διαβούλευσης

- Συνέντευξη Τύπου, συμπεριλαμβανομένης της έκδοσης ανακοινωθέντος Τύπου και / ή της δυνατότητας μιας πιο εμπειριστατωμένης ενημέρωσης για τους δημοσιογράφους.
- ενημερωτικά δελτία.
- Ομιλίες που πραγματοποιηθήκαν κατά τη διάρκεια σχετικών εκδηλώσεων.
- Ανακοινώσεις σε σχετικές δημοσιεύσεις, προσθήκη συνδέσμων σε ιστότοπους και προσθήκη άρθρων σε γενικά ή / και εξειδικευμένα μέσα ενημέρωσης.
- Επικοινωνία με ενδιαφερόμενα μέρη ή οργανισμούς.

3.2.2. Διεξαγωγή διαβουλεύσεων και παροχή επιβεβαίωσης

Η πρακτική οργάνωση οποιασδήποτε δραστηριότητας διαβούλευσης χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή. Πρέπει να προβλεφθούν επαρκείς πόροι για την απάντηση ερωτήσεων, την επίλυση τεχνικών προβλημάτων και τη επεξεργασία των προτάσεων.

Έγγραφα διαβούλευσης

Όλα τα έγγραφα διαβούλευσης πρέπει να εγκρίνονται από τις αρμόδιες αρχές. Το γεγονός αυτό είναι σημαντικό καθώς η ποιότητα των εγγράφων διαβούλευσης προσδιορίζει την ποιότητα των συνεισφορών και συνεπώς την ποιότητα των συνολικών εισροών στη χάραξη πολιτικής.

Μια καλή πρακτική είναι η δοκιμή των εγγράφων διαβούλευσης (π.χ. παρουσιάσεις, έρευνες ή ερωτηματολόγια) με ορισμένα άτομα τα οποία δεν συμμετείχαν στην δημιουργία τους. Αυτοί θα πρέπει να εντάσσονται πολύ κοντά στις τελικές ομάδες προσέγγισης οι οποίες θα συμμετάσχουν στις διαβουλεύσεις.

Ο σκοπός της συγκεκριμένης δοκιμής έγκειται στο να διαπιστωθεί εάν η ομάδα προσέγγισης θα βρει τα έγγραφα διαβούλευσης κατανοητά και πρακτικά στη χρήση. Τέλος οι δοκιμαστές μπορεί να είναι ομάδες ενδιαφερομένων οι οποίοι μπορούν να δώσουν το δικό τους κρίσιμο σχόλιο για τον τρόπο βελτίωσης των εγγράφων περισσότερο.

Εντοπισμός ενδιαφερομένων και μητρώο διαφάνειας

Είναι σημαντικό να αναφερθεί στις διαβουλεύσεις, η ταυτότητα των ενδιαφερομένων και τα συμφέροντά τους, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η συμβολή τους. Η εξασφάλιση συνεπώς των προσωπικών και γενικών πληροφοριών από τους ερωτώμενους προτού απαντήσουν, θα επιτρέψει την επακόλουθη ανάλυση των απαντήσεων οι οποίες, διαχωρίζονται σύμφωνα με τις κατηγορίες ενδιαφερομένων όπου γίνεται κάθε φορά η στόχευση.

Οι οργανισμοί, τα δίκτυα, οι πλατφόρμες ή οι αυτοαπασχολούμενοι που συμμετέχουν σε δραστηριότητες που στοχεύουν να επηρεάσουν τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, αναμένεται να εγγραφούν σε ένα Μητρώο Διαφάνειας. Αντίθετα, κατά την ανάλυση των απαντήσεων σε μια διαβούλευση, οι συνεισφορές των ερωτηθέντων που επιλέγουν να μην εγγραφούν θα εξεταστούν ως ξεχωριστή κατηγορία "μη καταχωρισμένοι οργανισμοί / επιχειρήσεις".

Βεβαίωση παραλαβής

Οι γραπτές συνεισφορές μπορούν να παρέχονται με διαφορετικές μορφές όπως (ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, εργαλεία ιστού ή μέσω κοινωνικών δικτύων). Όταν οι ενδιαφερόμενοι συμβάλλουν γραπτώς σε οποιοδήποτε διαβουλεύσεις, είναι καλό να αποστέλλεται βεβαίωση παραλαβής και να παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το πότε είναι πιθανό να δημοσιεύονται οι συνεισφορές. Εάν οι συνεισφορές αποστέλλονται μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή χρησιμοποιώντας πλατφόρμες κοινωνικών μέσων, τα ίδια κανάλια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επιβεβαίωση της παραλαβής. Για να ελαχιστοποιηθεί η εργασία, θα μπορούσαν να δημιουργηθούν αυτόματες επιβεβαιώσεις ατομικής ή συλλογικής παραλαβής στο σημείο εισόδου.

3.2.3. Ενημέρωση σχετικά με τις συνεισφορές

Η προσεκτική και διαφανής μεταχείριση των συνεισφορών που λαμβάνονται κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης είναι ζωτικής σημασίας και αποτελεί μια καλή βάση για τη διατήρηση της εποικοδομητικής συνεργασίας και των εποικοδομητικών σχέσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Δημοσίευση των συνεισφορών στην ιστοσελίδα

Οι συνεισφορές σε μια διαβούλευση πρέπει να δημοσιεύονται. Σε περιπτώσεις διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη όπως (συνεδριάσεις, ακροάσεις, συναντήσεις κ.λ.π) θα πρέπει να δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα διαβούλευσης τα συνοπτικά πρακτικά και οι παρεμβάσεις ή οι παρουσιάσεις που πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια της εκδήλωσης, ενώ οι γραπτές συνεισφορές δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα ως έχουν.

Οι ερωτώμενοι έχουν τις ακόλουθες επιλογές όσον αφορά τη δημοσίευση των συνεισφορών τους:

- Δημοσίευση της συνεισφοράς με προσωπικές πληροφορίες.
- Ανώνυμη δημοσίευση της συνεισφοράς (χωρίς το όνομα / όνομα του οργανισμού).

Κατά τη συλλογή, τον χειρισμό και τη δημοσίευση προσωπικών δεδομένων πρέπει να τηρούνται οι σχετικοί κανόνες προστασίας δεδομένων, οι οποίοι θα πρέπει να προσδιορίζονται σαφώς στη αντίστοιχη δήλωση, προκειμένου στη συνέχεια να δημοσιευθεί στη σελίδα διαβούλευσης.

Ενημέρωση σχετικά με τα βασικά θέματα των συνεισφορών

Μια καλή πρακτική είναι η σύνταξη και η δημοσίευση στο δικτυακό τόπο διαβούλευσης μιας σύντομης περίληψης σχετικά με τα βασικά ζητήματα που τίθενται σε κάθε μία από τις ξεχωριστές διαβουλεύσεις με τους ενδιαφερομένους (π.χ. άτυπη έκθεση, πρακτικά μιας συνεδρίασης των ενδιαφερομένων, κατάλογος ή πίνακας συνεισφορών). Αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο όταν οι διαδικασίες διαβούλευσης απλώνονται σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα διευκολύνοντας έτσι την προετοιμασία της τελικής έκθεσης, η οποία θα συνοψίζει τα αποτελέσματα όλων των διαβουλεύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί.

Οι περίληψεις των δραστηριοτήτων διαβούλευσης συμβάλλουν στην αύξηση της διαφάνειας και παρέχουν τη βάση για περαιτέρω ανάλυση και ανατροφοδότηση των ενδιαφερομένων σχετικά με το πώς οι διαβουλεύσεις επηρέασαν τη χάραξη πολιτικής.

Σύνοψη των συνεισφορών

Έκδοση μιας συνοπτικής επισκόπησης των συνεισφορών που ελήφθησαν κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας διαβούλευσης.

Απόδοση πραγματικών πληροφοριών σχετικά με τα δεδομένα που ελήφθησαν

- Ποιος συνεισέφερε;
- Ποιόν αντιπροσωπεύουν;
- Ποιες πτυχές αντιμετωπιστήκαν;
- Ποιες είναι οι απόψεις και οι ανησυχίες τους;
- Ποια κανάλια επικοινωνίας χρησιμοποιηθήκαν για τις συνεισφορές;

Απαιτείται ουδετερότητα

- Τα έγγραφα θα πρέπει να εισάγονται στο σύστημα όπως λαμβάνονται από τους ενδιαφερομένους.
- Πρέπει να αποφεύγεται η τροποποίηση τους, η διατύπωση προσωπικής άποψης ή ανατροφοδότηση σχολίων.

Ενημέρωση σχετικά με τη διαδικασία

Ενημέρωση για το τί έχει γίνει μέχρι στιγμής σχετικά με τις δραστηριότητες διαβούλευσης, καθώς και τα επόμενα βήματα.

Αποποίηση ευθυνών

Πρέπει να δοθεί έμφαση στο ότι οι συνεισφορές που ελήφθησαν δεν μπορούν να θεωρηθούν ως η επίσημη θέση των αρμόδιων αρχών και συνεπώς δεν τις δεσμεύει.

3.2.4. Ανάλυση περιεχομένου

Εφόσον ολοκληρωθούν οι εργασίες διαβούλευσης, οι πληροφορίες που ελήφθησαν για κάθε μία πρέπει να αναλυθούν διεξοδικά.

Πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι συνήθως, οι απαντήσεις στις διαβουλεύσεις δεν είναι στατιστικά αντιπροσωπευτικές του πληθυσμού προσέγγισης. Οι απαντήσεις μπορούν να οδηγήσουν σε

ψευδή αντίληψη της αντιπροσωπευτικότητας και μπορούν έτσι να οδηγήσουν σε λανθασμένα συμπεράσματα. Σε περίπτωση που απαιτείται στατιστικά αντιπροσωπευτική εισροή δεδομένων, μπορεί να χρησιμοποιηθεί μια κατάλληλη μέθοδος διαβούλευσης (απ' τις οποίες θα παρουσιαστούν αναλυτικά στη συνέχεια). Επιπλέον ο τρόπος παρουσίασης των αποτελεσμάτων θα πρέπει να είναι αντικειμενικός και αμερόληπτος.

Σύντομη περιγραφική επισκόπηση του προφίλ των ερωτηθέντων

Με βάση απλά περιγραφικά δεδομένα, μια επισκόπηση των προφίλ των ερωτηθέντων μπορεί, για παράδειγμα, να παρέχει πληροφορίες σχετικά με:

- Την κατανομή των ερωτηθέντων ανά περιοχές.
- Την κατανομή των ερωτηθέντων ανά κατηγορία ενδιαφερομένων.
- Την κατανομή σε οποιαδήποτε άλλη διάσταση (π.χ. ομαδοποίηση ανά τομέα) που μπορεί να είναι σχετική με τη συγκεκριμένη διαβούλευση.

Ανάλυση βασισμένη στην ουσία / το περιεχόμενο των απαντήσεων (ποιοτική)

Εξέταση του περιεχομένου των συνεισφορών:

- Ανταποκρίνονται οι απαντήσεις στις ερωτήσεις/προσδοκίες;
 - Απαιτείται σύγκριση των εισροών με τους στόχους της διαβούλευσης, όπως ορίζεται στη στρατηγική διαβούλευσης και προσδιορισμός των απαντήσεων που δεν σχετίζονται με το θέμα των διαβουλεύσεων.
 - Απαιτείται διαχωρισμός μεταξύ των πληροφοριών (δεδομένων / γεγονότων) και των υποκειμενικών απόψεων που παρέχονται από τους ερωτηθέντες. Όπου είναι εφικτό, πρέπει να επαληθεύεται η πηγή και η αξιοπιστία των δεδομένων / γεγονότων.
- Υπάρχουν απόψεις όπου αποκλίνουν έντονα από την κυρίαρχη άποψη;
- Ταιριάζουν οι συνεισφέροντες με τις ενδιαφερόμενες ομάδες προσέγγισης; Εάν όχι, απαιτούνται επιπρόσθετες διαβουλεύσεις;

Παροχή ποιοτικής εκτίμησης των απαντήσεων και των ερωτηθέντων:

- Συμμετοχή και ενδιαφέρον των ερωτηθέντων για την πολιτική.
- Ο τρόπος με τον οποίο επωφελούνται ή επηρεάζονται από την πολιτική.
- Εάν απαντήσουν αντιπροσωπεύοντας συγκεκριμένα συμφέροντα ή όχι.
Σε ποιο βαθμό και πώς έχει ενοποιηθεί η συμβολή τους (π.χ οι οργανώσεις πρέπει, ως ορθή πρακτική, να περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο οργάνωσαν την εσωτερική τους διαβούλευση και υπέβαλλαν μια ενοποιημένη απάντηση).

Παρουσίαση της Ανάλυσης

(i) Ανάλυση με βάση τις διάφορες κατηγορίες ενδιαφερομένων.

Η συγκεκριμένη προσέγγιση θα ήταν κατάλληλη όταν πραγματοποιούνται διαβουλεύσεις με πολλές διαφορετικές ομάδες ενδιαφερομένων, με διαφορετικές και ενδεχομένως αντικρουόμενες απόψεις σε ορισμένα ζητήματα:

- Διαχωρισμός των κύριων κατηγοριών ενδιαφερομένων- (η σύντομη περιγραφική επισκόπηση, δημιουργεί ήδη τη βάση γι' αυτό).
- Διάκριση μεταξύ των κύριων κατηγοριών ενδιαφερομένων, π.χ. εάν μπορούν να προσδιοριστούν παρόμοια προφίλ ανταπόκρισης (συνταξιούχοι -φοιτητές, βιομηχανικός παραγωγός-ενδιάμεσος-διανομέας κ.λ.π)

Μόλις κατανεμηθούν ανά κατηγορία οι ενδιαφερόμενοι, ακολουθεί ο προσδιορισμός της φύσης των απαντήσεων ,π.χ:

- Υποστηρίζουν / αντιτίθενται / προτείνουν τροποποιήσεις σε ένα συγκεκριμένο μέτρο πολιτικής;

- Παρέχουν νέες ιδέες; Προτείνουν μια εναλλακτική προσέγγιση;
- Παρέχουν περισσότερες πληροφορίες / γεγονότα σχετικά με τον αντίκτυπο ενός μέτρου πολιτικής;
- Μπορούν οι πληροφορίες/ τα γεγονότα να θεωρηθούν αντικειμενικά; Πόσο αξιόπιστες είναι οι παρεχόμενες πληροφορίες/γεγονότα;

(ii) Ανάλυση με βάση τα διάφορα θέματα διαβούλευσης

Αυτή η προσέγγιση θα ήταν κατάλληλη όταν έχουν συζητηθεί πολλά ζητήματα και οι ενδιαφερόμενοι που συμμετέχουν στις διαβουλεύσεις είναι λιγότεροι με δυνητικά λιγότερες διαφορές ή αντιφατικές απόψεις. Η συγκεκριμένη ανάλυση περιλαμβάνει:

- Προσδιορισμό των βασικών ζητημάτων που προκύπτουν από τις απαντήσεις κατά τη διαβούλευση.
Διάκριση των απόψεων μεταξύ των κυριότερων κατηγοριών ενδιαφερομένων, για κάθε ένα από αυτά τα ζητήματα και προσδιορισμό της φύσης των απαντήσεων (π.χ. γεγονότα έναντι απόψεων). Τα ερωτήματα θα μπορούσαν να δομηθούν όπως αναφέρεται στο σημείο (i).

3.3. Φάση 3 – Ενημέρωση σχετικά με την χάραξη πολιτικής και παροχή ανατροφοδότησης

Οι συνεισφορές που ελήφθησαν μέσω των διάφορων διαβουλεύσεων που διεξήχθησαν στο πλαίσιο της στρατηγικής διαβούλευσης, τροφοδοτούν τις περαιτέρω εργασίες που σχετίζονται με την εφαρμογή της πολιτικής. Στην συνέχεια, εναπόκειται πλέον στις αρμόδιες αρχές το να παράσχουν πληροφορίες σχετικά με το αποτέλεσμα της συνολικής διαβούλευσης, τα συμπεράσματα που ενδέχεται να προκύψουν και οποιαδήποτε άλλα συναφή ζητήματα.

6.3.1. Σύνοψη των συνολικών αποτελεσμάτων των διαβουλεύσεων

Είναι σημαντικό να παρέχεται επαρκής ανατροφοδότηση στους ενδιαφερομένους. Για όσους ενδιαφερομένους συμμετέχουν σε διαβουλεύσεις, είναι ζωτικής σημασίας να γνωρίζουν πώς και σε ποιο βαθμό η συνεισφορά τους έχει ληφθεί υπόψιν και να κατανοήσουν γιατί ορισμένες προτάσεις δεν μπορούσαν να ληφθούν υπόψιν στη διαμόρφωση πολιτικής. Η παροχή αποτελεσματικών ανατροφοδοτήσεων θα συμβάλει στη συνολική διαφάνεια της χάραξης πολιτικής, ενισχύοντας έτσι τη λογοδοσία και την αξιοπιστία των αρμόδιων αρχών και διεκδικώντας ενδεχομένως καλύτερες απαντήσεις σε μελλοντικές διαβουλεύσεις.

Σύνοψη αναφοράς

Μετά το πέρας των διαβουλεύσεων, θα πρέπει να εκπονηθεί μια συνολική έκθεση σχετικά με τα αποτελέσματα στα οποία κατέληξαν οι διάφορες δραστηριότητες διαβούλευσης. Η συγκεκριμένη έκθεση θα πρέπει να συνοδεύει την πολιτική που χαράσσεται μέσω διαβουλεύσεων, προς την έγκριση της από τις αρμόδιες αρχές.

ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Εσωτερική αξιολόγηση της ποιότητας της διαδικασίας διαβούλευσης

Προκειμένου να βελτιωθούν οι μελλοντικές διαβουλεύσεις και η εμπλοκή των ενδιαφερομένων, μια καλή πρακτική είναι η διεξαγωγή μιας εσωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας της διαδικασίας διαβούλευσης. Επίσης είναι σημαντικό, τα συμπεράσματα να μοιραστούν με όλους τους φορείς που συνδέονται με την χάραξη της πολιτικής.

Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της στρατηγικής διαβούλευσης

Μια τελευταία έρευνα που απευθύνεται σε όλα τα συμβαλλόμενα μέρη θα μπορούσε να μετρήσει το κατά πόσο ικανοποιημένοι ήταν οι ενδιαφερόμενοι με τη διαδικασία, καθώς και με τα τελικά αποτελέσματα. Αυτό θα μπορούσε επίσης να συμβάλει στον εντοπισμό βέλτιστων πρακτικών, στη μάθηση από εμπειρίες του παρελθόντος καθώς και στη συγκέντρωση των ωφελειών από μια καλά οργανωμένη διαδικασία διαβούλευσης. Μια περίληψη των αποτελεσμάτων αυτής της έρευνας θα πρέπει να δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα διαβούλευσης που δημιουργήθηκε για την εκάστοτε πολιτική.

Ολοκληρώνοντας, η αξιολόγηση της στρατηγικής διαβούλευσης θα μπορούσε να βοηθήσει την απάντηση των ακόλουθων ερωτημάτων:

- (1) Δούλεψε η στρατηγική διαβούλευσης; (Για παράδειγμα, έφτασε στις ομάδες προσέγγισης της, κατάφερε να εκπληρώσει τους στόχους της, πόσο αποτελεσματικά ήταν τα διαφορετικά εργαλεία και πόσο σχετικές ήταν οι απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν και ποιος ήταν ο αντίκτυπός τους;
- (2) Η διαδικασία λειτουργεί; (Π.χ., τι λειτούργησε καλά και τι λιγότερο καλά, πόσο ικανοποιημένοι ήταν τα ενδιαφερόμενα μέρη τα οποία συμμετείχαν στη διαβούλευση, ποια είναι τα διδάγματα που πρέπει να αντληθούν για το μέλλον;
- (3) Ποιος ήταν ο αντίκτυπος της διαδικασίας; (Π.χ. στους συμμετέχοντες, στο αποτέλεσμα, στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής;)

Κεφάλαιο 4ο

Μελέτη περίπτωσης

Σε αυτό το κεφάλαιο, παρουσιάζεται η μελέτη περίπτωσης που αφορά τον προσδιορισμό και την ανάλυση της συμπεριφοράς των ενδιαφερομένων μερών σχετικά με την υιοθέτηση των εργαλείων που προτείνονται από το ερευνητικό έργο iBRoad. Η μελέτη επικεντρώνεται στα αποτελέσματα όπως προέκυψαν στην Ελλάδα και στο Βέλγιο. Συγκεκριμένα εστιάζεται στην άποψη που διαμόρφωσαν οι ενδιαφερόμενοι κατά την πρώτη συνάντηση ενδιαφερομένων μερών, αλλά και κατά τη δεύτερη. Η δεύτερη συνάντηση έλαβε χώρα δύο χρόνια αργότερα, ενώ κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου διαστήματος, τα ενδιαφερόμενα μέρη δεχόντουσαν συνεχή ενημέρωση τόσο για το εργαλείο όσο και για το πόσο ταιριάζει η χρήση του στα ειδικά χαρακτηριστικά της χώρας.

4.1 Τί είναι το εργαλείο iBRoad

Η ανακαίνιση ενός κτηρίου μπορεί να είναι μία σύνθετη και χρονοβόρα διαδικασία. Για τους ιδιοκτήτες κτηρίων, η έλλειψη γνώσης σχετικά με το τι πρέπει να γίνει καθώς και με ποιόν τρόπο πρέπει να εφαρμοστούν τα μέτρα ανακαίνισης είναι ένα από τα κύρια εμπόδια για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτηρίων τους.

Το έργο iBRoad έχει ως σκοπό την άρση αυτών των φραγμών μέσω της ανάπτυξης ενός Οδικού χάρτη ανακαίνισης μονοκατοικιών. Το συγκεκριμένο εργαλείο εξετάζει το κτήριο στο σύνολό του και παρέχει ένα προσαρμοσμένο σχέδιο ανακαίνισης (iBRoad-Plan) σε μέσο-μακροπρόθεσμο ορίζοντα (5-20 έτη). Ο οδικός χάρτης ανακαίνισης είναι, κατά βάση ένα σχέδιο βελτίωσης των κατοικιών, το οποίο λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και την ειδική κατάσταση του νοίκιου (π.χ. ηλικία, οικονομική κατάσταση, σύνθεση και αναμενόμενη εξέλιξη του νοικοκυριού κλπ.)

Το iBRoad-Plan συνδυάζεται με ένα αποθετήριο πληροφοριών, όπως το ημερολόγιο οικοδόμησης ή διαβατήριο (iBRoad-Log) εισόδου. Συγκεκριμένα, το εργαλείο αυτό εστιάζεται κυρίως σε πληροφορίες για θέματα, όπως η κατανάλωση ενέργειας των κτηρίων αλλά και πληροφορίες σχετικά με τη συντήρηση και την κατασκευή τους.

Πρακτικά το iBRoad είναι μια εξέλιξη των Πιστοποιητικών Ενεργειακής Απόδοσης (ΠΕΑ) και των συστημάτων ενεργειακού ελέγχου. Ως εργαλείο, περιλαμβάνει λεπτομερή σχέδια ανακαίνισης, με εξατομικευμένες συμβουλές οι οποίες θα ταιριάζουν στις ανάγκες των εκάστοτε κτηρίων, καθώς επίσης περιλαμβάνουν ένα αποθετήριο πληροφοριών σχετικών με το κτήριο.

4.2 Αναλυτική Παρουσίαση των Ενδιαφερομένων μερών όπου συμμετέχουν στις διαβουλεύσεις του iBRoad

Το iBRoad έχει ως κύριο στόχο να δημιουργήσει θετικό αντίκτυπο στην κοινωνία, καθώς η εφαρμογή του επηρεάζει κάθε κοινωνική ομάδα. Για να το πετύχει αυτό, χρειάζεται οι ενδιαφερόμενοι να αποδεχτούν τον κύριο στόχο του, καθώς εκείνοι είναι ο πραγματικός μοχλός αλλαγής, δηλαδή εκείνοι όπου τελικά θα το κάνουν πραγματικότητα. Αυτό συμβαίνει, καθώς τα ενδιαφερόμενα μέρη κατέχουν όλη την πληροφορία. Συνεπώς είναι απαραίτητη η συμμετοχή τους, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι πληροφορίες αυτές και να διαμοιραστούν, προκειμένου να εκπληρωθεί ο στόχος του έργου.

Οι συμμετέχουσες χώρες στο έργο είναι η Αυστρία, το Βέλγιο (περιοχή της Φλάνδρας), η Βουλγαρία, η Γερμανία, η Ελλάδα, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Ρουμανία και η Σουηδία. Στην

παρούσα μελέτη περίπτωσης, θα εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας στην Ελλάδα και το Βέλγιο εξαιτίας του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος που παρουσίασαν κατά τη διαδικασία συλλογής και ανάλυσης των ενδιαφερομένων μερών.

Ωστόσο, αξίζει να τονίσουμε πως εξαιτίας των διαφορετικών συνθηκών και κανόνων που υπάρχουν σε κάθε χώρα, ο εντοπισμός και η εμπλοκή των ενδιαφερομένων μπορεί να διαφέρει σημαντικά καθώς και να αποβεί ένα δύσκολο εγχείρημα. Έτσι, προκειμένου να συμπεριληφθεί ένας επαρκής αριθμός ενδιαφερομένων από όλα τα πιθανά τμήματα της οικονομίας και της ευρύτερης κοινωνίας σε κάθε χώρα, απαιτείται η συμμετοχή εθνικών εταίρων που έχουν τη γνώση και την εμπειρία να το κάνουν σε εθνικό επίπεδο.

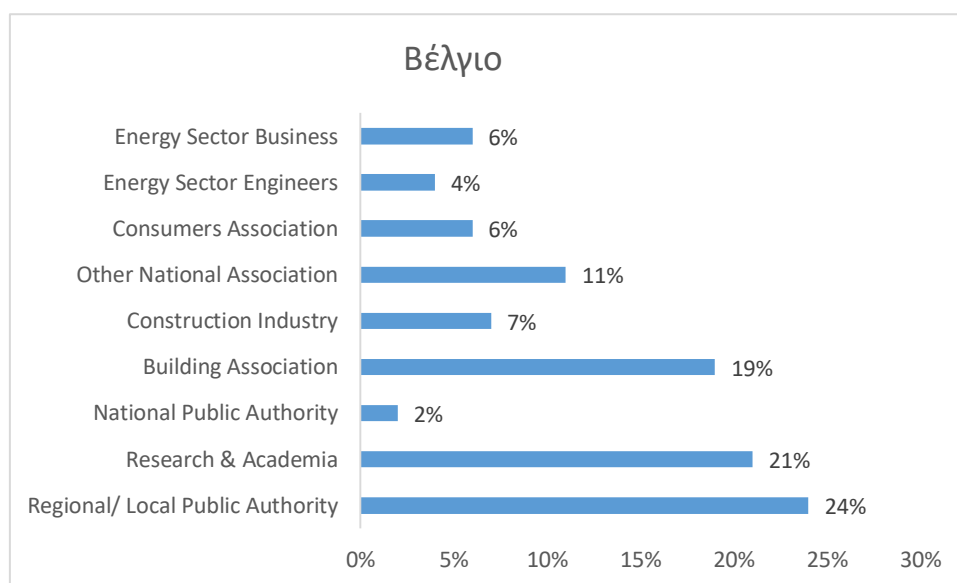
Συγκεκριμένα, για την επιτυχή ολοκλήρωση του έργου, οι ενδιαφερόμενοι που πρέπει να προσδιοριστούν και να συμμετάσχουν πρέπει να ανήκουν στους τομείς της οικονομίας, αλλά και της κοινωνίας σε ευρύτερο πλαίσιο (δηλ. Κυβερνήσεις, βιομηχανίες, ερευνητικά ινστιτούτα, ομοσπονδίες οικοδόμων, σύλλογοι των πολιτών και άλλα). Όλοι οι εταίροι, καθένας σε εθνικό επίπεδο, χρησιμοποίησαν τις γνώσεις σε συνδυασμό με την εμπειρία τους για τη διαχείριση, την ανάλυση και τη δέσμευση των ενδιαφερομένων μερών, προκειμένου να παρουσιάσουν έναν διεξοδικό κατάλογο όλων των ενδιαφερομένων του έργου σε εθνικό επίπεδο.

Προκειμένου συνεπώς να είναι αποτελεσματική η διαδικασία προσδιορισμού όλων των ενδιαφερομένων, χρησιμοποιήθηκε τόσο στο Βέλγιο και την Ελλάδα, όσο και στις άλλες χώρες συνδυασμός μεθόδων όπως: οι Semi-structured interviews, snow-ball sampling, Q-methodology, Social network analysis και Stakeholder circle methodology. Ωστόσο τα βασικά χαρακτηριστικά αυτών των μεθοδολογιών περιλάμβαναν 4 βασικά βήματα. Εκείνα του προσδιορισμού, της ανάλυσης, της ιεράρχησης καθώς και της χαρτογράφησης. Το βήμα **προσδιορισμού**, σχετίζεται με την ενσωμάτωση όλων των ενδιαφερομένων ομάδων, οργανισμών και ανθρώπων στη διαδικασία. Το βήμα της **ανάλυσης** συνεπάγεται την εξέταση της οπτικής και της συνάφειας των συγκεκριμένων ενδιαφερομένων σε σχέση με το σχέδιο. Το βήμα **ιεράρχησης** περιλαμβάνει την ταξινόμηση των ενδιαφερομένων σύμφωνα με την προαναφερθείσα συνάφεια με το έργο, ενώ η **χαρτογράφηση** περιλαμβάνει την οπτικοποίηση των ενδιαφερομένων.

Οι ενδιαφερόμενοι στην προκειμένη περίπτωση κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με την περιγραφή που έχουν σε σχέση με το πεδίο των δραστηριοτήτων τους ή την αποστολή τους. Αυτή η περιγραφή μπορεί να είναι μία από τις ακόλουθες: collaborators, campaigners, influencers, implementation experts. Αυτές οι περιγραφές επελέγησαν επειδή καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα χαρακτηριστικών. Συγκεκριμένα, οι **collaborators** (συνεργάτες) είναι αυτοί που, όταν συμμετέχουν, θα υποστηρίξουν τους εταίρους και θα αναλάβουν δράση για να κάνουν πραγματικότητα το έργο. Οι **campaigners** είναι εκείνοι που θα εξηγήσουν το στόχο του iBRoad σε ένα ευρύτερο κοινό ή στα μέλη τους (π.χ. στην περίπτωση ενός οργανισμού) και θα διαδώσουν όλες τις σχετικές πληροφορίες. Οι **influencers** είναι εκείνοι που οδηγούν την αγορά και δημιουργούν τάσεις που θα μπορούσαν να επηρεάσουν ένα ευρύτερο κοινό και να διαδώσουν τις πληροφορίες. Τέλος, οι **implementation experts** (εμπειρογνώμονες υλοποίησης) θα είναι αυτοί που διαθέτουν την τεχνική κατάρτιση για την εφαρμογή των απαιτήσεων του έργου χρησιμοποιώντας τα νέα εργαλεία που παρέχει το έργο.

Συμμετέχοντες στο Βέλγιο – Πρώτη συνάντηση

Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζεται η ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών που συμμετείχαν στη πρώτη συνεδρίαση σχετικά με το iBRoad που διεξήχθησαν στο Βέλγιο.

Σχ. 4 Ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών στην πρώτη συνάντηση ενδιαφερομένων μερών.

Συνολικά στο **Βέλγιο**, η διαδικασία προσδιορισμού των ενδιαφερομένων οδήγησε σε 47 άτομα (iBRoad, Individual Building Renovation Roadmaps, 2017), και στην πρώτη συνάντηση συμμετείχαν 10 συμμετέχοντες. Ο τελικός αυτός αριθμός των συμμετεχόντων που δεσμευτήκαν να συμμετάσχουν στη συνάντηση ήταν αντιπροσωπευτικός.

Συγκεκριμένα η πλειοψηφία των ενδιαφερομένων εμπίπτει στην κατηγορία των περιφερειακών/ τοπικών αρχών (24%), της ερευνητικής αλλά και ακαδημαϊκής κοινότητας (21%), ακολουθούμενη από εκείνους τους ενδιαφερομένους που ανήκουν στην ομοσπονδία οικοδόμων(19%). Τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη, σε σχεδόν ισότιμη κατανομή, εμπίπτουν στις ακόλουθες κατηγορίες: Εθνικές ομοσπονδίες (11%), κατασκευαστική βιομηχανία(7%), ένωση καταναλωτών(6%), επιχειρήσεις του ενεργειακού τομέα(6%), μηχανικοί του κλάδου της ενέργειας(4%) καθώς και εθνικές δημόσιες αρχές (2%).

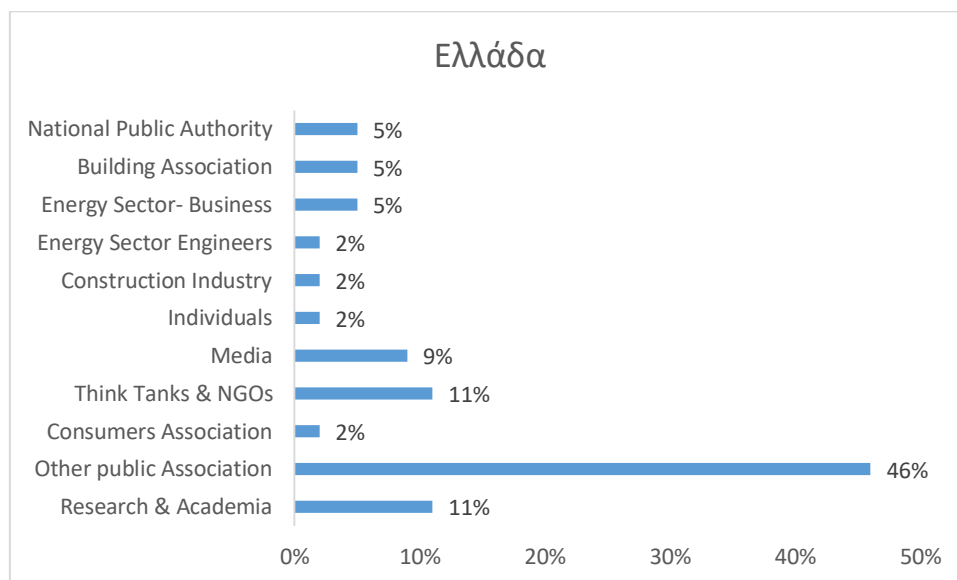
Αξίζει να αναφερθεί πως η συντριπτική πλειονότητα των ενδιαφερομένων στο Βέλγιο θεωρείται πως εντάσσεται στην κατηγορία των campaigners και των collaborators, ενώ λίγοι είναι οι implementation Experts (εμπειρογνώμονες υλοποίησης). Τέλος δεν υπάρχουν μέλη με σκοπό την άσκηση επιρροής και την διάδοση πληροφοριών στους υπόλοιπους ενδιαφερομένους (influencers) .

Οι ενδιαφερόμενοι φορείς που περιγράφονται ως campaigners της εκστρατείας εμπίπτουν επίσης στις κατηγορίες άλλων δημόσιων αρχών, οικοδομικών ενώσεων, ενώσεων καταναλωτών, άλλων εθνικών ενώσεων, επιχειρήσεων στον τομέα της ενέργειας και της κατασκευαστικής βιομηχανίας. Αυτοί που περιγράφονται ως collaborators εμπίπτουν επίσης στις ακόλουθες κατηγορίες: περιφερειακή/τοπική δημόσια αρχή, μηχανικοί ενεργειακού τομέα

και μέλη του ερευνητικού και ακαδημαϊκού τομέα. Οι implementation experts υπάρχουν επίσης στην κατηγορία της περιφερειακής/τοπικής δημόσιας αρχής.

Συμμετέχοντες στην Ελλάδα – Πρώτη συνάντηση

Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζεται η ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών που συμμετείχαν στη πρώτη συνεδρίαση σχετικά με το iBRoad που διεξήχθη στην Ελλάδα.

Σχ. 5 Ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών στην πρώτη συνάντηση στην Ελλάδα.

Η διαδικασία αναγνώρισης στην **Ελλάδα** οδήγησε σε 56 ενδιαφερόμενους (iBRoad, Individual Building Renovation Roadmaps, 2017) και 23 συμμετείχαν στην πρώτη συνάντηση. Οι ενδιαφερόμενοι ανήκουν σε διάφορες κατηγορίες. Οι περισσότερες από αυτές εμπίπτουν στην κατηγορία των Δημόσιων Αρχών (46%). Οι υπόλοιποι καλύπτονται σχεδόν εξίσου στις ακόλουθες κατηγορίες: Ερευνητικό και Ακαδημαϊκό τομέα (11%), ομάδες προβληματισμού και ΜΚΟ (11%), κατασκευαστές (5%), επιχειρήσεις ενεργειακού τομέα (5%), μέσα ενημέρωσης (9%), μηχανικοί στον τομέα της ενέργειας (2%), κατασκευαστική βιομηχανία (2%), ενώσεις καταναλωτών (2%) και ιδιώτες (2%).

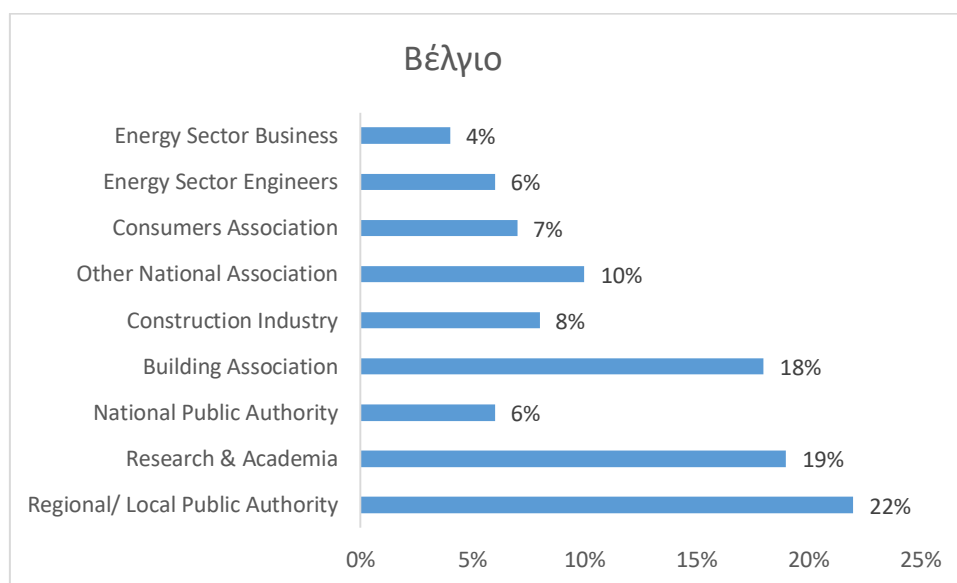
Η συντριπτική πλειονότητα των αναγνωρισμένων ενδιαφερομένων στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται ως collaborators, οι υπόλοιποι περιγράφονται ως campaigners, influencers καθώς και implementation experts, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό δεν εντοπίζεται σε κάποια από αυτές τις κατηγορίες.

Οι ενδιαφερόμενοι που περιγράφονται ως campaigners εμπίπτουν επίσης στις κατηγορίες των μέσων μαζικής ενημέρωσης (9%), των ΜΚΟ και των οικοδομικών ενώσεων. Οι collaborators εμπίπτουν επίσης στις κατηγορίες των ενώσεων καταναλωτών, δημόσιων αρχών, των επιχειρήσεων του κλάδου ενέργειας, της κατασκευαστικής βιομηχανίας, ΜΚΟ καθώς και του ερευνητικού και ακαδημαϊκού τομέα. Οι influencers εμπίπτουν στην κατηγορία των εθνικών δημόσιων αρχών και των επιχειρήσεων του ενεργειακού τομέα, ενώ οι implementation experts υπάρχουν στις κατηγορίες των μηχανικών του κλάδου της ενέργειας.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί, πώς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη θεωρούνται σημαντικά για την εκπλήρωση του στόχου της iBRoad, δεδομένου πώς στην πλειονότητα τους είναι ειδικοί σε θέματα που σχετίζονται με το έργο.

Συμμετέχοντες στο Βέλγιο – Δεύτερη συνάντηση

Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζεται η ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών που συμμετείχαν στη δεύτερη συνεδρίαση σχετικά με το iBRoad που διεξήχθη στο Βέλγιο.

Σχ. 6 Ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών στη δεύτερη συνάντηση ενδιαφερομένων μερών

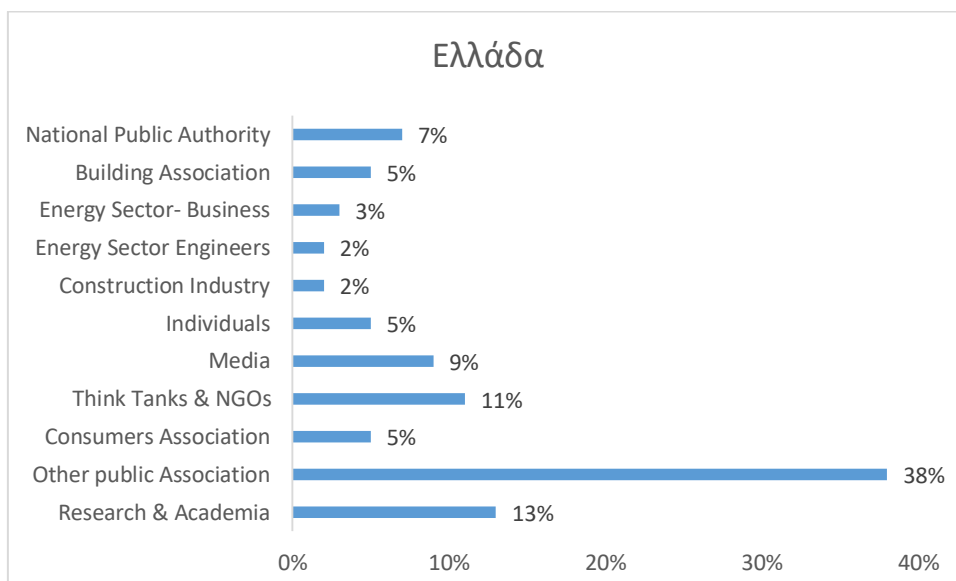
Στη δεύτερη συνάντηση συμμετείχαν 14 συμμετέχοντες από τους 47 ενδιαφερόμενους που είχαν προσδιοριστεί αρχικά.

Συγκεκριμένα η πλειοψηφία των ενδιαφερομένων εμπίπτει στην κατηγορία των περιφερειακών/ τοπικών αρχών (22%), της ερευνητικής αλλά και ακαδημαϊκής κοινότητας (19%), ακολουθούμενη από εκείνους τους ενδιαφερομένους που ανήκουν στην ομοσπονδία οικοδόμων(18%). Τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη, σε σχεδόν ισότιμη κατανομή, εμπίπτουν στις ακόλουθες κατηγορίες: Εθνικές ομοσπονδίες (10%), κατασκευαστική βιομηχανία(8%), ένωση καταναλωτών(7%), επιχειρήσεις του ενεργειακού τομέα(4%), μηχανικοί του κλάδου της ενέργειας(6%) καθώς και εθνικές δημόσιες αρχές (6%).

Όπως και στην προηγούμενη συνάντηση η πλειονότητα των συμμετεχόντων στο Βέλγιο θεωρείται πώς εντάσσεται στην κατηγορία των campaigners και των collaborators, ενώ λίγοι ήταν οι implementation Experts. Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε, πώς ούτε στην δεύτερη συνεδρίαση συμμετείχαν Influencers.

Συμμετέχοντες στην Ελλάδα – Δεύτερη συνάντηση

Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζεται η ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών που συμμετείχαν στη δεύτερη συνεδρίαση σχετικά με το iBRoad που διεξήχθη στην Ελλάδα.

Σχ. 7 Ποσοστιαία απεικόνιση των ενδιαφερομένων μερών στην δεύτερη συνάντηση στην Ελλάδα.

Στη δεύτερη συνάντηση συμμετείχαν 26 συμμετέχοντες από τους 56 ενδιαφερόμενους που είχαν προσδιοριστεί αρχικά.

Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των ενδιαφερομένων εμπίπτουν στην κατηγορία των Δημόσιων Αρχών (38%). Οι υπόλοιποι καλύπτονται σχεδόν εξίσου στις ακόλουθες κατηγορίες: Ερευνητικό και Ακαδημαϊκό τομέα (13%), ομάδες προβληματισμού και ΜΚΟ (11%), , επιχειρήσεις ενεργειακού τομέα (3%), μέσα ενημέρωσης (9%), μηχανικοί στον τομέα της ενέργειας (2%), κατασκευαστική βιομηχανία (2%), ενώσεις καταναλωτών (5%), ιδιώτες (5%), εθνικές δημόσιες αρχές (7%) και ομοσπονδία οικοδόμων (5%).

Αντίστοιχα με την προηγούμενη συνάντηση, η συντριπτική πλειονότητα των αναγνωρισμένων ενδιαφερομένων στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται ως collaborators, οι υπόλοιποι περιγράφονται ως campaigners, influencers καθώς και implementation experts, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό δεν εντοπίζεται σε κάποια από αυτές τις κατηγορίες.

4.3 Συναντήσεις ενδιαφερομένων μερών για το έργο iBRoad

4.3.1 1^η συνάντηση ενδιαφερομένων στο Βέλγιο και στην Ελλάδα.

4.3.1.1 Περίπτωση μελέτης της Ελλάδας

Στην Ελλάδα, η πρώτη συνάντηση ενδιαφερομένων έλαβε χώρα στις 13 Μαρτίου 2018 (iBRoad: Individual Building Renovation Roadmaps, 2019). Στην συνάντηση συμμετείχαν 23 ενδιαφερόμενοι. Το πρώτο μέρος των συναντήσεων περιελάμβανε παρουσιάσεις του έργου iBRoad, αντίστοιχα παραδείγματα τα οποία εφαρμόζονται στο Βέλγιο και στη Γερμανία όπως

το Woningpass¹ και το Sanierungsfahrplan², το εργαλείο ENERFUND³, καθώς και μια σύντομη συζήτηση για τις ευκαιρίες και τις προκλήσεις στην Ελλάδα. Κατά το δεύτερο μέρος της συνάντησης, οι κύριοι ενδιαφερόμενοι εξέφρασαν τις απόψεις τους σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής του iBRoad στην Ελλάδα και πραγματοποιήθηκε μια συζήτηση στρογγυλής τραπέζης.

4.3.1.1.1 1^η Συνάντηση ενδιαφερομένων στην Ελλάδα: Επισκόπηση και κύρια συμπεράσματα.

Στην Ελλάδα, τονίστηκε ότι, πάνω απ' όλα, υπάρχει ανάγκη να πεισθεί η αγορά, σχετικά με την προστιθέμενη αξία του εργαλείου iBRoad. Γενικά, αναφέρθηκε ότι στην Ελλάδα υπάρχει καλή θέληση, αλλά ταυτόχρονα οι στόχοι ενεργειακής απόδοσης δεν είναι αρκετά φιλόδοξοι. Ωστόσο, οι πρωτοβουλίες του iBRoad φαίνονται συμβατές με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο. Επίσης, συζητήθηκε ευρέως το κατά πόσον η ανακαίνιση θα είναι βήμα προς βήμα ή ολιστική. Συγκεκριμένα αναφέρθηκαν ειδικά εμπόδια για την αναβάθμιση βήμα προς βήμα, όπως ο υψηλός ρυθμός των τεχνολογικών εξελίξεων, καθώς μπορεί να μην είναι σε θέση να καλυφθεί μια αναβάθμιση βήμα προς βήμα εφόσον οι πρώτες αλλαγές μπορεί να είναι ξεπερασμένες μέχρι να πραγματοποιηθούν οι τελικές πινελιές. Ένα ακόμα ζήτημα είναι η οικονομική δυνατότητα των ιδιοκτητών να ανταπεξέλθουν στα έξοδα μιας ανακαίνισης, εφόσον στην Ελλάδα εξακολουθούν να εφαρμόζονται μέτρα λιτότητας το οποίο συνεπάγεται υψηλό ποσοστό φτώχειας. Επιπλέον, αναφέρθηκε και το ζήτημα της χρηματοδότησης. Ωστόσο οι ιδιοκτήτες κτηρίων διστάζουν στο μέτρο αυτό, καθώς βλέπουν την δημόσια χρηματοδότηση ως μεταμφιεσμένο φόρο. Ακόμα, συζητήθηκε και η διαθεσιμότητα των δεδομένων σχετικά με τα κτήρια, δηλαδή εάν τα δεδομένα θα ληφθούν μέσω υφιστάμενων αρχείων ή εάν οι επιθεωρητές και ελεγκτές ενέργειας θα συλλέξουν νέες και σε πραγματικό χρόνο πληροφορίες σχετικά με το εκάστοτε κτήριο. Ολοκληρώνοντας, τονίστηκε πως είναι σημαντικό να αποφευχθούν λάθη τα οποία πραγματοποιήθηκαν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένου της αποτελεσματικής πληροφόρησης των ιδιοκτητών και των τελικών χρηστών από τους ελεγκτές και τους επιθεωρητές ενέργειας.

Στη συνέχεια παρατίθενται αναλυτικά οι δημόσιες ανησυχίες και προβληματισμοί σχετικά με το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο της χώρας, με τις δημοσιονομικές πτυχές, με τις πτυχές δυναμικότητας. Επίσης γίνεται αναφορά στην ανάγκη διάδοσης του εργαλείου στο ευρύ κοινό αλλά και της αλληλεπίδρασης του με υπάρχοντα εργαλεία και τέλος τονίζεται η αξία που θα προσδώσει ένα τέτοιο έργο σε όλους τους ενδιαφερομένους.

Δημόσιες ανησυχίες σχετικά με το νομοθετικό πλαίσιο.

Υπάρχει μια ασαφής κατάσταση με τον ισχύοντα ελληνικό κανονισμό για την ενεργειακή απόδοση των κτηρίων. Η ελληνική νομοθεσία θα πρέπει να αλλάξει και να προσαρμοστεί ώστε να συμβαδίζει με την Ευρωπαϊκή οδηγία ενεργειακής απόδοσης κτηρίων EPBD (Energy Performance Of Buildings Directive). Επιπλέον, εντός του συγκεκριμένου πλαισίου, είναι σημαντικό να επαναπροσδιοριστεί ο εθνικός ορισμός της ριζικής ανακαίνισης. Τέλος, αν και υπάρχει ανάγκη διασφάλισης της εφαρμογής της συνολικής διαδικασίας στην Ελλάδα, φαίνεται πως το iBRoad έργο είναι συμβατό με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο.

¹ <https://joinup.ec.europa.eu/solution/building-passport-flanders-woningpas/about>

² <https://um.baden-wuerttemberg.de/de/energie/informieren-beraten-foerdern/sanierungsfahrplan-bw>

³ <http://enerfund.eu>

Υπάρχει ανάγκη για εργαλεία, όπως ο χάρτης ανακαίνισης κτηρίων. Τα εργαλεία iBRoad που θα αναπτυχθούν θα μπορούσαν να είναι συμβατά με τις απαιτήσεις του KENAK, το οποίο είναι το εθνικό εργαλείο και κατά συνέπεια να ενισχύσει τη χρήση του.

Δημόσιες ανησυχίες σχετικά με τις δημοσιονομικές πτυχές

- Με βάση τις υπάρχουσες συνθήκες της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, οι ιδιοκτήτες κτηρίων σπάνια θα εξέταζαν την ανάληψη του κόστους που σχετίζεται με την ανακαίνιση κτηρίων.
- Η ριζική ανακαίνιση, μεταξύ άλλων, σημαίνει ότι πρέπει να διατεθεί ένα συγκεκριμένο κεφάλαιο. Ωστόσο είναι ένα κρίσιμο ζήτημα το ποιος και υπό ποιες συνθήκες θα παρέχει αυτή τη χρηματοδότηση.

Δημόσιες ανησυχίες σχετικά με τις πτυχές δυναμικότητας

- Το iBRoad μπορεί να αποτελέσει ένα καλό σημείο εκκίνησης για την ανακαίνιση κτιρίων στην Ελλάδα, αλλά πρέπει να ληφθεί υπόψη και ο ανθρώπινος παράγοντας. Συγκεκριμένα τα νέα εργαλεία θα πρέπει να είναι εύχρηστα και εύκολα κατανοητά από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.
- Είναι σημαντικό να ελέγχεται εάν όλα τα μέρη μπορούν να συνεργαστούν για την υιοθέτηση και την προσαρμογή τέτοιων εργαλείων. Είναι πιθανό, πώς μόλις η αγορά αποδεχτεί τα «Διαβατήρια ανακαίνισης κτηρίων» (Building Renovation Passports) , θα εμφανιστούν τα προβλήματα, τα οποία ωστόσο θα πρέπει να αντιμετωπιστούν για την προσαρμογή του εργαλείου αυτού σε εθνικό επίπεδο.
- Ένας προβληματισμός επίσης έγκειται στο κατά πόσο η αγορά μπορεί να υποστηρίξει τις ηλεκτρονικές ταυτότητες κτηρίων καθώς και τα διαβατήρια ανακαίνισης κτηρίων.

Υπάρχουν επιφυλάξεις, στο ότι το συγκεκριμένο εργαλείο μπορεί να δημιουργήσει ένα τεχνικό lock-in, μεταφέροντας έτσι ένα πρόβλημα στον επόμενο ιδιοκτήτη ή ενοικιαστή.

Αξίες για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη

- Το iBRoad θα αυξήσει την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων, συμπεριλαμβάνοντας όλες τις πληροφορίες για το τι έχει συμβεί σε ένα κτήριο και παρουσιάζοντας τα μελλοντικά βήματα.
- Η επίτευξη της μείωσης κινδύνου θα αυξήσει επίσης τις τιμές των ακινήτων.
- Η δυνατότητα παραμετροποίησης είναι απαραίτητη, παρέχοντας επαρκείς πληροφορίες σε έναν νέο ένοικο, προκειμένου να κατανοήσει πλήρως τι συμβαίνει με το κτήριο που αγόρασε ή ενοικίασε πρόσφατα.
- Εφόσον πραγματοποιηθεί σωστός σχεδιασμός και προκειμένου να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας, αυτό το έργο θα μπορούσε να προσδώσει επιπλέον κίνητρο στους μηχανικούς, να παράσχουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, βελτιώνοντας έτσι τα κέρδη τους.
- Η βήμα προς βήμα ανακαίνιση, βοηθά τον ιδιοκτήτη του κτηρίου να αντιμετωπίσει το οικονομικό βάρος που δημιουργεί ένα τέτοιο εγχείρημα.

Οι γνώσεις του ιδιοκτήτη σχετικά με την συνιστώμενη χρονική σειρά παρεμβάσεων σε ένα κτήριο, καθιστούν ευκολότερη την χρηματοδότηση τους.

Αλληλεπίδραση με υπάρχοντα / υπό ανάπτυξη εργαλεία

- Είναι σημαντικό να δημιουργηθούν συνεργίες και διαλειτουργικότητα μεταξύ των διαφόρων εργαλείων, των υφιστάμενων εθνικών καθώς και των υπό ανάπτυξη, όπως εκείνο του iBRoad, καθώς η διάθεσή τους στην αγορά, αποτελεί ένα καλό σημείο εκκίνησης για την Ελλάδα.
- Ένα καλά ενημερωμένο και υψηλής ποιότητας εργαλείο μπορεί να βρεί τη θέση του στην Ελλάδα, ακόμα και χωρίς μια επίσημη "σφραγίδα" και διαδικασία επιβολής.

Περαιτέρω διάδοση των εργαλείων

- Οι ιδιοκτήτες κατοικιών χρειάζεται να συνειδητοποιήσουν την ουσία όλων αυτών των μέτρων εξοικονόμησης ενέργειας. Γι' αυτό το σκοπό απαιτούνται περισσότερες διαφημιστικές καμπάνιες.

Υπάρχει σημαντικό ενδιαφέρον από τον τεχνικό κόσμο για νέα και αποτελεσματικά εργαλεία. Ωστόσο ο τελικός σκοπός είναι να φτάσουν στους τελικούς καταναλωτές. Για να επιτευχθεί αυτό, απαιτείται περαιτέρω ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των ενδιαφερομένων.

4.3.1.2 Περίπτωση μελέτης Βελγίου

Στο Βέλγιο, η πρώτη συνάντηση των ενδιαφερομένων μερών έλαβε χώρα στις Βρυξέλλες στις 15 Μαρτίου 2018 με 10 συμμετέχοντες (iBRoad: Individual Building Renovation Roadmaps, 2019). Κατά τη διάρκεια της πρωινής συνόδου πραγματοποιήθηκαν παρουσιάσεις σχετικά με την ιδέα του iBRoad, αντίστοιχα γερμανικά και φλαμανδικά παραδείγματα, καθώς και η σημασία της συμμετοχής των ενδιαφερομένων, η οποία περιελάμβανε συζήτηση με τους παρόντες. Κατά τη διάρκεια της απογευματινής συνεδρίασης, παρουσιάστηκαν τα ήδη υπάρχοντα εργαλεία ανακαίνισης στην περιφέρεια της Βαλλωνίας, ενώ επίσης πραγματοποιήθηκε συζήτηση σχετικά με τον οδικό χάρτη ανακαίνισης κτηρίων.

4.3.1.2.1 1^η Συνάντηση ενδιαφερομένων στο Βέλγιο: επισκόπηση και κύρια συμπεράσματα

Αρχικά, οι συμμετέχοντες στη συνεδρίαση εξέφρασαν ανησυχίες σχετικά με το εάν ο χάρτης ανακαίνισης θα πρέπει να είναι υποχρεωτικός προκειμένου να χρησιμοποιείται συχνότερα. Στην περίπτωση αυτή τονίστηκε, πώς θα πρέπει να εφαρμόζονται αντισταθμιστικά μοντέλα. Επίσης συμφωνήθηκε πώς θα πρέπει να είναι ελεύθερη η χρήση του (Logbook) βιβλίου καταγραφής των ανακαινίσεων. Ωστόσο η παροχή συμβουλών σχετικά με τις απαιτούμενες ανακαινίσεις θα καταβάλλονται έναντι αμοιβής. Επιπλέον είναι σημαντικό να γίνει σαφής η διαφορά μεταξύ των δημόσιων και των ιδιωτικών πληροφοριών που παρέχονται σχετικά με τον χάρτη ανακαίνισης. Ακόμα, οι πληροφορίες πρέπει να παρέχονται με σαφή και τυποποιημένο τρόπο ώστε να είναι κατανοητές από όλους, ενώ επίσης οι τεχνικές λεπτομέρειες θα πρέπει να είναι διαθέσιμες για όσους θέλουν να μάθουν περισσότερα.

Όσο αφορά τον οδικό χάρτη ανακαίνισης κτηρίων, συζητήθηκε στο Βέλγιο, πώς θα πρέπει να επιτρέπει την πιθανή ενημέρωση από τους πολίτες και την επικύρωση δεδομένων από τους ελεγκτές ενέργειας σε περίπτωση αλλαγής της ιδιοκτησίας. Θα πρέπει να προσφέρει περισσότερες από μία ρεαλιστικές επιλογές: ένα γρήγορο και κατά συνέπεια ακριβότερο μοντέλο, αλλά και μία πιο αργή εναλλακτική λύση για όσους δεν μπορούν να επιτελέσουν φιλόδοξα μέτρα που ενσωματώνονται σε ένα 5ετές σχέδιο δράσης. Οι συμβουλές ανακαίνισης θα πρέπει να είναι τεχνολογικά ουδέτερες και να προσφέρουν κλίμακες τιμών, συμπεριλαμβανομένων των επιλογών βιωσιμότητας και των οικολογικών οικοδομικών υλικών. Επιπλέον οι ενοικιαστές θα πρέπει να ενημερώνονται, ώστε να μπορούν να αποφασίσουν εάν επιθυμούν να νοικιάσουν ένα σπίτι ή όχι, αλλά οι ιδιοκτήτες θα πρέπει επίσης να παρακινούνται, έχοντας κατά νου πώς οι πολίτες λαμβάνουν αποφάσεις βάσει οικονομικών, συναισθηματικών και κοινωνικών κριτηρίων. Τέλος, τονίστηκε πώς η καλή επικοινωνία των ωφελειών του iBRoad είναι καίριας σημασίας στην ενθάρρυνση της συλλογικής προσέγγισης και της ιδέας της ενεργειακής μετάβασης.

Όπως λοιπόν και στην Ελλάδα έτσι και για το Βέλγιο, παραθέτουμε αναλυτικά τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς από την πρώτη αυτή συνάντηση σχετικά με το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο της χώρας, τις δημοσιονομικές πτυχές και τις πτυχές δυναμικότητας. Επίσης γίνεται αναφορά στην ανάγκη διάδοσης του εργαλείου στο ευρύ κοινό αλλά και της αλληλεπίδρασης του με υπάρχοντα εργαλεία, τονίζοντας τέλος την αξία που θα προσδώσει ένα τέτοιο έργο στους ενδιαφερομένους.

Δημόσιες ανησυχίες σχετικά με το νομοθετικό πλαίσιο

- Η κύρια ανησυχία έγκειται στο αν ο οδικός χάρτης πρέπει να είναι υποχρεωτικός ή προαιρετικός. Το να είναι υποχρεωτικός είναι μια καλή επιλογή, καθώς διαφορετικά, δεν θα χρησιμοποιείται συχνά.
- Η ενθάρρυνση της χρήσης του χάρτη πορείας, ακόμη και αν είναι προαιρετική, είναι ζωτικής σημασίας για τη σύνδεση με την υποχρεωτική νομοθεσία (π.χ. εφαρμογή οικοδομικών αδειών στο «διαβατήριο» κατοικίας).
- Η τυποποίηση του εργαλείου θα ήταν μια καλή ιδέα, καθώς μπορεί να ακολουθηθεί από τη συμπερίληψη των εργαλείων iBRoad σε έναν νόμο.

Δημόσιες ανησυχίες σχετικά με τις δημοσιονομικές πτυχές

- Το βιβλίο συμβάντων (logbook) θα πρέπει να είναι ελεύθερο να χρησιμοποιηθεί, ωστόσο οι συμβουλές ανακαίνισης θα παρέχονται έναντι αμοιβής.
- Θα μπορούσαν να δοθούν υψηλότερα οικονομικά κίνητρα σε εκείνους τους τελικούς χρήστες / ιδιοκτήτες κτηρίων που έχουν ένα χάρτη ανακαίνισης.
- Τα οικονομικά κίνητρα θα πρέπει να καθορίζονται από τις δημόσιες αρχές.
- Οι οδικοί χάρτες ανακαίνισης θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ως αναφορά για τη χορήγηση ενεργειακών ασφαλιστρών. Η διασφάλιση της σύνδεσης με τα ενεργειακά ασφάλιστρα είναι το πιο αποτελεσματικό μέτρο για την ενίσχυση της υιοθέτησης των οδικών χαρτών.

Δημόσιες ανησυχίες σχετικά με τις πτυχές δυναμικότητας

- Ο χάρτης πορείας θα πρέπει να μπορεί να ανανεώνεται από τους πολίτες και τα δεδομένα να επικυρώνονται από τους ελεγκτές ενέργειας σε περίπτωση αλλαγής ιδιοκτήτη.
- Ο οδικός χάρτης πρέπει να προσφέρει περισσότερες από μία ρεαλιστικές επιλογές: μια γρήγορη και κατά συνέπεια ακριβότερη και μια πιο αργή εναλλακτική λύση για όσους δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να επιτελέσουν τα πιο φιλόδοξα μέτρα.
- Οι συμβουλές ανακαίνισης θα πρέπει να είναι τεχνολογικά ουδέτερες, καθώς είναι σημαντικό να διατηρηθούν οι απαραίτητες πληροφορίες σαφείς και απλές για όλους.
- Μια καλή επιλογή θα μπορούσε να είναι η παροχή περισσότερων τεχνολογικών πληροφοριών για εκείνους που θέλουν να γνωρίζουν περισσότερα.
- Εφόσον η επαναχρησιμοποίηση των δεδομένων είναι βασικός παράγοντας της σωστής λειτουργίας του εργαλείου, θα πρέπει να είναι διαθέσιμα σε μια κεντρική βιβλιοθήκη.

Αξίες για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη

- Αύξηση των πληροφοριών που προσφέρονται στους ενοικιαστές. Οι πολίτες είναι σε θέση να κάνουν επιλογές μιας οικίας βάσει ενός συνόλου κριτηρίων που καλύπτουν τεχνικές, οικονομικές, κοινωνικές και συναισθηματικές προσεγγίσεις.
- Οι οδικοί χάρτες ανακαίνισης είναι κάτι παραπάνω από οδηγοί βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης των κτηρίων. Συγκεκριμένα περιλαμβάνουν και άλλες πτυχές όπως η ποιότητα στέγασης καθώς και η προστασία του περιβάλλοντος.
- Το σχέδιο ανακαίνισης μπορεί να παρέχει πληροφορίες κοινές για όλους.

Αλληλεπίδραση με υπάρχοντα / υπό ανάπτυξη εργαλεία

- Οι συνδέσεις με τις υφιστάμενες επιδοτήσεις θα μπορούσαν να ενθαρρύνουν τη χρήση του χάρτη πορείας.

Περεταίρω διάδοση των εργαλείων

- Η καλή επικοινωνία των ωφελειών του εργαλείου, είναι ζωτικής σημασίας για την ενθάρρυνση μιας συλλογικής προσέγγισης προς την ενεργειακή μετάβαση.

- Η επικοινωνία της μακροπρόθεσμης στρατηγικής και των μακροπρόθεσμων και μεσοπρόθεσμων ενεργειακών στόχων θα βοηθήσει τους ιδιοκτήτες ή τους ενοικιαστές κτηρίων να κατανοήσουν καλύτερα τις συμβουλές ανακαίνισης και θα βοηθήσουν στην επίτευξη των παραπάνω στόχων.

4.3.2 2^η συνάντηση ενδιαφερομένων μερών στο Βέλγιο και στην Ελλάδα.

Έχοντας μελετήσει τους προβληματισμούς των ενδιαφερομένων μερών οι οποίοι συζητήθηκαν κατά την πρώτη συνεδρίαση στις αρχές του 2018, καλούμαστε στη φάση αυτή να εξετάσουμε το τι άλλαξε σχετικά με τις απόψεις τους γύρω από το iBRoad. Συγκεκριμένα προσπαθούμε να διερευνήσουμε 2 χρόνια μετά, το κατά πόσο άλλαξε η στάση των ενδιαφερομένων γύρω από το εργαλείο λαμβάνοντας υπόψη τις συνεχείς ενημερώσεις που δεχόντουσαν καθ' όλη αυτή τη διάρκεια, σχετικά με την εξέλιξη του.

4.3.2.1 Περίπτωση μελέτης της Ελλάδας

Εισαγωγή

Ο κύκλος συναντήσεων, ο οποίος έλαβε χώρα στις 5 Δεκεμβρίου 2019, πραγματοποιήθηκε σε δύο σκέλη. Στο πρώτο σκέλος, πραγματοποιήθηκε μια συζήτηση στρογγυλής τραπέζης, με όλους τους ενδιαφερομένους να συμμετέχουν σε αυτήν, ενώ το δεύτερο σκέλος περιελάμβανε την εκπαίδευση τους γύρω από το εργαλείο. Αρχικά, παρουσιάστηκαν τα στοιχεία του iBRoad και συγκεκριμένα το βιβλίο συμβάντων (Logbook), καθώς και ο οδικός χάρτης πορείας (Roadmap). Επιπλέον, παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα, τα οποία προέκυψαν από την πιλοτική εφαρμογή του εργαλείου σε διάφορες χώρες, καθώς και οι ομοιότητες και οι διαφορές που εντοπιστήκαν μεταξύ τους. Στη συνέχεια και κατά την διεξαγωγή του σκέλους της εκπαίδευσης, δοθήκαν περισσότερες πληροφορίες στους ενεργειακούς επιθεωρητές σχετικά με το βιβλίο συμβάντων, αλλά και με το πώς θα μπορούσε να βρει εφαρμογή στην Ελλάδα.

4.3.2.1.1 2^η συνάντηση ενδιαφερομένων στην Ελλάδα: Επισκόπηση και κύρια συμπεράσματα

Οδικός χάρτης πορείας

Η συζήτηση για το χάρτη πορείας, επικεντρώθηκε αρχικά στο γεγονός ότι η άποψη της μεγαλύτερης μερίδας του κοινού, μετατοπίστηκε από αρνητική σε θετική, όσον αφορά τις ριζικές ανακαινίσεις κτηρίων που υλοποιούνται βήμα προς βήμα. Επιπλέον τονίστηκε η αξία του χάρτη πορείας, αλλά και του βιβλίου συμβάντων τα οποία παρομοιάστηκαν με ένα «διαβατήριο» για τα κτήρια, το οποίο αν και είναι προαιρετικό, είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να υπάρχει. Επίσης, αναφέρθηκε πως θα ήταν σημαντικό το κοινό να διαμορφώσει τη συνολική άποψη του για ένα τέτοιο σχέδιο, με βάσει τα ευρύτερα οφέλη που μπορεί να αποκομίσει από

έναν οδικό χάρτη. Τέλος, τονίστηκε η σημασία συμμετοχής του μηχανικού στο συνολικό εγχείρημα. Συνεπώς, το κύριο ζήτημα έγκειται στην αλλαγή κουλτούρας όσον αφορά το πώς αντιμετωπίζονται από το κοινό οι ανακαινίσεις, αλλά και ο ρόλος του μηχανικού σε αυτές.

Εάν και οι προφανείς επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής των πολιτών της χώρας, θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως κίνητρο, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη και τα οικονομικά κίνητρα που δίνονται σε αυτούς από την πολιτεία. Συγκεκριμένα, οι ενδιαφερόμενοι στην Ελλάδα ανέφεραν, πως ένα σχέδιο που συνδέει μια τέτοια πρωτοβουλία με κάποια φορολογική ελάφρυνση, θα ενίσχυε την δημοτικότητα της. Άλλες προτάσεις περιελάμβαναν την ολοκληρωτική αφαίρεση της φορολογίας ή μείωση του ΦΠΑ κατά την ριζική ανακαίνιση ενός κτηρίου. Επίσης συζητήθηκε η συνολική αντίληψη των ενδιαφερομένων για τα κίνητρα και έγινε σαφές πώς απαιτείται να εξεταστεί ακόμα περισσότερο το τι πραγματικά θεωρείται κίνητρο και τι εμπόδιο για τους ιδιοκτήτες κατοικιών.

Βιβλίο Συμβάντων (Logbook)

Αρχικά συζητήθηκε η ανάγκη για αυτόματες ενημερώσεις του βιβλίου με τις πιο πρόσφατες λεπτομέρειες και τάσεις της αγοράς. Σε ευρύτερο πλαίσιο, τα ενδιαφερόμενα μέρη αποδεχτήκαν την ιδέα ότι το βιβλίο συμβάντων θα αποτελεί το βασικό δομικό εργαλείο το οποίο θα προσαρμόζεται ανάλογα, στις ανάγκες κάθε ιδιοκτήτη, ενώ υπογραμμίστηκε και η σημασία του να είναι φιλικό προς αυτόν. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πώς οι συμμετέχοντες, εξέφρασαν την ανησυχία τους όσον αφορά την ασφάλεια αλλά και την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων.

Συνέργειες

Στην συνάντηση, αναφέρθηκε, πώς υπάρχει η ανάγκη δημιουργίας ενός ενοποιημένου πιστοποιητικού ή ενοποιημένου συστήματος πιστοποίησης το οποίο θα εφαρμόζεται σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Πιθανότατα, θα μπορούσαν επίσης, να υπάρχουν κοινά πρότυπα σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Όσον αφορά τα πλαίσια μιας χώρας, οι συμμετέχοντες πιστεύουν πώς θα πρέπει να δημιουργηθεί μια σύνδεση του iBRoad με τα υπάρχοντα εργαλεία. Επίσης, θα πρέπει να διερευνηθεί η και διαλειτουργικότητα με τα ΠΕΑ(πιστοποιητικά ενεργειακής απόδοσης), αλλά και άλλα εργαλεία. Επιπλέον, θα μπορούσε να δημιουργηθεί σύνδεση με άλλες οντότητες, όπως δημόσιες υπηρεσίες, τράπεζες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις. Τέλος, συμφωνήθηκε πως η ιδέα της σύνδεσης του εργαλείου, με την ταυτότητα του ιδιοκτήτη απαιτεί περαιτέρω συζήτηση και έρευνα, προκειμένου να διασφαλιστεί σε πρώτη φάση η προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Επιχειρησιακές Στρατηγικές

Κατά την διάρκεια της συνάντησης, συζητήθηκε επίσης το πώς θα μπορούσε να κλιμακωθεί η χρήση του εργαλείου αλλά και ποιες θα μπορούσαν να είναι οι χρήσεις που συνεπάγονται αυτήν την κλιμάκωση. Επίσης, μια πρόταση ήταν να ληφθούν υπόψη και μοντέλα κυκλικής οικονομίας τα οποία θα μπορούσαν να ακολουθηθούν. Επιπλέον, αναφέρθηκε και η σημασία συμμετοχής του τεχνικού τμήματος και συγκεκριμένα των μηχανικών στην διαδικασία της φάσης ανάπτυξης του επιχειρηματικού μοντέλου. Τέλος, όσον αφορά τα οικονομικά οφέλη, τονίστηκε πώς θα πρέπει να σχετίζονται και να συνδέονται άμεσα με την εξοικονόμηση ενέργειας

Δυνατότητα εφαρμογής σε άλλες χώρες

Ιδιαίτερα σημαντικός καθίσταται ο προσδιορισμός των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε χώρας, αλλά και των πιθανών διαφορών που μπορεί να υπάρχουν ακόμη και στο εσωτερικό κάθε μιας. Σκοπός, είναι το εργαλείο να μπορεί να δουλεύει εξίσου καλά σε κάθε περίπτωση.

Κύρια Συμπεράσματα

Τα ενδιαφερόμενα μέρη, προκειμένου να επιτύχουν την ενεργειακή αναβάθμιση των κτηρίων μέσα από ριζικές ανακαινίσεις, θεώρησαν απαραίτητη την ύπαρξη τέτοιων εργαλείων όπως το iBRoad, αλλά και της ενσωμάτωσης τους στις υφιστάμενες διαδικασίες, εφόσον κριθεί απαραίτητο. Επίσης, προκειμένου να επιτευχθεί η ομαλή εφαρμογή του εργαλείου στην αγορά, τονίστηκε η σημασία δημιουργίας συστημάτων χρηματοδότησης αλλά και κανονισμών που προστατεύουν τα προσωπικά δεδομένα των ιδιοκτητών των κατοικιών. Συγκεκριμένα, οι κύριες ανησυχίες των ενδιαφερομένων έγκεινται στην χρηματοδότηση των ανακαινίσεων, αλλά και στο εάν πρέπει να εφαρμόζονται φοροελαφρύνσεις σε όσους υλοποιούν ένα τέτοιο εγχείρημα. Επιπλέον, αναφέρθηκε το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο οι τεχνολογικές εξελίξεις μπορούν να επηρεάσουν τις βήμα προς βήμα ανακαινίσεις, καθώς με τον ρυθμό με τον οποίο συμβαίνουν σήμερα οι τεχνολογικές εξελίξεις, κάτι το οποίο θεωρείται σήμερα ως σύγχρονη τεχνολογία, μπορεί να είναι παρωχημένο μέχρι να υλοποιηθεί το επόμενο βήμα ανακαίνισης σε ένα κτήριο. Το φαινόμενο αυτό συνδέεται κατά κύριο λόγο με το κόστος, καθώς κάτι το οποίο είναι σήμερα ακριβό μπορεί να μειωθεί η τιμή του καθώς η τεχνολογία εξελίσσεται. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί η αλλαγή που επήλθε στην νοοτροπία των συμμετεχόντων όσον αφορά τις βήμα προς βήμα ανακαινίσεις κτηρίων. Σε αντίθεση λοιπόν με την πρώτη συνεδρίαση των ενδιαφερομένων, οι συμμετέχοντες ήταν πολύ θετικοί στην εφαρμογή του Βιβλίου συμβάντων (Logbook) και του οδικού χάρτη πορείας (Roadmap). Οι συμμετέχοντες μάλιστα, θεώρησαν ιδιαίτερα σημαντικό να ενσωματωθούν σε όλα τα υπάρχοντα εργαλεία και διαδικασίες που ακολουθούνται σήμερα στην Ελλάδα.

4.3.2.2 Περίπτωση μελέτης του Βελγίου

Εισαγωγή

Στη δεύτερη συνεδρίαση των ενδιαφερομένων του iBRoad για το Βέλγιο, συμμετείχαν 16 συμμετέχοντες, με τις ομάδες των ενδιαφερομένων να εκπροσωπούνται από τους παρακάτω: 13 εκπρόσωποι των περιφερειακών/τοπικών δημόσιων αρχών, 1 από τον τομέα ενέργειας/μηχανικών, 1 από τον ερευνητικό/ ακαδημαϊκό κλάδο και 1 από την κατασκευαστική βιομηχανία.

Η συνάντηση περιελάμβανε ένα γύρο παρουσιάσεων από τους εταίρους του iBRoad σχετικά με την πρόοδο και τα αποτελέσματα του εργαλείου. Συγκεκριμένα περιελάμβανε, μια περιληπτική παρουσίαση του έργου και της ιδέας των «διαβατηρίων» ενεργειακής απόδοσης, καθώς και συζήτηση διαφόρων θεμάτων όπως το νομικό πλαίσιο που περιβάλλει το εργαλείο, τις δοκιμές που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί, καθώς και την εκπαίδευση των ενεργειακών επιθεωρητών. Τέλος, πριν από τη διεξαγωγή του κυρίου μέρους της συνεδρίασης παρουσιάστηκε ένα μικρό μέγεθος βίντεο με τα εργαλεία του iBRoad, ακολουθούμενη από μια συζήτηση με τους συμμετέχοντες του έργου.

Κατά τη διάρκεια της κύριας συζήτησης οι ενδιαφερόμενοι εστιαστήκαν σε θέματα όπως τη δυνατότητα εφαρμογής του εργαλείου και σε άλλες χώρες τις οικονομικές πτυχές καθώς και την περαιτέρω ανάπτυξη του οδικού χάρτη πορείας (Roadmap) αλλά και του βιβλίου συμβάντων (Logbook). Αρχικά, σχηματιστήκαν μικρές ομάδες συζήτησης, όπου αργότερα συγχωνεύθηκαν σε μία προκειμένου να συζητήσουν περαιτέρω τα θέματα.

4.3.2.2.1 2^η συνάντηση ενδιαφερομένων στο Βέλγιο: Επισκόπηση και κύρια συμπεράσματα

Οδικός χάρτης Πορείας

Στο Βέλγιο, έλαβε χώρα μια ξεχωριστή συζήτηση σχετικά με τον τρόπο περαιτέρω ανάπτυξης του οδικού χάρτη ανακαίνισης.

Συγκεκριμένα η συζήτηση εστιάστηκε στο ότι ο οδικός χάρτης είναι το σημείο εκκίνησης από τον οποίο ξεκινά η συνολική διαδικασία ανακαίνισης ενός κτηρίου, τονίζοντας την ανάγκη προσθήκης περισσότερων και διαφορετικών σταδίων μέσα σε αυτόν. Επιπλέον οι προτάσεις που περιέχονται στο χάρτη θα πρέπει να είναι δυναμικές και όχι στατικές. Δηλαδή, θα πρέπει να μπορούν να προσαρμόζονται ανάλογα στις ανάγκες κάθε κτηρίου καθώς κάθε ένα έχει τις δικές του ιδιαιτερότητες και χαρακτηριστικά. Τέλος, για τη βελτίωση ενός κτηρίου, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και άλλα κριτήρια εκτός από την ενεργειακή απόδοση. Συνεπώς, εκτός από τις ενεργειακές εργασίες θα πρέπει να πραγματοποιούνται και άλλα έργα που πιθανότατα σχετίζονται με την δόμηση των κτηρίων, όπως προστασία από την υγρασία κλπ.

Οικονομικά κίνητρα

Στην συνεδρίαση συζητήθηκαν εκτενώς οι οικονομικές πτυχές του οδικού χάρτη πορείας και του βιβλίου συμβάντων, με την συζήτηση να εστιάζεται κατά κύριο λόγο στον οδικό χάρτη πορείας ανακαινίσεων.

Αναφέρθηκε πώς το βασικότερο στοιχείο επιτυχίας του οδικού χάρτη ανακαίνισης είναι να βρεθούν ικανοί άνθρωποι οι οποίοι μπορούν να κάνουν τη δουλειά, το οποίο μπορεί να επιτευχθεί μόνο με καλή αλληλεπίδραση με την ομοσπονδία οικοδόμων. Επίσης, σημειώθηκε πώς στα υπάρχοντα διαμερίσματα μόνο το 30% του κόστους σχετίζεται με την ενεργειακή απόδοση της οικίας. Συνεπώς, εφόσον ο οδικός χάρτης ανακαινίσεων εστιάζεται στην ενεργειακή απόδοση, τότε το όλο εγχείρημα πραγματοποιείται γι' αυτό το μόλις 30%.

Όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας έτσι και εδώ τονίστηκε, πως για να διευρυνθεί ο βαθμός ανακαίνισης και η υλοποίηση του οδικού χάρτη πορείας, θα υπάρξει η ανάγκη οικονομικών κινήτρων, όπως πχ. επιδοτήσεις και γι' αυτό τον λόγο θα πρέπει να υπάρξει ένα γενικό σχέδιο δράσης.

Βιβλίο συμβάντων

Κατά τη διάρκεια συζητήσεων σχετικά με την περαιτέρω ανάπτυξη του οδικού χάρτη πορείας, προέκυψαν προτάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να βρουν εφαρμογή και στο βιβλίο συμβάντων. Συγκεκριμένα για την ανάπτυξη του βιβλίου συμβάντων (Logbook), θα μπορούσαν να εντοπιστούν και οικονομικοί παράγοντες οι οποίοι θα μπορούσαν να συνεισφέρουν, όπως είναι οι τραπεζικοί. Επίσης, όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας, αναφέρθηκε πώς πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και άλλα κριτήρια πέρα από την ενεργειακή απόδοση. Συγκεκριμένα, εκτός από τις ενεργειακές εργασίες, μπορεί να απαιτούνται και άλλες δομικές εργασίες με σκοπό πχ. την προστασία του κτηρίου από την υγρασία κλπ.

Συνεργίες

Συζητήθηκαν σε σημαντικό βαθμό οι συνεργίες καθώς και η δυνατότητα εφαρμογής του οδικού χάρτη ανακαίνισης κτηρίων αλλά και του βιβλίου συμβάντων σε άλλες χώρες.

Επιχειρησιακά μοντέλα

Δεν συζητήθηκαν εξαιτίας χρονικών περιορισμών, καθώς και επειδή έχουν ανατεθεί ήδη σε περιφέρειες του Βελγίου η εφαρμογή του Roadmap και του Logbook.

Δυνατότητα εφαρμογής σε διαφορετικές περιοχές

Στη συνεδρίαση συζητήθηκε η δυνατότητα εφαρμογής του Logbook αλλά και του Roadmap σε διαφορετικές περιοχές τις χώρας και συγκεκριμένα στις Βρυξέλλες, στη Βαλλωνία, αλλά και τη Φλάνδρα.

- Βρυξέλλες: Η περιφέρεια των Βρυξελλών επιδίωξε την εφαρμογή του οδικού χάρτη ανακαίνισης σε ένα κτήριο αποτελούμενο από πολλά διαμερίσματα. Ωστόσο, κάτι τέτοιο απεδείχθη πως δεν είναι εφικτό καθώς ο οδικός χάρτης επικεντρώνεται στην ανακαίνιση μονοκατοικιών και συνεπώς δεν είναι εύκολο να αναπαραχθεί για διαμερίσματα.
- Βαλλωνία: Στην περιφέρεια της Βαλλωνίας υπάρχει ήδη ένα υφιστάμενο εργαλείο «The energy audit» το οποίο εστιάζει σε μια προσέγγιση μακροχρόνιας ανακαίνισης κατοικιών.
- Φλάνδρα: Στην περιφέρεια της Φλάνδρας υπάρχει ήδη μια αναβαθμισμένη εκδοχή του EPC (αντίστοιχα ΠΕΑ), το EPC+ με έναν αυτόματο χάρτη πορείας μακροπρόθεσμων ανακαινίσεων. Συνεπώς φαίνεται πως εφόσον υπάρχει ήδη κάτι αντίστοιχο είναι πιθανό να μην υπάρξει κίνητρο για την εφαρμογή του iBRoad χάρτη στην συγκεκριμένη περιοχή.

Όσον αφορά το βιβλίο συμβάντων, η εφαρμογή του τόσο στη Βαλλωνία, όσο και στις Βρυξέλλες βρίσκεται σε πιλοτικό στάδιο. Μάλιστα στις Βρυξέλλες το έργο παρουσιάζει μια επιπλέον δυσκολία καθώς μελετάται η εφαρμογή του Logbook σε ένα κτήριο με πολλά διαμερίσματα όπου οι ένοικοι τους είναι κατά κύριο λόγο ενοικιαστές. Αυτό σημαίνει την ύπαρξη επιπλέον εμποδίων. Ένα από αυτά είναι η αναγκαία συγκατάθεση τόσο των ενοικιαστών όσο και των ιδιοκτητών προκρινόμενου να υλοποιηθεί η συγκεκριμένη δράση.

Κύρια Συμπεράσματα

Χάρη σε αυτή τη συνάντηση ενδιαφερομένων, δόθηκε η δυνατότητα στους δημόσιους φορείς ανά περιφέρειες να γνωρίσουν τα εργαλεία του iBRoad εις βάθος. Με αυτόν τον τρόπο, πραγματοποιήθηκαν και οι επαφές με τους αρμόδιους φορείς, προκειμένου πλέον να αρχίσει η δοκιμή του και σε άλλες, πέρα από τις ήδη υπάρχουσες περιφέρειες. Ωστόσο, το γεγονός πως στο Βέλγιο υπάρχουν ήδη αντίστοιχα δημόσια ή ιδιωτικά εργαλεία όπου σχετίζονται με ανακαινίσεις κτηρίων (energy audits, local renovation coaches), καθώς και ότι το κτηριακό απόθεμα της χώρας δεν αποτελείται ως επί το πλείστον από μονοκατοικίες, καθιστούν τα εργαλεία του iBRoad (Logbook & Roadmap) λιγότερο αναγκαία. Επιπλέον ένα ακόμα στοιχείο όπου υστερεί το εργαλείο εντοπίζεται στο ότι δεν λαμβάνονται υπόψη και άλλα κριτήρια κατά την ανακαίνιση ενός κτηρίου, πέρα από εκείνα στα οποία εστιάζει το iBRoad και έχουν να κάνουν κατά κύριο λόγο με την ενεργειακή απόδοση. Παρ' όλα αυτά τα μοντέλα που χρησιμοποιούνται στα εργαλεία του iBRoad θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν συμπληρωματικά σε περιοχές όπου υπάρχουν ήδη αντίστοιχα, μέσα από την μεταξύ τους διαλειτουργικότητα. Συνεπώς, εκεί όπου υστερούν τα εργαλεία του iBRoad, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τα ήδη υπάρχοντα και αντιστρόφως.

Ολοκληρώνοντας, ένα από τα συμπεράσματα στα οποία οδηγήθηκαν τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι πως η επιτυχία του χάρτη ανακαίνισης κτηρίων εξαρτάται όχι μόνο από την ύπαρξη του Roadmap, αλλά και από την ικανότητα των ικανών εργολάβων να υλοποιήσουν τα έργα. Επίσης τονίστηκε πως ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί και στη σύνδεση με τα οικονομικά κίνητρα προκειμένου να ενισχυθεί η χρήση του. Τέλος, όπως προέκυψε και από την συνάντηση στην Ελλάδα, οι ενδιαφερόμενοι συνειδητοποίησαν πως ο οδικός χάρτης πορείας είναι ιδιαίτερα σημαντικός τόσο ως σημείο εκκίνησης, αλλά και ως διαδικασία, καθώς χωρίς αυτόν το εγχείρημα της ανακαίνισης καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολο.

Συμπεράσματα μελέτης περίπτωσης

Το εργαλείο iBRoad παρουσιάστηκε στους εκπροσώπους των ενδιαφερόμενων μερών της Αυστρίας, του Βελγίου (περιοχή της Φλάνδρας), της Βουλγαρίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας, της Πολωνίας, της Πορτογαλίας, της Ρουμανίας και της Σουηδίας, μέσα από δύο κύκλους συναντήσεων που πραγματοποιήθηκαν με τους υπευθύνους του εργαλείου. Ο πρώτος κύκλος πραγματοποιήθηκε στις αρχές του 2018, ενώ ο δεύτερος στα τέλη του 2019. Ωστόσο στην παρούσα εργασία εξετάσαμε την περίπτωση μελέτης της Ελλάδας και του Βελγίου, καθώς τα ευρήματα στις χώρες αυτές παρουσίασαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Προκειμένου η διαδικασία προσδιορισμού όλων των ενδιαφερομένων να είναι αποτελεσματική, χρησιμοποιήθηκε τόσο στο Βέλγιο και στην Ελλάδα όσο και στις υπόλοιπες χώρες ένας συνδυασμός μεθόδων όπως: οι Semi-structured interviews, snow-ball sampling, Q-methodology, Social network analysis και Stakeholder circle methodology.

Στην παρούσα εργασία συγκεντρώσαμε τα αποτελέσματα αλλά και τα συμπεράσματα των διαβουλεύσεων και τα παρουσιάζουμε στη συνέχεια.

Το γενικό συμπέρασμα όπου θα μπορούσε να αναφερθεί είναι πως οι ενδιαφερόμενοι τόσο στο Βέλγιο, όσο και στην Ελλάδα, αποδεχτήκαν τη χρήση του εργαλείου iBRoad. Ωστόσο, για το Βέλγιο, η αποδοχή ήταν ακόμα πιο εύκολη, καθώς χρησιμοποιούνταν ήδη ένα αντίστοιχο εργαλείο στην περιοχή της Φλάνδρας με την ονομασία Woningpass (Releases for Building Passport Flanders (Woningpas) solution, 2018). Αντίθετα, στην Ελλάδα όπου δεν χρησιμοποιούνταν από πριν κάτι αντίστοιχο, ο αρχικός προβληματισμός των ενδιαφερομένων σχετικά με την αξία του συγκεκριμένου έργου ήταν μεγαλύτερος. Ωστόσο, για την αντιμετώπιση αυτού του εμποδίου ανάμεσα στις δύο συναντήσεις μεταξύ των ενδιαφερομένων, το 2018 και το 2019 αντίστοιχα, πραγματοποιούνταν συνεχής ενημέρωση μέσω μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, social media κλπ., σχετικά με την συμπεριφορά του εργαλείου σε κτήρια όπου πραγματοποιούνταν δοκιμές. Συνεπώς, ο συνδυασμός των κατ' ιδίαν συναντήσεων, μεταξύ των υπευθύνων εκτέλεσης του iBRoad και των ενδιαφερόμενων φορέων, αλλά και της συνεχούς παροχής πληροφοριών σχετικά με το έργο στους δεύτερους, οδήγησε στην ολική αποδοχή του έργου από τους Έλληνες ενδιαφερόμενους. Αξίζει να προσθέσουμε πως εάν και οι Βέλγοι ενδιαφερόμενοι αποδεχτήκαν το iBRoad, η ύπαρξη αντίστοιχων εργαλείων είτε δημοσίων είτε ιδιωτικών στις διάφορες περιφέρειες φαίνεται πως δεν καθιστά αναγκαία την ύπαρξη του. Αντίθετα στην Ελλάδα όπου δεν υπάρχει κάτι αντίστοιχο η εφαρμογή του iBRoad καθίσταται ιδιαίτερα ωφέλιμη.

Αξίζει να σημειωθεί, πως το συγκεκριμένο εργαλείο εστιάζει μόνο στις ανακαινίσεις που αφορούν την ενεργειακή βελτίωση ενός κτηρίου, αμελώντας άλλου είδους εργασίες που έχουν να κάνουν με την συντήρηση του, κάτι το οποίο επισημάνθηκε από τα ενδιαφερόμενα μέρη και των δυο χωρών. Επιπλέον, το iBRoad δημιουργήθηκε με σκοπό την ανακαίνιση μονοκατοικιών, βρίσκοντας ιδιαίτερες δυσκολίες όταν πρόκειται για κτήρια τα οποία αποτελούνται από πολλά διαμερίσματα. Το γεγονός αυτό θα αποτελέσει σημαντικό κριτήριο στο κατά πόσο θα εφαρμοστεί στις χώρες όπως την Ελλάδα, όπου η πλειοψηφία το κτηριακό τους απόθεμα αποτελείται κατά βάσει από πολυκατοικίες.

Ακόμα, επισημάνθηκε η ανάγκη για ύπαρξη οικονομικής στήριξης σε ιδιοκτήτες κατοικιών όπου υλοποιούν ριζικές ανακαινίσεις στα κτήρια τους χρησιμοποιώντας το iBRoad. Κάποιες μορφές στήριξης θα μπορούσαν να είναι πιθανές φοροαπαλλαγές ή φοροελαφρύνσεις. Τέλος, αναφέρθηκε το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο οι τεχνολογικές εξελίξεις μπορούν να επηρεάσουν τις βήμα προς βήμα ανακαινίσεις, καθώς με τον ρυθμό με τον οποίο συμβαίνουν σήμερα οι τεχνολογικές εξελίξεις, κάτι το οποίο θεωρείται σήμερα ως σύγχρονη τεχνολογία, θα μπορούσε να θεωρηθεί παρωχημένο μέχρι να υλοποιηθεί το επόμενο βήμα ανακαίνισης σε ένα κτήριο.

Συνοψίζοντας, το εργαλείο iBRoad, εάν και πρωτοπόρο για τα Ελληνικά δεδομένα, φαίνεται πως απαιτεί την εφαρμογή συγκεκριμένων ρυθμίσεων αλλά και κινήτρων από την πλευρά της πολιτείας όπως φοροελαφρύνσεις, προκειμένου να γίνει ευρέως αποδεκτό. Από την άλλη πλευρά στο Βέλγιο, χρησιμοποιούν ήδη αντίστοιχα εργαλεία τα οποία πιθανότατα να είναι και πιο αποτελεσματικά, εφόσον το iBRoad αφορά κατά κύριο λόγο μονοκατοικίες, οι οποίες δεν αποτελούν τον κανόνα. Το σημαντικότερο ωστόσο συμπέρασμα έγκειται στην αποδοχή του εργαλείου από τους ενδιαφερομένους της Ελλάδας αλλά και του Βελγίου, θεωρώντας πως έχει να προσδώσει σημαντικά οφέλη στις διαδικασίες ανακαίνισης του κτηριακού αποθέματος των δύο αυτών χωρών.

Κεφάλαιο 5^ο

Συμπεράσματα και προοπτικές

Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία δημιουργήθηκε με σκοπό να υποδείξει τη σημασία της εμπλοκής των ενδιαφερομένων μερών στη χάραξη μια πολιτικής. Συγκεκριμένα μέσα από τη βιβλιογραφία, με σημαντικότερη εκείνη της εγκατάστασης εργοστασίου παραγωγής ενέργειας από βιομάζα στο Ηνωμένο Βασίλειο, συνειδητοποιήσαμε το πόσο σημαντικό ρόλο παίζουν οι ενδιαφερόμενοι στην εφαρμογή πολιτικών όπως αυτή. Συγκεκριμένα φαίνεται ότι η επιτυχία μιας πολιτικής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κατά πόσο θα συμμετέχουν ή όχι όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη στα επιμέρους στάδια της. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της εφαρμογής ρυθμιστικών μέτρων στον κλάδο της εκπαίδευσης στις επαρχίες Οντάριο και Αριζόνα, όπου στην πρώτη δεν ληφθήκαν υπόψη από τους αρμόδιους φορείς, οι απόψεις των άμεσα ενδιαφερομένων, οδηγούμενη έτσι την πολιτική σε αποτυχία.

Συνεπώς για να γίνει αποδεκτή μια πολιτική, θα πρέπει να ακολουθηθούν συγκεκριμένες μεθοδολογίες που αφορούν τόσο τη διαδικασία αναζήτησης των ενδιαφερομένων, όσο και τις διαδικασίες διαβουλεύσεων με αυτούς. Συγκεκριμένα το συνολικό εγχείρημα περιλαμβάνει 3 ευρύτερες φάσεις. Η πρώτη φάση είναι εκείνη της καθιέρωσης της στρατηγικής σύμφωνα με την οποία θα υλοποιηθούν οι διαβουλεύσεις. Η συγκεκριμένη φάση περιλαμβάνει ίσως το πιο σημαντικό τμήμα της συνολικής διαδικασίας και συγκεκριμένα εκείνο του εντοπισμού των ενδιαφερομένων. Συνεπώς αξίζει να σημειωθεί πως είναι πολύ σημαντικό να χρησιμοποιηθεί η κατάλληλη μέθοδος εντοπισμού των ενδιαφερομένων, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι απόψεις όλων εκείνων που θα επηρεάσει η εκάστοτε πολιτική, εξετάζοντας ακόμα και ομάδες ανθρώπων οι οποίοι βρίσκονται στο περιθώριο. Η δεύτερη φάση περιλαμβάνει την διεξαγωγή των διαβουλεύσεων, ενώ η τρίτη την ανατροφοδότηση των ενδιαφερομένων σχετικά με τα αποτελέσματα που προέκυψαν κατά τη χάραξη της πολιτικής.

Σε περίπτωση συνεπώς όπου ακολουθηθούν οι παραπάνω τεχνικές, όπως έγινε και στη περίπτωση μελέτης του εργαλείου iBRoad, οι ενδιαφερόμενοι είναι πιο δεκτικοί, εξασφαλίζοντας έτσι σε έναν βαθμό και την επιτυχία της πολιτικής. Χαρακτηριστικά, μπορούμε να συμπεράνουμε πως όσο αφορά το εργαλείο iBRoad, η χρήση των σωστών τεχνικών προκειμένου να εντοπιστούν τα ενδιαφερόμενα μέρη, σε συνδυασμό με την συνεχή πληροφόρηση που λαμβάναν μεταξύ των δύο διαβουλεύσεων ήταν αυτά που οδήγησαν στην αποδοχή του εργαλείου από τους συμμετέχοντες.

Συνοψίζοντας, η εμπλοκή των ενδιαφερομένων στη χάραξη μιας πολιτικής, η οποία ωστόσο οφείλει να ακολουθηθεί ορισμένα κριτήρια, καθίσταται καίριας σημασίας για την αποδοχή της από το ευρύ κοινό.

Βιβλιογραφία

- 1.Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2019). ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ. [online] Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0786&from=EN> .
- 2.ΕΣΠΑ 2014-2020. (2017). Αντικατάσταση συστημάτων θέρμανσης πετρελαίου με συστήματα φυσικού αερίου σε κατοικίες. [online] Available at: https://www.espa.gr/Lists/Proclamations/Attachments/3749/Prokhryxi_Antikatastasis-systimaton-petrelaiou_me_fysikou_aeriou.pdf.
- 3.Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας. (2017). Πρόγραμμα «Εξοικονόμηση κατ' οίκον II». [online] Available at: <https://exoikonomisi.ypen.gr/to-programma>.
- 4.Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας. (2018). Στρατηγική κινητοποίησης επενδύσεων για την ανακαίνιση του εθνικού κτιριακού αποθέματος. [online] Available at: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=zW3CUxz37AY%3D&tabid=282&language=el-GR> .
5. Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας (2018). 4ο Εθνικό Σχέδιο Δράσης Ενεργειακής Απόδοσης της Ελλάδας. [online] Available at: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=z7orzlOj75g%3D&tabid=282&language=el-GR> .
- 6.Χτίζοντας το Μέλλον. (n.d.). Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας. [online] Available at: <http://www.ktizontastomellon.gr/web/guest/prasine-pilotike-astike-geitonia>
7. Beetham, D. (2013). *The legitimization of power*. Macmillan International Higher Education.
8. Bourne, L. (2005). Project Relationship Management and the Stakeholder Circle. Doctor of Project Management. *Graduate School of Business*.
9. Cross, R. L., & Parker, A. (2004). *The hidden power of social networks: Understanding how work really gets done in organizations*. Harvard Business Press.
10. Cuppen, E., Bosch-Rekveltd, M. G., Pikaar, E., & Mehos, D. C. (2016). Stakeholder engagement in large-scale energy infrastructure projects: Revealing perspectives using Q methodology. *International Journal of Project Management*, 34(7), 1347-1359.
11. iBRoad, Individual Building Renovation Roadmaps. (2017). *iBRoad Stakeholders as real driver of positive change*. [online] Available at: <https://ibroad-project.eu/wp-content/uploads/2018/06/H2020-iBRoad-WP6-Deliverable-6.1.pdf>.
- 12.iBRoad: Individual Building Renovation Roadmaps. (2019). *iBRoad Stakeholders Meetings*. [online] Available at: <https://ibroad-project.eu/news/ibroad-stakeholders-meetings-2/> .
13. Mitchell, R. K., Agle, B. R., & Wood, D. J. (1997). Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts. *Academy of management review*, 22(4), 853-886.
14. Reed, M.S., Graves, A., Dandy, N., Posthumus, H., Hubacek, K., Morris, J., Prell, C., Quinn, C.H., Stringer, L.C., 2009. Who's in and why? A typology of stakeholder analysis methods for natural resource management. *J. Environ. Manage.* 90, 1933–1949
15. Releases for Building Passport Flanders (Woningpas) solution. (2018). *About Building Passport Flanders (Woningpas)*. [online] Available at: <https://joinup.ec.europa.eu/solution/building-passport-flanders-woningpas/about> .
16. Resin. (n.d.). *Resin, Tools & Methods*. [online] Available at: <http://resin.itti.com.pl/climate-change-and-city/tool-descriptions/> .

- 17.** Stakeholder Consultaion Guidelines. (2014). *Stakeholder Consultaion Guidelines*. [online] Available at: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/better-regulation-guidelines-stakeholder-consultation.pdf> .
- 18.** Stephanides, P., Chalvatzis, K. J., Li, X., Lettice, F., Guan, D., Ioannidis, A., Papapostolou, C. (2019). The social perspective on island energy transitions: Evidence from the Aegean archipelago. *Applied Energy*, 255, 113725.
- 19.** Upreti, B. R., & van der Horst, D. (2004). National renewable energy policy and local opposition in the UK: the failed development of a biomass electricity plant. *Biomass and bioenergy*, 26(1), 61-69.
- 20.** Wallner, J. (2008). Legitimacy and public policy: Seeing beyond effectiveness, efficiency, and performance. *Policy Studies Journal*, 36(3), 421-443.
- 21.** Wasserman, S., & Faust, K. (1994). *Social network analysis: Methods and applications* (Vol. 8). Cambridge university press.
- 22.** Yang, R. J. (2014). An investigation of stakeholder analysis in urban development projects: Empirical or rationalistic perspectives. *International Journal of Project Management*, 32(5), 838-849.
- 23.** Yang, J., Shen, G. Q., Bourne, L., Ho, C. M. F., & Xue, X. (2011). A typology of operational approaches for stakeholder analysis and engagement. *Construction management and economics*, 29(2), 145-162.